

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
KAMU POLİTİKASI BİLİM DALI

**BELEDİYELERİN KADINLARA YÖNELİK HİZMET VE POLİTİKALARI:
ESENLER VE KADIKÖY BELEDİYESİ ÖRNEKLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

HİLAL TÜFEK

İSTANBUL, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
KAMU POLİTİKASI BİLİM DALI

**BELEDİYELERİN KADINLARA YÖNELİK HİZMET VE POLİTİKALARI:
ESENLER VE KADIKÖY BELEDİYESİ ÖRNEKLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

HİLAL TÜFEK

Danışman: DOÇ. DR. ÜLKÜ ARIKBOĞA

İSTANBUL, 2024

ÖZET

BELEDİYELERİN KADINLARA YÖNELİK HİZMET VE POLİTİKALARI: ESENLER VE KADIKÖY BELEDİYESİ ÖRNEKLERİ

Bu çalışmada belediyelerin sosyal hizmetler kapsamında kadınlara yönelik sundukları hizmet ve politikalar ele alınmış, bu hizmet ve politikaların sosyo-ekonomik ve kültürel açılardan farklılaşan ve farklı siyasi partiler tarafından yönetilen belediyelerde bir değişim gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede İstanbul’da bulunan, farklı siyasi partiler tarafından yönetilen ve sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan farklı özelliklere sahip olan Esenler ve Kadıköy ilçe belediyeleri örnek olarak seçilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, konuya ilişkin kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Bu bölümde literatür taraması yapılarak veriler toplanmış ve belirli bir sistematikte konu ele alınmıştır. Türkiye’de kadınlara yönelik sosyal politikalar ve belediyelere mevzuatla tanınan görevlerin ele alındığı ikinci bölümde ilgili literatürün yanı sıra, kalkınma planı, siyasi parti programları vb. dokümanlar ve mevzuat taramasından yararlanılmıştır. Esenler ve Kadıköy Belediyesi’nin kadınlara yönelik hizmet ve politikalarının incelendiği üçüncü bölümde ise öncelikle ilgili belediyelerin stratejik plan, performans programı, faaliyet raporu gibi basılı yayın ve raporları ve web sayfaları taranarak belediyelerin kadınlara yönelik politika ve stratejileri ve bu hizmetleri yürüten birimler tespit edilmiştir. Daha sonra gerekli görülen yerlerde ilgili birim temsilcilerinden ilave bilgi ve belgeler talep edilerek kadınlara yönelik yürütülen hizmetler ve faaliyetler hakkında detaylı bilgi alınmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda elde edilen veriler belirli bir sistematikte sunularak analiz edilmiştir.

Çalışmada incelenen örnekler kapsamında belediyelerin dezavantajlılar içerisinde yer alan kadınları önemseydiği, ancak kadına bakış açılarının ve kadınlara yönelik hizmetlerinin siyasi söylemlerine paralel olarak farklılaştığı görülmüştür. Diğer yandan, kadınlara yönelik sunulan eğitim, kültür, spor vb. hizmetlerde her iki belediyenin farklı yaklaşımlarında, halkın farklılaşan sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerinin de etkisinin bulunduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Politika, Sosyal Belediyecilik, Sosyal Hizmet, Kadın Politikaları*

ABSTRACT

SERVICES AND POLICIES OF MUNICIPALITIES FOR WOMEN: THE CASE OF ESENLER AND KADIKÖY MUNICIPALITIES

In this study, the services and policies offered by municipalities for women within the scope of social services are discussed, and it is aimed to determine whether these services and policies show a change in municipalities that differ in socio-economic and cultural aspects and are governed by different political parties. In this framework, Esenler and Kadıköy district municipalities in Istanbul, which are governed by different political parties and have different socio-economic and cultural characteristics, were selected as examples.

The study consists of three parts. In the first part, the conceptual framework of the subject is given. In this section, data were collected through a literature review and the subject was addressed in a certain systematic way. The second section, which deals with social policies for women in Turkey and the duties assigned to municipalities by legislation, draws on the relevant literature as well as documents such as development plans, political party programs, etc. and legislation. In the third section, which examines the services and policies of Esenler and Kadıköy Municipality towards women, the policies and strategies of the municipalities towards women and the units that carry out these services were identified by scanning the printed publications and reports such as strategic plans, performance programs, annual reports and web pages of the relevant municipalities. Afterwards, additional information and documents were requested from the representatives of the relevant units where deemed necessary to obtain detailed information on services and activities carried out for women. The data obtained in this context were presented and analyzed in a systematic manner.

Within the scope of the examples examined in the study, it has been observed that municipalities care about women among the disadvantaged, but their perspective on women and their services for women differ in parallel with their political discourse. On the other hand, it can be said that the different socio-economic and cultural characteristics of the people also have an impact on the different approaches of the two municipalities in services such as education, culture, sports, etc. provided for women.

Key Words: *Social Policy, Social Municipalism, Social Service, Policies on Women*

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın planlanma ve yazım süreci boyunca bana karşı her zaman hoşgörülü olan aynı zamanda moral ve motivasyon anlamında beni destekleyen, tecrübe ve bilgisi ile yoluma ışık tutan değerli danışman hocam Doç. Dr. Ülkü ARIKBOĞA'ya, sunduğum tez çalışmamı okuyup değerlendirerek görüşlerini ve önerilerini belirten ve gelecek akademik çalışmalarım konusunda beni cesaretlendiren tez jüri üyelerim Dr. Öğr. Üyesi Elif TOPAL DEMİROĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Merve DURMUŞ'a, her zaman benimle olup bana inanan ve sabreden canım anneme, tez yazma sürecim boyunca tökezlediğim her an elimden tutan ve beni neşelendiren tüm can dostlarıma ve sevincimi paylaşıp güzel sözlerini benden esirgemeyen canım aileme teşekkürlerimi sunarım.

Akademide ilerleme hayalimin ilk basamağı olan Yüksek Lisans Tezimi bilhassa hayatım boyunca beni koşulsuzca sevmiş, bana inanıp ve güvenmiş, özellikle bir kadının eğitiminin ve yükselmesinin ne kadar mühim olduğunu bana her daim hatırlatmış olan, bu yola başladığımda yanımda olup ancak şimdi beni gökyüzünden izleyip gurur duyduğuna inandığım biricik babam Yakup TÜFEK'e armağan ediyorum.

Kadınların güvenli, adil ve özgür bir şekilde yaşadığı, şiddetin ve kavganın yerine hoşgörü ve sevginin yayıldığı aydınlık bir gelecek dileğiyle...

Hilal TÜFEK

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM : KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1. Sosyal Politika	4
1.1.1. Sosyal Politika Kavramı.....	4
1.1.2. Sosyal Politikannın Tarihsel Gelişimi.....	6
1.1.3. Sosyal Politikannın Hedefi ve Kapsamı.....	9
1.2. Sosyal Hizmet.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.3. Sosyal Yardım	12
1.4. (Sosyal) Refah Devleti.....	14
1.5. Sosyal Belediyecilik.....	17
İKİNCİ BÖLÜM :TÜRKİYE’DE KADINLARA YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR VE BELEDİYELERİN ROLÜ.....	21
2.1. Dezavantajlı Grubun Kalabalık Üyesi: Kadınlar ve Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar	21
2.1.1. Kadınlar ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Eşitsizliği.....	21
2.1.2. Kadınların Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar	23
2.1.2.1. Eğitimde Eşitsizlik.....	23
2.1.2.2. İstihdamda Eşitsizlik.....	26
2.1.2.3. Toplumsal Cinsiyet Kısılcında Kadın Sağlığı.....	28

2.1.2.4. Kadına Yönelik Şiddet.....	29
2.1.2.5. Kadının Temsil Alanı: Siyasal Katılım.....	30
2.2. Türkiye’de Kadın Sorunlarına Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları	31
2.2.1. Kalkınma Planlarında Kadın ve Kadınlara Yönelik Politikalar.....	32
2.2.2. Siyasi Parti Programlarında Kadınlara Yönelik Politikalar	39
2.3. Sosyal Belediyeciliğin Hukuki Altyapısı	42
2.3.1. 1982 Anayasası’nda Sosyal Devlet.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.3.2. Belediye Kanunu’nda Sosyal Belediyecilik.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.3.3. Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda Sosyal Belediyecilik	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM :KADINLARA YÖNELİK HİZMET VE POLİTİKALARIN ESENLER VE KADIKÖY BELEDİYELERİ ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	47
3.1 Araştırmanın Amacı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.3. Araştırmanın Yöntemi	48
3.4. Araştırmanın Sonuçları.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.4.1. Esenler Belediyesi'nde Kadınlara Yönelik Hizmet ve Politikalar.....	49
3.4.1.1. Esenler İlçesi Hakkında Genel Bilgiler.....	49
3.4.1.2.. Esenler Belediyesinin Kadınlara Yönelik Hizmet Sağlayan Birimleri.....	50
3.4.1.3. Esenler Belediyesi’nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedefleri.....	53
3.4.1.4. Esenler Belediyesi’nde Kadınlara Yönelik Hizmetler	57
3.4.2. Kadıköy Belediyesi'nde Kadınlara Yönelik Hizmet ve Politikalar.....	62
3.4.2.1.. Kadıköy İlçesi Hakkında Genel Bilgiler	62
3.4.2.2. Kadıköy Belediyesi’nin Kadına Yönelik Hizmet Sağlayan Birimleri.....	63
3.4.2.3..Kadıköy Belediyesi’nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedefleri	66

3.4.2.4.. Kadıköy Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Hizmetleri	70
SONUÇ	79
KAYNAKÇA.....	85

TABLO VE GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa.

Tablo 1: Kalkınma Planlarında Kadınlara Yönelik Hedef ve Politikalar	38
Tablo 2: Esenler Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedefleri	54
Tablo 3: Esenler Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedeflerinin Gerçekleşme Tablosu	56
Tablo 4: Esenler Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Hizmet ve Projelerin İlişkili Olduğu Alanlar	60
Tablo 5: Kadıköy Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedefleri	67
Tablo 6: Kadıköy Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedeflerinin Gerçekleşme Tablosu	69
Tablo 7: Kadıköy Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Hizmet ve Projelerin İlişkili Olduğu Alanlar	76
Tablo 8: Esenler ve Kadıköy Belediyelerinin Politika ve Hizmetlerindeki Temel Farklar	77
Grafik 1: Türkiye 2022 Okur Yazar Oranı	25
Grafik 2: İllere Göre Kadın-Erkek Okur Yazarlık Oranları	25
Grafik 3: Kadın-Erkek İstihdam Oranı (2022-2023)	27

KISALTMALAR

TDK: Türk Dil Kurumu

UN: United Nations

KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

WHO: World Health Organization

CEDAW: Declaration on the Elimination of Discrimination Against Women

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

CHP: Cumhuriyet ve Halk Partisi

AK Parti: Adalet ve Kalkınma Partisi

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

SEGE: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması

ESAYDAM: Esenler Aile Yaşam ve Dayanışma Merkezi

ESGEV: Esenler Gençlik, Bilgi ve Hikmet Evi

EMEK: Esenler Meslek Edindirme Kursu

İBB: İstanbul Büyükşehir Belediyesi

LGBTİ: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks

TSKF: Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu

ŞÖNİM: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

KİHEP: Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı

KİH: Kadının İnsan Hakları

KSEP: Kadın Sağlığı Eğitim Programı

TAPV: Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin her döneminde kadınlar birtakım problemlerle karşılaşmış, kimi problemlerin çözümü uzun zaman gerektirirken kimisi çözümsüz kalmıştır. Zaman içinde birçok açıdan yaşanan değişim ile birlikte bu sorunlar karşısında çeşitli çözüm mekanizmaları oluşturulmuştur. Bu çözümlerin kimi başarılı, kimi başarısız olsa da her biri bir sonraki adım için ilerlemeyi kolaylaştırmış birer anahtardır. Sosyal politika işte bu anahtarların tek bir yerde toplandığı ve zamana, şartlara ve dinamik hayatın ilerleyişine göre değişen bir araçtır.

Sosyal politika, bireylerin yaşadığı toplumsal, sosyal, ekonomik sorunlara çözüm bulabilmek ve toplumsal barışı sürdürmek için ortaya çıkmış, Sanayi Devrimi'nden sonra kurumsal niteliğini kazanmış bir kavramdır. Sosyal politika bireylerin refah ve sosyal korunmalarını tesis etmek amacıyla devletin hayata geçirdiği politika ve faaliyetler bütünüdür. Sosyal adaletin sağlanması ve refahın temin edilmesi için sosyal politika özellikle içerisinde kadınların da olduğu dezavantajlı grupları korumaya ve ihtiyaçlarına cevap vermeye özen göstermektedir. Bu kavramın yerel yönetimlere yansımaları ise sosyal belediyeçilik adı altında olmuştur.

Türkiye'de Tanzimat döneminde belediye teşkilatının kurulmasından günümüze kadar olan sürede belediyelerin hizmet alanı genişlemiş ve kapsadığı kişi sayısı da bu oranda artmıştır. Sürekli artan nüfusla birlikte artan ve çeşitlenen sorunlar ve bunlar karşısında merkezi yönetimin yetersiz kalması da yerel yönetimlerin sorumluluğunu arttırmış ve hizmet alanını genişletmiştir. Bu sebeptir ki sosyal politikaların hedefine ulaşmasında yerel yönetimlerin özellikle de belediyelerin rolü büyüktür. Belediyeler, temsil ettiği sınırlar içerisinde yaşayan yerel halkın ihtiyaçlarına daha hızlı ve etkin cevap verebilmekte ve bu sebeple sosyal politikaların uygulanmasında ve yerel düzeyde sosyal adaletin ve refahın sağlanmasında önem arz etmektedir.

Sosyal belediyeçilik anlayışı ile ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan her türlü ihtiyaca yanıt üretebilen belediyelere ülkemizde gerek 5393 sayılı Kanun, gerekse 5216 sayılı Kanun ile sosyal hizmetler alanında bazı görevler yüklenmiştir. Bu bağlamda, *“sosyal hizmet ve yardım, konut, gençlik ve spor, orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları, büyükşehirler ve nüfusu 100.000'in üzerindeki yerlerde kadın ve çocuk konuk evlerinin açılması, yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetlerin yürütülmesi, meslek ve beceri kazandırma kursları açılması ve işletilmesi”* yasalarla belediyelere yüklenen bazı görevlere örnek verilebilir.

Yerel yönetimlerin sorumlu oldukları bu hizmetlerin amacı ortak olsa da yerine getiriliş yöntemi ve şekli ve hizmet çeşitliliği farklı olabilmektedir. Ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik açıdan farklı özellikler taşıyan bölgelere hizmet sunan ve yerel halkın farklılaşan taleplerini karşılamak durumunda olan yerel yönetimlerin sundukları sosyal hizmetlerin içeriğinin çeşitlenmesi beklenen bir

durumdur. Diğer yandan, belediyeleri yöneten siyasi partilerin farklılaşması da hizmet çeşitliliğini ve de sunumunu etkileyen önemli bir faktördür.

Bu çalışmada belediyelerin sosyal hizmetler kapsamında kadınlara yönelik sundukları hizmet ve politikalar ele alınarak, bu hizmet ve politikaların farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip bölgelerde ve farklı siyasi partiler tarafından yönetilen belediyelerde bir değişim gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede araştırmayı somutlaştırmak adına İstanbul'da bulunan, farklı siyasi partiler tarafından yönetilen ve sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan farklı özelliklere sahip olan iki belediye, Esenler ve Kadıköy ilçe belediyeleri örnek olarak seçilmiştir. Bu örnekler kapsamında, kadınların toplumsal alanda yaşadığı sorunlar karşısında ihtiyaç duyduğu çözümlerin belediyeler tarafından nasıl sağlanabildiği, kadınlara yönelik politikalarda hangi ihtiyaçların vurgulandığı ya da vurgulanmadığı, bu konuda belediyelere yasal olarak yüklenen görevlerin ne ölçüde yerine getirilebildiği, belediyelerin sosyal hizmetler içinde kadınlara yönelik hizmetleri ne ölçüde önemsendiği ve önceliklendirdiği ve farklı siyasi düşünceleri temsil eden iki belediyenin hizmet ve politikalarında bu konuda bir farklılık olup olmadığı soruları cevaplanmaya çalışılacaktır. Araştırma bu belediyelerin kadınlara yönelik sosyal politika, hizmet ve faaliyetleri ile sınırlıdır. Toplumun diğer kesimlerine yönelik sosyal hizmet ve faaliyetler kapsam dışında tutulmuştur. Diğer yandan, araştırma kapsamındaki belediyelerin stratejik amaç ve hedefleri ve bu hedeflerin gerçekleşmeleri için 2020-2024 stratejik plan dönemi esas alınmış, daha önceki stratejik plan dönemleri araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, sosyal politika, sosyal hizmet, sosyal yardım, sosyal devlet, sosyal belediyeçilik gibi konuya ilişkin kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Bu bölümde literatür taraması yapılarak veriler toplanmış ve belirli bir sistematikte konu ele alınmıştır. Türkiye'de kadınlara yönelik sosyal politikalar ve belediyelere mevzuatla tanınan görevlerin ele alındığı ikinci bölümde ilgili literatürün yanı sıra, kalkınma planı, siyasi parti programları vb. dokümanlar ve mevzuat taramasından yararlanılmıştır. Esenler ve Kadıköy Belediyesi'nin kadınlara yönelik hizmet ve politikalarının incelendiği üçüncü bölümde ise öncelikle ilgili belediyelerin stratejik plan, performans programı, faaliyet raporu gibi basılı yayın ve raporları ve web sayfaları taranarak belediyelerin kadınlara yönelik politika ve stratejileri ve bu hizmetleri yürüten birimler tespit edilmiş, daha sonra bu dokümanların yanı sıra gerekli görülen yerlerde ilgili birim temsilcilerinden de ilave bilgi ve belgeler talep edilerek kadınlara yönelik yürütülen hizmetler ve faaliyetler hakkında detaylı bilgi alınmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda elde edilen veriler üçüncü bölümde belirli bir sistematikte sunularak analiz edilmiştir.

Belediyelerin doğrudan kadınlara yönelik hizmet ve politikalarına odaklanan ve iki farklı uygulama örneği üzerinden gerçekleştirilen bu çalışma ile, kadınlara yönelik politikaların hayata

geçirilmesi noktasında belediyelerin rolünün ve farklı çözüm yollarının anlaşılması ve bu konudaki gelişim alanlarının ortaya konulması noktasında akademisyen ve uygulamacılara katkı sağlanması umulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sosyal Politika

Çalışmada yapılacak analizlere temel teşkil etmek üzere, bu başlık altında sosyal politika kavramı ile sosyal politikanın tarihsel gelişimi ve sosyal politikanın kapsam ve hedefinden bahsedilecektir.

1.1.1. Sosyal Politika Kavramı

Sosyal politika bireylerin refah ve sosyal korunmalarını tesis etmek amacıyla devletin hayata geçirdiği politika ve faaliyetler bütünüdür (Yozgat, 2007:25). Sosyal politika kavramını daha iyi anlamak ve ifade etmek için kelimenin kökenlerine kısaca değinmek yerinde olacaktır. Kavram sosyal ve politika olmak üzere iki kelimedenden oluşmakta olup politika kelimesi eski Yunancadan gelen “*polis*” kelimesinden türemiştir. Dünyanın farklı yerlerinde, farklı dillerde politika kelimesi anlam olarak değişim gösterse de genel itibarıyla “*bir toplumda belli bir amaca yönelik önlemler bütünü*” olarak anlaşılmaktadır. Bir diğer bileşen olan sosyal kelimesi ise Latince kökenli olup “*socius*” kelimesinden türemiştir ve toplumla alakalı meseleleri, bireysel problemleri ifade etmektedir (Tokol, 2000:1).

Kavramın ortaya çıkışı ilk defa Riehl tarafından gerçekleştirilmiş ve kavram 1850’li yıllara kadar bilimsel bir mahiyette kullanılmamıştır. Kavramın ortaya çıktığında ifade ettiği anlam aslında devletin devrin seçkinleri karşısındaki faaliyetleri ve toplumsal ilişkiler olmuştur. Ancak 1870’li yıllara gelindiğinde kavram siyasi anlamını yitirerek bilimsel bir anlam kazanmış, önce iktisat biliminin içerisinde yer almış, daha sonra kendi başına bir bilimsel kimliğe bürünmüştür (Tuna & Yalçıntaş, 1988:21).

Sosyal politika, bireylerin yaşadığı toplumsal, sosyal, ekonomik sorunlara çözüm bulabilmek ve toplumsal barışı sürdürmek için ortaya çıkmış, Sanayi Devrimi’nden sonra kurumsal niteliğini kazanmış bir kavramdır (Şengün & Akman, 2020:1). Avrupa Kıtası’nda “sosyal politika” Kuzey Amerika’da ise “sosyal refah politikası” isimleriyle eşleşen kavram, içeriği ve tanımı itibarıyla tek bir ortak kabule dayanmamakta ancak benzer anlamlara karşılık geldiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, kimi yazarlar tarafından Kıta Avrupası’nda tercih edilen sosyal politika kavramının daha kapsamlı olduğu ileri sürülmektedir (Ersöz, 2011:47).

Sosyal politika birtakım hizmetlerin vatandaşlara sunulmasından sorumlu olmakla birlikte, bu hizmetlerin etkin ve verimli sunumundan ve ayrıca hizmetlerin hangi kurumlarca sunulacağından da sorumlu görülmektedir. Bunun yanında Kıta Avrupası'nda "sosyal politika" terim olarak daha ziyade emek piyasası içinde konumlandırılmakta ve işçi, sendika, işveren ve devlet unsurları arasındaki iletişimin sınırlarını belirleyen bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Kleinman, 2013:159).

Toplumunu ilgilendiren konuları ele alan ve toplumsal sorunlara çözüm üretmeyi amaçlayan uygulamalar olarak ifade edilen sosyal politika dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır. Dar anlamda sosyal politika Sanayi Devrimi ile ilişkilendirilen ve dönemin yarattığı sorunlara yönelik çözümleri içine alan tanımı kapsarken, geniş anlamda sosyal politika tanımı toplumsal sorunları çok daha geniş bir aralıkta ele alan, ekonomik, sosyal, kültürel vb. toplum huzurunu ve refahını etkileyen pek çok alana yönelik çözüm arayışında olmasıyla farklılaşmaktadır (Önal, 2017:1).

Bu tanımları biraz daha açacak olursak, dar anlamda sosyal politika endüstrileşmeyle birlikte ortaya çıkan iki sınıf, işçi ve işveren sınıfı arasındaki ilişkilerden sorumlu olmaktadır. Endüstrileşmenin nimetlerinden fazlaca yararlanan işveren sınıfına karşı emeğinden başka sermayesi bulunmayan yoksul işçi sınıfının temsili dar anlamda tanımı kapsamaktadır. Öyle ki, sosyal politika bu dönemde endüstrileşmenin meydana getirdiği olumsuzlukların karşısında korumasız ve savunmasız kalan işçi kesimini korumak için birtakım önlemler almak mecburiyetinde olmuştur. Yine bu önlem ve tedbirlerin uygulanmasında işçi sınıfı içerisinde baş gösteren sol ideolojilere ait grupların mücadelesinin katkısı oldukça fazladır. Buna paralel olarak çıkan çatışmalar veya işverenden yana olan düzen sonucu çıkan mağduriyetlerin barışçıl politikalarla çözüme ulaştırılması yine dar anlamda sosyal politika tanımının kapsamındadır. Bundan dolayıdır ki Prof. G. Kessler sosyal politikayı çatışmalar karşısında "*devleti ve hukuk düzenini korumaya yönelik bir siyaset*" şeklinde tanımlamaktadır (Ersöz, 2011:51).

Geniş anlamda sosyal politika tanımı ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, bilinen sosyal politika tanımının içine eğitim, sağlık, barınma gibi temel yaşam gereksinimlerinin de dahil edilmesiyle birlikte daha kapsamlı ve işlevsel bir sosyal politika anlayışına rastlanmaktadır. Bu dönüşüm ve değişimde İkinci Dünya Savaşı sonrası piyasada doğan devlet müdahalesi ihtiyacı ile birlikte değişen toplumsal refah anlayışı ve siyasi alanda bu anlayışın dillendirilmeye başlaması etkili olmuştur (Koray, 2008:33-37). Öte yandan İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş Batı coğrafyasında sosyal devlet (refah devleti) anlayışının benimsenmesiyle beraber sosyal politika dar anlamından sıyrılmaya başlamış, işçi sınıfının korunmasıyla birlikte tüm topluma yönelik kapsayıcı politikalar da meydana gelmiştir. Bunun bir sebebi de Keynesyen

politikaların arttırdığı refah düzeyi ve sağlanan ekonomik gelişmelerin olumlu etkilere karşın getirdiği yeni problemlerdir (Ersöz, 2011:53).

Bunun yanı sıra, sürekli değişen ve gelişen dünyada insan ihtiyaçları ve yaşam koşullarının da değişmesiyle beraber, sosyal politika tanımı da değişmiş ve kapsamı genişlemiştir. Günümüzde üçüncü kuşak olarak ifade edebileceğimiz, sosyal politikanın ilk ortaya çıkış yıllarında söz konusu olmayan kadın, çocuk, çevre ve tüketici hakları gibi pek çok hak mevcuttur ve bunların hayata geçirilmesi sosyal politikalarla mümkün olmaktadır. Fırsat eşitliği, engellilerin korunması, kadın-erkek eşitliği vb. toplum düzeni için gerekli konularda bu hakları yasal olarak tanımının yanında hakların etkinleştirilebilmesi için birçok politikanın uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Sonuç olarak başlarda işçi sınıfının ihtiyaçlarına yönelik ortaya çıkmış olan sosyal politika zaman içerisinde kapsamını genişleterek sosyal eşitlik ve sosyal adalet kavramlarıyla bütünleşmekle birlikte, ivme kazanan yeni toplumsal hareketlerle birlikte değişim ve dönüşüm geçirmeye devam etmektedir (Koray, 2008:38).

Sosyal Politika, hukuk ve felsefe gibi kendisinden çok daha önce ortaya çıkmış olan bilim dallarının yanında günümüze daha yakın olandır. Hayatın hemen hemen her alanında olan, ilgi alanı geniş ve diğer birçok bilim dalı ile ilişkili olan sosyal politikayı, “*toplumun bağımlı çalışan, ekonomik yönden güçsüz ve özel olarak bakım, gözetim gereksinimi duyan kesimlerinin karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri olumsuzluklara karşı korunmalarını öngören, kamusal politikaları konu alan bir sosyal bilim dalı*” şeklinde ifade etmek doğru ve yerinde olacaktır (Altan, 2007:8).

1.1.2. Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi

İnsanların toplu bir şekilde bir arada yaşamasından itibaren sosyal bağlar ve beraberinde de sosyal sorunlar meydana gelmiştir. Bu nedenle sosyal sorunlara aranan çözüm arayışları da bir o kadar eskilere dayanmaktadır. Avrupa’da sosyal politika kurumunun ortaya çıkışından önceleri birtakım sosyal sorunlara dini kurumlar ve devlet aracılığıyla çözüm getirilmekte olup Refah devleti düşüncesinin de buna paralel olarak yine Avrupa’da bu dönemlerde filizlenmeye başladığı tahmin edilmektedir. Gerçekten de 10. Yüzyılda, henüz kilise gibi dini kurumların gücünün hissedildiği dönemlerde yoksulların barınması, eğitim ve sağlık gibi sosyal konular kiliseler tarafından ele alınmaktaydı. Toplumsal sınıf içinde yaşanan karmaşaları, en çok da köylü, çitçi ve toprak sahipleri arasındaki ilişkileri düzenleyen herhangi bir yasa bulunmamaktaydı. Bu karmaşık sistem içerisinde elbette en fazla sıkıntı çeken sınıf olan yoksullar ve işçilerin yerel yönetimlerce denetlendiği de bilinmektedir (Şenkal, 2007:28-30).

Sosyal politika kavramının günümüz anlamındaki işlevini kazanması ise Sanayi Devrimi ile birlikte olmuştur. Her ne kadar ekonomik bir gelişme gibi görünse de Sanayi Devrimi işçi sınıfı denilen yeni toplumsal grubun ortaya çıkmasına, bu grup ile sermaye sahipleri arasında çatışmalara ve dengesizliklere sebebiyet vermiştir. Ortaya çıkan bu iki grup arasındaki çatışma da sosyal politikanın ortaya çıkışını gerekli kılmıştır (İpek, 2022:1). Üretimin atölye ve tezgahlardan makinelere geçişi ilk olarak İngiltere’de başlamışsa da Avrupa’nın batısına ve Kuzey Amerika’ya hızla yayılmış, Fransız İhtilali ile birlikte başta ekonomi olmak üzere pek çok alanda etkisini göstermiştir (Tokol, 2000:4). Bu etki alanı iktisadi açıdan büyümeyi ve büyümenin hızlanmasını içerdiği gibi aynı zamanda toplumsal açıdan değişim ve dönüşümü de içermektedir. Kâr peşinde olan sermaye sahiplerinin üretimi ve karını arttırmak için teknolojik bir dönüşüme yol açtığı gerçeği kapitalist sanayileşmeyi anlamamız açısından önemli bir noktadır. İngiltere’de başlamış olan bu devrim, ilk olması ve bu sebeple de dış faktörlere dayandırılmaması yönünden de kendinden sonrakilerden oldukça farklıdır. Ancak yine de İngiltere ekonomisi tüm Avrupa’yı kapsayacak büyüklükte olduğundan yalnız başına değerlendirilemeyecek niteliktedir. 16. Yüzyıla bakıldığında ise Avrupa ekonomisi, kendi sınırları içerisinde yaşayacağı bir devrimin sinyallerini çoktan vermiştir (Hobsbawm, 2003:32-34).

Sanayi Devrimi ile birlikte toplumlar sırasıyla çalışma şekillerini değiştirmiş ve sanayileşen bölgelere göç etmiştir (Freyer, 2014:29). Bu göçler şüphesizdir ki sanayileşme hareketini hızlandırmıştır (Tokol, 2000:4). 19. Yüzyıla kadar feodal sistemi sürdüren ve çoğunluğu çiftçi olan toplumlar bu göçler sonucu farklılaşan çalışma ve yaşam koşulları sebebiyle birkaç yıl içinde tamamen değişmiştir. (Freyer, 2014:30). Bir başka ifadeyle Sanayi Devrimi, kendinden önceki toplumsal düzenden çok daha farklı bir düzen ve yeni bir sınıf oluşturmuştur. Sanayileşmenin hızlanması ve çoğalması ile işçi dediğimiz bu yeni sınıf da çoğalmıştır. Böylelikle Sanayi Devrimi’nin gerçekleştiği coğrafyalarda fabrikada çalışan işçilerin, fabrikalarda çalışmak isteyen ve iş arayanların ve bu sınıfın aile üyelerinin meydana getirdiği yeni bir toplumsal kesim ortaya çıkmıştır (Altan, 2007:4). Ancak emekçi sınıfı olarak bilinen ortaya çıkan bu yeni toplumsal kesim, son derece zor şartlar altında ve güvencesiz bir şekilde çalışarak karşılığında hayatta kalacakları kadar ücret alıp, hatta kimi zaman kalacak yer ve yemek ile yetinmek mecburiyetinde kalmıştır.

Bununla ilgili olarak Huberman’ın *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla* adlı eserinde günün şartları ve işçilerin yaşadıkları anlatılmaktadır. Huberman kitabında; yüksek sıcaklıklarda çalışan işçilerin su içmelerinin yasak olduğu, sanayi makinelerinin işçilerden daha değerli olduğu, fazla işgücü karşılığında minimum ücretlerin ödendiği, erkeklere göre daha az ücretle çalışan kadın ve çocuk işçilerin tercih edildiği ve ağır işlerde uzun saatler çalıştırılan çocuk işçilerin sıklıkla iş kazalarına uğradığı son derece kötü, ama ne yazık ki gerçek bir ortamdan bahsetmektedir (Huberman, 2013:200).

Sanayi Devrimi öncesindeki çalışma saatleri Sanayi Devrimi sonrasındaki çalışma süreleri ile kıyaslandığında gittikçe durumun katılaştığı görülmektedir. Teknolojik gelişmeler ile beraber seri üretime geçilmiş ve büyük ölçekli işyeri sayısı da artmıştır. Bir başka deyişle, teknolojinin getirdiği imkanlar üretim tarzını “emek yoğun” üretimden “sermaye yoğun” üretime doğru değiştirmiştir (Mahiroğulları, 2011:43). Teknolojik gelişmeler aynı zamanda sosyal politika açısından da oldukça belirleyicidir. Sanayileşme öncesinde üretimin beden gücü ağırlıklı olması iş kazaları bakımından oldukça elverişli bir ortam yaratmaktadır ve bu tür fiziksel kazalar sosyal politikanın dallarından olan ancak henüz o dönemde gelişmemiş bulunan sosyal güvenlik ile giderilmeye çalışılsa da fizyoterapi tedavileriyle sınırlı kalmaktaydı. Ancak teknolojik gelişmeler ile birlikte yeni hastalıklar da vuku bulmuş ve bu hastalıkların tedavi edilmesi sosyal güvenlik kurumu için yüklü bir maliyete neden olmuştur (Ören, 2021:29). Bu gelişmeler karşısında işçi sınıfından yükselmeye devam eden sesler ve talepler görmezden gelinemeyecek boyuta ulaşmış, sendikal birleşmelerin temelleri bu zamanlarda atılmaya başlanmıştır.

İşçi ve işveren sınıfı arasında gittikçe derinleşen çatışma toplumlara sosyal parçalanmanın eşliğine getirmiş bu tehlike karşısında önlem almayı zorunlu gören devletlerde sömürülen sınıfa yönelik önleyici ve koruyucu girişimler alınmaya başlanmıştır. Sosyal politika, bu sorunların çözümünde ortaya atılan fikri düşüncelerin ürünü sayılmaktadır. Fikri yaklaşımların yanı sıra eylemsel çözüm önerileri ise sendikacılık ve kooperatifçilik gibi topluluklara meydana getirmiştir (Güven, 1995:41).

Toplumsal çözülmeye sebep olan diğer olaylar olarak Birinci ve İkinci Dünya Savaşları da ekonomik ve sosyal sorunlara devlet müdahalesinin süreklilik ve düzenlilik içerisinde gerekliliğini vurgulamaktadır. Savaşın ardından türeyen sorunlar nedeniyle devletin bu sürekli olmayan müdahalelerinin yerini etkin ve devamlı önlem ve müdahaleler almıştır. Böylelikle savaşın ve sanayileşmenin yarattığı problemlerin çözümü devlet eliyle gerçekleştirilmeye başlanmış ve sosyal devlet anlayışı vatandaş lehine giderek genişleyerek yer edinmiştir. Bunun sonucunda toplumsal refahı sağlamadan sorumlu olan devletin hizmet çeşitliliği artmış, tüm bu ödev ve sorumluluklar da anayasal güvence altına alınarak sosyal devlet kavramı güçlendirilmiştir. Tüm bu gelişmeler sosyal politikaya inkâr edilemez katkılar sağlamıştır (Tokol, 2000:7).

Sonuçta sanayileşmenin getirdiği sosyal sorunlar karşısında etkisiz kalmayı reddeden devlet bu alana müdahaleyi zaruri görmüştür ve öncelikle düzenleyici politikalar ile müdahalede bulunmayı benimsemiştir. Bu doğrultuda, öncelikli olarak kadınların ve çocukların çalışma şartlarını düzenleyen yasalar çıkartılmış, daha sonra tüm çalışma ve yaşama koşulları gerek bireysel gerek kamusal boyutta iyileştirilmek üzere yasal bir çerçeve içerisinde alınarak asgari düzeyde iyileştirme sağlanmıştır. Devletin

düzenleyici rolü ilerleyen zamanlarda gelişmeye ve genişlemeye devam ederek tüm ekonomik ve sosyal yaşamı bünyesine almıştır (Özdemir, 2007:32).

1.1.3. Sosyal Politikanın Hedefi ve Kapsamı

Sosyal politikanın ideal bir toplum oluşturma yolunda bazı hedefleri gerçekleştirmesi önemli bir husustur. Toplumun huzur ve barışını sağlaması, denge içerisinde var olması için toplumu oluşturan bireyler arasında uzlaşmayı arttırmak ve toplumsal bunalımları en aza indirmek için birtakım hedeflerin gerçekleştirilmesi sosyal politika yoluyla mümkün kılınmaktadır (Güven, 1995:19).

Sosyal politika toplumun tümüyle ilgilenmekle beraber, toplumu temsil eden kalabalık bir grup olması ve Sanayi Devrimi'nden bu yana baş aktör olarak önemini koruması nedeniyle inceleme alanında işçi sınıfını öncelikli olarak kabul etmiştir. Bu sınıf aynı zamanda "emekçi" olarak da adlandırılmaktadır. Geniş bir tanımlamayla bakıldığında memurlar da emekçi başlığı altında değerlendirildiğinde sosyal politikanın himaye alanı genişlemektedir. Dolayısıyla, dar anlamda işçi, geniş anlamda ise emekçi sınıf sosyal politika için oldukça eski ve önemli bir yere sahiptir (Çubuk, 1979:65).

Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, sosyal politikanın ilgi alanı emekçi sınıf ile sınırlı kalmamıştır. Değişen dünyanın dinamik şartlarına uyum sağlayabilen bir yapıda olan sosyal politikanın kapsamına aldığı problemler de bu doğrultuda değişmiştir. Öyle ki Sanayi Devrimi'nden bu yana sosyal politikanın ilgi alanı genişlemiş ve gelişmiştir. Ancak, buna rağmen sosyal politikanın en temelde benimsediği ve değişmeyen misyonu toplumsal sosyo-ekonomik dengenin korunması olmaya devam etmektedir (Şenkal, 2007:43). Bir başka ifadeyle sosyal politika öncelikle toplum uzlaşmasını sağlamayı, toplumsal eşitsizlikleri en aza indirmeyi, işçi-işveren ilişkilerini düzenlemeyi ve dezavantajlı grupları sosyal eşitsizlikler karşısında korumayı amaçlayan bir bilim dalıdır (Ören, 2021:21-22).

Günümüzde sosyal politikanın kapsamına giren alanlar genel olarak aşağıda özetlenmiştir:

- ✓ Sosyal politikanın öncelikli konularından biri iş ilişkileridir. Yani bir toplumda, bir işverene bağlı olarak kamu ya da özel sektörde çalışan kesimin çalışma yaşamındaki ilişkisi ve çalışan kesim sosyal politikanın kapsamına girmekte ve bunların korunması hedeflenmektedir.
- ✓ Bir diğer korunması gereken kesim ise toplumdaki ekonomik yönden yetersiz olan kesimdir. Bu kesim içerisinde; işsizler, evsizler, gerekli araç ve gereçlere sahip olamayan zanaatkarlar, destek ihtiyacı olan sanatçılar, topraksız köylüler vd. bulunmaktadır.

- ✓ Bir de toplum ve çalışma yaşamı içerisinde bazı dezavantajları olan ve özel olarak korunması gereken kesimler bulunmaktadır. Bunlar; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, gençler, eski hükümlüler ve tüketiciler olarak sayılabilir. Toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan bu kesimin korunması da sosyal politikanın kapsamı dahilinde olmaktadır (Altan, 2007:5-6).

Bu çalışma, dezavantajlı gruplar arasında kabul edilen kadınlara yönelik sosyal politikaları kapsadığı için, sosyal politikanın kapsamına giren dezavantajlı grupları biraz daha detaylı açıklama ihtiyacı hissedilmiştir.

Yaşadıkları toplumda temel ihtiyaçları yeterli seviyede karşılanmayan, yoksul, dışlanmış, ayrımcılığa uğramış ya da sosyal ve kültürel gereksinimlerini temin edememiş olan gruplara “dezavantajlı grup” denilmektedir. Toplumda kimlerin hangi kaynaklara neden ulaşamadığı önemli bir sorudur. Çünkü bu soru kimlerin dezavantajlı grup içerisine dahil edileceğini belirlemeye yardımcı olmaktadır. Bunun yanında bazı gruplar dünyanın neresinde olursa olsun dezavantajlı sayılmaktayken bazıları ise görece dezavantajlı olarak adlandırılmaktadır. Örneğin kadınlar cinsiyet yönünden dünyanın pek çok bölgesinde ekonomik veya sosyal alanda ya da politik katılım içerisinde erkeklere nazaran daha az oranda bulunmakta ya da söz hakkına sahip olmaktadır. Bunun gibi bir başka örnek de yaşlılardır. Görece dezavantajlılık durumu siyahiler için de söz konusu olabilmekte, siyahiler buldukları coğrafyaya göre farklı değerlendirilebilmektedir (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, 2011:20).

Dezavantajlılık kavramı, aslında ırk, cinsiyet, etnik grup ya da ekonomik durum gibi olgulardan ziyade bireyin kendi kendine yetebilmesi için gerekli araçlara erişemiyor olmasını anlatmaktadır. Bireyler kendilerini eğitim, sağlık, iş vb. temel araçlara erişim olanağı doğrultusunda dezavantajlı olarak değerlendirmektedir. Dezavantaj bir bakıma “kendi kendine yeterliliğin” önündeki engeller olarak tanımlanmaktadır (Mayer, 2003:1).

Toplumunu oluşturan bireylerin yaşam standartları ve dolayısıyla da ihtiyaçları aynı değildir. Toplum içindeki bireyler arasındaki kültürel, coğrafi, ekonomik ve sosyal farklılıklar gerek doğuştan gerekse sonradan edinilmiş olsun farklı ihtiyaçları doğurmaktadır. Bununla birlikte toplumun çoğunluğunu oluşturmayan bu “farklılık” kendi içerisinde bir dezavantajlı grup oluşturmakta ve bu gruplar sosyal politikanın kapsamı içerisine dahil edilmektedir (Küçükali & Özmen, 2020:12).

Sağlıklı bir toplum için toplumsal huzurun ve barışın sağlanması ve bunun için de ayrımcılığın, dışlanmanın, yoksulluğun ve adaletsizliğin önlenmesi ya da en aza indirgenmesi gerekmektedir. Toplum içerisindeki bu sınıflar önlenmesi gereken riskli durumlardan mustarip olmakta ve korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Toplumun korunmaya gereksinim duyan kesim dediğimiz bu sınıf, günümüzde nüfus içerisinde devlet eliyle üretilen sosyal politikaları etkileyebilecek bir sayıya sahiptir (Altan,2007:12).

Sosyal politikada dezavantajlı olarak tanımlanan gruplar sosyal politikanın geniş anlamda tanımını oluşturmakta ve göçmenler, engelliler, eski hükümlüler, LGBT bireyler vb. bu gruplar içerisinde bulunmaktadır. Bunlara kadınlar, çocuklar, gençler ve yaşlılar da eklenmektedir. Özel olarak korunma gereksiniminde olan bu gruplar iş hayatında ve toplumsal hayatta var olabilmek için dezavantajlı konumları dolayısıyla bazı zorluklar ve engellerle karşılaşmaktadır. Bu grupların karşı karşıya kaldığı riskler sosyal politikanın doğrudan ilgi alanına girmektedir. Sosyal politikanın hedeflerinden olan toplumsal barış ve adalet de öncelikle bu grupları toplumsal hayatta ve iş yaşamında risklere karşı korumadan ve onlara adil koşullar sağlamadan mümkün olmayacaktır (Tezgel, 2013:1).

Günümüz dünyasında küreselleşmenin kazandırdığı bir takım görev ve sorumluluklar sonucunda devletler bu grupların iş gücüne katılımları, sosyal ve kültürel yaşama dahil olmaları ve toplum içerisinde uyumla yaşamaları konusunda çeşitli uluslararası ve ulusal yasalar ile görevli kılınmıştır. Bu görevi yerine getirmedeki en öncelikli araç ise sosyal politikalar (Erbay, 2017:291).

1.2. Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet içerisinde toplumu oluşturan bireylerin kendini gerçekleştirebilmeleri, iyi yaşam sürebilmeleri ve adil bir toplum inşası gibi pozitif amaçları barındıran programların tümüdür. Sosyal hizmet anlayışı İkinci Dünya Savaşı sonrası yükselen yoksulluk ve işsizlik gibi problemlere çözüm olması için ortaya atılmış olan ve refah devleti anlayışıyla aynı doğrultuda gelişim gösteren bir anlayıştır. Özellikle toplum içerisinde kadın, çocuk, yaşlı gibi dezavantajlı olarak nitelendirilen bireyleri, hayatlarının ortalama yaşam standardının altına düşmemesi yönünde desteklemektedir (Eroğlu, 2013:25). Bu anlamda sosyal politika ile sosyal hizmet birbirleriyle bağlantılı, ilişkili ve hatta paralel amaçlar güden kavramlardır. Sosyal hizmet sosyal politikanın bir aracı olup, bireyi sosyo-ekonomik faaliyetlerin bir çıktısı olarak görmekte ve bu faaliyetlerin olumsuz etkilerinden bireyi koruma görevini devletin rolleri arasında saymaktadır (Yolcuoğlu, 2012:148).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 3. Maddesinde sosyal hizmetler;“... kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü...” şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere sosyal hizmetler ile sosyal politika birbirleriyle oldukça paralel olgulardır.

Sosyal güvenliğin sağlanmasında sorumluluğun paylaşılması ve yükün dağıtılarak azaltılması düşüncesinden yola çıkarak oluşturulmuş kollektif sosyal güvenlik tekniklerinden biri olan sosyal hizmetler (Şenocak, 2009:443) genel olarak toplumdaki birey ve grupların içinde buldukları koşulları iyileştirerek kişilerin sosyo-ekonomik güçlerini ve bireyin çevresiyle olan ilişkisinde etkinliğini arttırmaya yardım edildiği bir süreçtir. Sosyal hizmet birimleri kişilerin çevreleriyle uyumlu yaşama imkânını sağlamanın yanı sıra, sosyal adalet ve eşitlik adına toplumdaki farklı gruplar arasında kaynakların ve gücün daha adil dağılmasını sağlamaya da çalışmaktadır. Bir başka ifadeyle toplumu oluşturan bireylerin barınma, yeme-içme, giyinme gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra sosyo-ekonomik, sağlık, eğitim gibi gereksinimlerinin adil bir toplumsal hayat için karşılanmasını amaçlayan Refah Devleti anlayışı bu amacı gerçekleştirirken sosyal hizmetlere ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan bakıldığında sosyal hizmet kurumu, sosyal devlet/ refah devleti olmanın getirmiş olduğu başat bir kurum olarak değerlendirilmektedir (Zasrtow, 2017:2).

Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu'na göre sosyal hizmetin temel görevleri sosyal değişimi, sosyal gelişimi, sosyal uyumu ve insanların sosyo-ekonomik açıdan güçlendirilmesini sağlamak olarak sıralanabilir. Çünkü bunlara ulaşamamak toplum içerisinde eşitsizliğin, ayrımcılığın ve sömürünün artmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle sosyal hizmetler bireylere karşılaştıkları ya da karşılaşmaları muhtemel sorunlarla baş edebilmelerinde yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Toplumsal barışı ve huzuru gölgeleyecek olan bu tür unsurları değiştirerek sosyal politikaya da bu anlamda destek sağlamaktadır (IASSW, 2014). Yine uluslararası resmi kaynaklarda belirtildiği üzere sosyal hizmetlerin sayılan tüm bu amaçlara yönelik etki edebilmesi için etkin bir şekilde planlanması ve ihtiyaç sahiplerinin bunlara kolay erişebilmesi önemlidir. Örneğin Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi'nde ihtiyaç sahibi bireylerin bu hizmetlere hızlı ulaşımı ve etkin faydalanma imkânı oluşturulması için gerçekleştirilmesi gerekli girişimlerden ve devletlerin bu hizmetlerin devamlılığı için çeşitli gönüllü kuruluş veya toplulukları teşvik edebileceğinden bahsedilmiştir (Yıldırım, 2007:9).

1.3. Sosyal Yardım

Sosyal yardım, sosyal hizmet gibi benzer kavramlar ile karıştırılmaktadır oysaki sosyal hizmet toplumdaki tüm bireylere yönelik iken, sosyal yardım yalnızca yoksul ve yardıma muhtaç bireylere yöneliktir ve bireyden bir karşılık beklenmeksizin yapılmaktadır. Karşılıksız gerçekleştirilmesi için gerekli olan finansman ise vergilerden sağlanmaktadır (Hacımahmutoğlu, 2009:23). Bir başka ifadeyle sosyal hizmetlerde bireyin yeterli düzeyde geçimini sağlayıp sağlayamaması önemli bir kriter değildir ve toplumdaki tüm bireylere hizmet götürülmektedir. Sosyal yardımda ise maddi yetersizlik esastır. Batı coğrafyasında ilk defa modern kapitalizmin meydana çıkışı ile paralel bir seyir izleyen yoksulluğa yönelik politikaların, yoksulluk sorununun sosyal politika biliminin içerisine dahil edilmesiyle

şekillendiği söylenmektedir. Önceleri akrabalık, komşuluk ilişkileri çerçevesi içerisinde ve dini, gönüllü kuruluşların faaliyetleriyle gerçekleştirilen sosyal yardım uygulamaları, zamanla gelişmiş ülkelerin refah devleti anlayışını benimsemesi ve gelişen vatandaşlık kavramıyla birlikte kamu politikası haline gelmiştir (Kesgin, 2013:28).

Sosyal yardım kavramı genel geçer bir tanıma ya da evrensel bir kabule sahip değildir. Çünkü yoksulluğun ülkeden ülkeye değişmesi gibi sosyal yardım kavramı da gerek içerik gerek uygulama yönünden değişim göstermektedir (Gough, 2010:233). Yine aynı şekilde yoksullukların kişilerin ihtiyaçlarına göre değişmesi, sosyal yardım faaliyetlerinin de değişiklik göstermesine neden olmaktadır. Bu doğrultuda sosyal yardım politikaları her ülkenin kendi sosyal politikaları ve vatandaşların gereksinimleri ile paralel olmakta ayrıca bu faaliyetlerin alanında uzman ve yetkili birimlerce gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Boybek, 2009:36).

Yoksullukla mücadele etmek ve sosyal yardımları doğru hedefe yönlendirebilmek için öncelikle yoksul olan bireyleri doğru belirlemek ve yoksulluk kriterlerini doğru tespit edebilmek gerekir. Yoksulluğun nitelikleri yukarıda bahsedildiği gibi bölgeler, ülkeler ve bireyler arasında değişiklik göstermektedir. Yoksulluk tanımı “mutlak yoksulluk/gelir yoksulluğu” ve “görelî/insani yoksulluk” şeklinde iki kavram etrafında şekillenmektedir. Ancak yine de genel bir yoksulluk tanımından bahsedilecek olursa; *“insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu”* olarak basit bir şekilde ifade etmek mümkündür (Altay, 2005:158).

Toplumdaki yoksul vatandaşlara yardım edilmesi ve durumlarının iyileştirilmesi için ülkenin ekonomik kalkınmasını ya da gelişme göstermesini beklemek toplumsal fayda açısından eksik ve hatalı olacaktır. Bu nedenle sosyal yardımlar doğrudan bireye dolaylı olarak ise topluma önemli katkılar sağlamaktadır. Bu yardımlar, suç işleme oranları, psikolojik problemler, sosyal çözülme gibi bir dizi problemi önleyici nitelikte olduğundan özenle planlanmalı ve hayata geçirilmelidir. Bunun yanı sıra, sosyal yardımlar toplumu bir arada tutan milli dayanışma ve aidiyet duygularını da geliştirerek bir bakıma sosyal barışa katkı sağlamaktadır (Yaşar & Açıkgöz, 2011:409).

Zenginden fakire yönelik gelir transferi ve toplumun alt gelir gruplarını korumaya yönelik devlet müdahalesi olan (Kesgin, 2013:30) sosyal yardımlar, sosyal koruma sisteminin bir uzantısı ve en son parçası olarak değerlendirilmektedir. Sosyal yardımlardan faydalanmak için öncelikle bireyin diğer sosyal koruma programlarından yararlanması gerekmektedir. Sosyal koruma programlarından yararlanamayan ya da bu programların yetersiz kaldığı bireyler ise sosyal yardım ağından faydalanmaktadır (Hacımahmutoğlu, 2009:24).

Geniş anlamıyla sosyal yardım ise, yalnızca yoksulluğu değil insanların fiziki, ruhsal, akli ihtiyaçlarını da içeren toplumsal refaha yönelik bir kurumdur. Ekonomik anlamda bakıldığında ufak ya

da basit bir iş olmayan bu yardımlar devlet eliyle gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde Dayanışma ve Sosyal Yardım Vakfı aracılığıyla her yıl yoksul, yaşlı, engelli ve kimsesiz bireylere yardım edilmektedir. Öğrencilere burs, yurt imkânı ya da kimsesizler için barınma ve bakım hizmetleri de sosyal yardım içerisinde önemli bir paya sahiptir (Yıldırım, 2007:13).

Sosyal yardım sosyal güvenlik ağını tamamlayan önemli bir parçadır. Sosyal yardımlar, daha tasarruflu olunmasını ve toplum içindeki gelir eşitsizliğinin düzeltilmesi gibi bireysel ve toplumsal katkıları açısından olumlu değerlendirilmektedir. Diğer yandan, bireyleri küçük düşürme, tembelliğe sevk etme, istismara müsait olma vb. psikolojik ve sosyolojik birtakım olumsuzluklara sebebiyet verme olasılıkları yönünden sosyal yardımlara ilişkin negatif değerlendirmeler de yapılmaktadır (Taşçı, 2007:42). Bu olumsuz değerlendirmelerden biri de liberal görüşe aittir. Liberallere göre yoksula yönelik yardımlar hayırseverlik faaliyeti olarak değerlendirilmekte ve bu yardımları devletin değil sivil toplumun ve gönüllü kuruluşların gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu yapıların yetersiz veya başarısız olması halinde sahneye devlet girmelidir. Aksi takdirde doğrudan devlet eliyle gerçekleştirilmesi devleti büyük bir hayırsever konumuna sokmakta, bu da her şeyin devletten beklenilmesine ve devleti “sosyal transfer” devletine çevirmesine yol açmaktadır (Keşgin, 2013:31).

Son olarak unutulmamalıdır ki ne sosyal yardım faaliyetleri ne de sosyal yardım aktörleri sorunun temellerine ulaşarak onu ortadan kaldıracabilecek mahiyette değildir. Bununla birlikte, yoksulluk sorununa ve yoksul olana yönelik geçici olumlu müdahaleler olarak değerlendirilmesi gereken sosyal yardımlar geçinemeyen dezavantajlı kesim için hayati öneme sahiptir ve toplumsal refah ve adaletin sağlanmasında sosyal politikanın önemli bir bileşenidir.

1.4. (Sosyal) Refah Devleti

Refah devleti, sosyal devlet ve sosyal refah devleti literatürde özdeş kullanıma sahip kavramlardır (Özdemir, 2007:11). Bir başka ifadeyle, sosyal devlet ile refah devleti çoğu zaman birlikte tanımlanmakta ve hatta aynı anlamda kullanılmaktadır (Şenkal, 2011 akt. Albayrak & Birinci, 2017:65). Bu çalışmada da sosyal devlet ve refah devleti özdeş anlamda kullanılacaktır.

Refah devleti, bireylerin, ailenin ve toplumun adil ve merhametli bir tutumla iyileştirilmesi ve korunması için gerekli zamanlarda bu aktörlere müdahale eden bir devlet şeklinde açıklanmaktadır (Beland & Lecours, 2008:18). Refah devleti / sosyal devlet, sosyal refahın maksimum faydasını almayı hedefleyen ve bu hedef doğrultusunda piyasaya aktif olarak müdahale etmeyi savunan bir devlet anlayışıdır (Aktan, 1995:73). Sosyal refahın amacı toplumu oluşturan tüm bireylerin gereksinimlerini sosyal, ekonomik, sağlık ve eğlence yönünden karşılamaktır. Bu açıdan sosyal refah zengin ya da fakir

demededen bireylerin tümünün sosyal işleyişini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu tür sosyal hizmetlere duyulan ihtiyaç ve talep piyasa ve aile gibi toplumsal grupların bireylerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı durumlarda artmaktadır (Zatsrow, 2017:2). Sosyal refah devleti anlayışında devlet koruyucu ve bireylerin yanında yer alan bir konumu üstlenmektedir. Bu doğrultuda devlet, bireylerin güvenliğinden ve konforundan sorumlu olmakta ve bu yönde politikalar üreterek toplum bilincini kuvvetlendirmekte ve tamamlayıcısı rolünde olmaktadır (Kara, 2009:371).

Refah devletinin gelişimine birtakım olaylar etki etmiştir. Bunların başlıcaları; sanayileşme sürecinin başlarında yaşanan problemler, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları boyunca uygulanan politikalar, sınıfsal çatışmalar, ideolojik rekabetler, demokrasi anlayışındaki değişimler olarak sayılabilir (Gökbunar & Kovancılar, 1998:252). Ancak 1930-1960 yılları arasında meydana gelmiş kendine has bir tarihsel yapı olan refah devletinin köklerine 19. Yüzyılın toplumsal reformizmi içerisinde rastlanmaktadır ve yalnızca salgın hastalıklarla mücadele etmeye yardımcı olmak ya da temel toplumsal riskleri azaltmak gayesinde olmayan bu kavram aynı zamanda bizlere devlet ile vatandaş arasındaki ilişkiyi yeniden düzenleme vaadinde bulunmaktadır (Andersen, 2013:35).

Merkezine insanı almış olan sosyal devletin asıl kitlesi ve ilgi alanı dezavantajlı kesimlerdir. Bu anlamda sosyal devlet zayıf olanı korumak ve güçlü karşısında ezdirmemek için çalışır ve ikisi arasında denge kurar. Yine bu amaç ile paralel olarak pek tabii insana yönelik hizmetlerle ilgilenmektedir. Sosyal devlet ya da refah devleti bir anlamda toplumsal denge ve uzlaşmayı temin eden uzlaştırıcı bir anlayıştır (Ören, 2021:12).

Bu anlayışın yani refah devleti uygulamasının süregelen popülerliği başarısını kanıtlar niteliktedir. Özellikle Kuzey ülkelerinde kaydettiği ilerleme ile dikkat çekerken dünya genelinde nüfus için yoksulluğun azalması, gelirin yeniden dağılımı, hastalık ve yaşlılığa karşı sosyal güvenlik, ücretsiz eğitim ve sağlık olanakları demokrasinin gelişmesine katkı sağlamış ve aynı zamanda toplumsal huzuru ve barışı bir bakıma tesis etmiştir (Wahl, 2011:8).

Modern refah devletinin tohumları 19. Yüzyılın ortalarında Birleşik Krallık'ta temel eğitimin sağlanması amacıyla yürütülen çalışmalara kadar uzanmaktadır. Ancak bir başka kabule göre ise modern refah devleti 19. Yüzyılın sonlarında Bismarck'ın getirdiği sosyal sigorta faaliyetlerine dayanmaktadır (Özdemir, 2007:7).

İşçi hareketleri ile refah devleti uygulamalarının ortaya çıkışı birbirleriyle paralel ve nispeten yeni olgulardır. Her ikisi de işçileri üretim araçlarından ayıran kapitalist üretim tarzından doğmuştur. İşçiler emek sömürüsüne karşı mücadele etmiş ve bunun sonunda refah politikalarının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Özellikle 1929 yılındaki Büyük Buhran, piyasaya devletin müdahalesi için artan bir talep yaratmıştır. Piyasa gücünün ve zenginliğin ayrıcalıklı bir ekonomik elitin tekelinde bulunmasına karşı

oluşan toplumsal mücadelenin temelinde bu kaynakların ve emek çıktılarının yeniden dağıtım talebi bulunmaktadır. Bu mücadele ve yoğun talep sosyal güvenlik ve refah devletinin oluşmasını kaçınılmaz kılmıştır (Wahl, 2011:22-23).

Refah devleti anlayışından net olarak bahsedilebilmesi için İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme bakılması gerekmektedir. “Altın Çağ” denen bu dönemde Batı ülkelerinde çok daha net gözlemlenebilecek olan refah devleti uygulamaları ve etkinliği en yüksek seviyede seyretmiştir (Tokol & Alper, 2020:22).

Sosyal devlet kavramı ise karşımıza ilk kez 1941 yılında Archbishop Temple tarafından sosyal refah için devletin piyasaya müdahalesi anlamında kullanılmasıyla çıkmaktadır (Yay, 2014:148). Bununla birlikte uluslararası konumda refah düzenlemelerini kamusal bir alanda değerlendiren ilk ülke “Demir Şansölye” olarak anılan Otto von Bismarck Almanya’sıdır (Wahl,2011:25).

Refah devletini süreç olarak dört aşamada anlatmak mümkündür. İlk aşama “deneyim kazanma” olarak isimlendirilebilir. Bu süreç 1870’lerde başlayan ve 1930’lara kadar olan dönemi kapsar. Bu dönem, işçi hareketlerinin baş gösterdiği ve toplumsal huzursuzlukların meydana çıktığı bu nedenle işçi sınıfı ve yoksul kesimin sosyal politika için başrol olduğu dönemdir. 1930-1940 yılları ise “pekiştirme” dönemi olarak adlandırılabilir. Burada yaşanan savaş ve uluslararası boyuttaki ekonomik bunalımlar sebebiyle toplumsal birlikteliğin öneminin anlaşıldığı, eşitlik ve güvenlik kavramlarının konu olduğu dönemdir (Koray,2008:88-89). Yine bu dönemde sanayileşmenin getirmiş olduğu birtakım değişikliklerin bireyler üzerindeki etkisi gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bu nedenle sosyal politika uygulamalarının hayata geçirilmesi için uygun zaman ve ortam oluşmaya başlamıştır. Her ne kadar 1929 buhranı etkileri devam etmekte ve uygulamaları sekteye uğratmış olsa da ileriki dönemler için başlangıç niteliğinde olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Gümüş, 2018:37). “Büyüme-yayıma” dönemi olarak 1950-1960 arasını almak mümkündür çünkü, buhran sonrası ekonomiye yönelik düzenleme politikaları ve Keynesyen anlayış ile refah devletine uygun bir ortam oluşmuş olup kazanıp elde etmeye başlayan işçi sınıfı yeniden bölüşüm hareketini yönlendirmeyi başaracak çoğunluğa ve etkinliğe ulaşmaya başlamıştır. Yine bu dönemde ücret politikasındaki olumlu düzenlemeler ve çalışma koşullarındaki gelişmeler ile toplum içinde uzlaşma sağlanabilmiştir. Son olarak “yeniden şekillenme” diyebileceğimiz ve 1970 sonrasında günümüze gelen ve henüz tamamlanmamış, uygulamaların dönüşümünün söz konusu olduğu evre ile bu süreci özetlemek mümkün olacaktır (Koray, 2008, s. 89).

Refah devleti, sahip olduğu gücü siyaset ve yönetim araçlarıyla doğrudan piyasayı üç yönde etkilemek için kullanmaktadır. Bunlar; ilk olarak bireyler ve aileleri için asgari geliri garanti ederek onları piyasaya karşı korumak, ikincisi bireylerin hastalık, yaşlılık ve işsizlik gibi sosyal riskler karşısında mağduriyetlerini azaltmak ve üçüncüsü ise statü ve sınıf ayrımı yapmadan tüm vatandaşlarına

belli bir standartta sosyal hizmet yoluyla iyi bir yaşam sağlamak şeklinde gerçekleşmektedir (Briggs, 2006:16).

1.5. Sosyal Belediyecilik

Sosyal belediyecilik sosyal politikanın da alanına giren ve dezavantajlı olarak ifade edilen yaşlı, engelli, işsiz, çocuk, kadın vb. grupların sorunlarına yönelik politikaların yerel yönetim birimlerince uygulanmasını sağlayan bir yaklaşımdır. Sosyal belediyecilik bahsedilen bu grupların sosyal ve ekonomik hayata dahil olmalarını, gelir eşitsizliklerinin yarattığı sorunlar karşısındaki mağduriyetlerini azaltmayı, eğitim, sağlık gibi temel sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için gerekli yatırım ve hizmetlerin üretilmesini gözeten ve tüm bunları yerel düzeyde gerçekleştirerek sosyal gelişmeyi destekleyen bir anlayış olarak karşımıza çıkar (Göktürk & Yılmaz, 2020:39). Bir başka ifadeyle sosyal belediyecilik, yerel yönetim birimlerinden olan belediyelerin sosyal fonksiyonlarını geliştiren ve böylelikle sosyal hayatın içerisinde aktif rol almasını destekleyen, bu yönüyle de belediyelere refah devleti kavramını destekleyecek bazı görev ve sorumluluklar yüklenmesini sağlayan bir anlayıştır (Adıyaman & Demirel, 2011:116).

Sosyal belediyeciliğin literatürde birçok tanımı yapılmaktadır. Bu konuda en sık kullanılan ve geniş kapsamlı bir tanım şöyledir: *“Sosyal belediyecilik, yerel yönetime sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen, bu çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden; işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mevhumunu güçlendirmeye yönelik olarak yerel yönetimlere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir”* (Akdoğan, 2002:35, akt. Şataf & Taşdelen, 2019:4).

Yine bir başka tanımlamaya göre sosyal belediyecilik, kamu harcamalarını eğitim, sağlık, kültür gibi alanlara yoğunlaştıran, işsizlik gibi sorunlara yönelik politika ve hizmetler üreten, kimsesiz, engelli ve yaşlı bireylerin korunmasını ve desteklenmesini gerçekleştiren, eğitim ve sağlık fırsatlarını geliştirici ve yerel düzeyde yaygınlaştırıcı bir rolle yerel refaha katkı sağlayan bir modeldir (Kaya, 2003:68).

Sosyal devletin yerel yönetimlerde bir temsili olarak sosyal belediyecilik, topluma hizmet götürme hedefinin etkin ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesinin vazgeçilmez bir unsurudur. Halkın ihtiyaçlarını onlara en hızlı şekilde ulaştırmanın olağan şartı hizmeti bireylere en yakın olan birimler aracılığıyla götürmektir. Sosyal belediyeciliğin temelinde devletin toplum refahını sağlama amacı

bulunmaktadır (Ünlü, 2016:64). Bir başka deyişle sosyal belediyeçilik sosyal devlet kavramıyla paralel amaçlara sahip bir uygulamadır. Sosyal belediyeçilik faaliyetleri tümüyle sosyal ayrımcılığa, dışlanmaya ve mahrumiyete maruz kalan bireylerin durumlarını iyileştirme yönündedir. Sosyal belediyeçilik en temelde yoksul bireylere odaklanmakta ve bu bireylerin refah düzeylerini arttırma amacıyla hareket etmektedir. Bu amaç doğrultusunda belediyelerin faaliyet alanları eğitim, sağlık, istihdam gibi temel sosyal gereksinimleri kapsamaktadır. Yerel sınırlar çerçevesinde bölgelere göre faaliyetlerin ağırlıkları farklılık gösterse de bu hizmetler ihtiyaç sahibi bireyler için önem arz etmektedir (Kesgin, 2008:55).

Türkiye’de sosyal belediyeçiliğin ortaya çıkışının Osmanlı dönemine kadar uzandığı söylenebilir. Dönemin başkenti olan İstanbul halkının yerel ihtiyaç ve taleplerini karşılamak üzere kurulan yönetim birimi (Şehremaneti) bunun ilk örneğidir. Ancak belediye yönetiminin tam anlamıyla yerel vatandaşların hayatının bir parçası olması ve merkezi yönetimin hizmet yükünü azaltması – ki kaynak kıtlığı dolayısıyla hizmet önceliği yerel altyapı sorunlarına verilmiş ve sosyo-kültürel ihtiyaçlar ertelenmiştir- Cumhuriyet dönemi sonrası oluşturulan yasalarla mümkün olmuştur (Ersöz, 2011:103)

1950’li yıllarda belediye yönetimlerine verilen pek çok sosyo-kültürel görev, kaynakların yetersizliği ve belediyelerin bu hizmetlere ilgisiz kalması sebebiyle uzun bir süre yerine getirilememiştir. Savaş sonrası döneme denk gelmesi ve kente göçlerin artması nedenleriyle de bu durum pek de şaşırtıcı değildir.

Sosyal belediyeçilik kavramının Türkiye’de yaygınlaşması 1970’li yılların başına denk gelmektedir. Kavram gelişmiş Batı ülkelerindeki “*yerel refah devleti, refah belediyeçiliği*” kavramlarına karşılık gelmektedir. Ülkemiz için ise bu kavram “*sosyal devlet, yerel sosyal*” kavramlarına karşılık olarak kullanılmaktadır (Ersöz, 2011:143). Dönemin toplumsal, iktisadi ve siyasi dönüşüm geçirdiği 70’li yıllardaki hareketli ortam “*toplumcu belediyeçilik*” kavramının ortaya çıkmasına uygun zeminin oluşmasını sağlamıştır. Bu kavram “*yeni-demokratik belediyeçilik*” olarak da ifade edilmektedir (Bayraktar, 2013:79).

Toplumcu belediyeçilik “*bırakınız yapıları, bırakınız etsinler*” anlayışının yaygın ve görece yeni olduğu zamanlarda İngiltere’de ortaya çıkmış, temizlik ve düzen eksikliklerinden dolayı yaşanmaz hale gelen kentlerin ihtiyaçları ve buna yönelik çözümlerin beraberliği ile yarım asır içerisinde yer edinerek belediyeçilik fikrini de etkisi altına almış ve belediye hizmetlerinin yaygınlaşmasına örnek olmuştur (Bayramoğlu, 2015:165).

Toplumcu belediyeçilik anlayışının ülkemizde ortaya çıkmasının ardındaki nedenler genel itibariyle özgürlük ve eşitlik talepli toplumsal ayaklanmalar ve problemlere dayanmaktadır. 1970’li yılların ilk yerel seçimlerinde sosyal demokrat partilerin iktidara gelmeleri yeni bir belediyeçilik hareketini ortaya koymuştur. Bu yeni belediyeçilik hareketi daha sonraları toplumsal belediyeçilik olarak anılmış ve sol görüşün şekillendirdiği bir anlayış olarak gelişmiştir (Güler, 2004:10).

Ülkemizde 20. Yüzyıl ortalarında yaşanan ekonomik sorunlar sebebiyle belirginleşen toplumcu belediyeçilik anlayışı, yerel halkın çözümü belediye yönetimlerinde araması nedeniyle kaçınılmaz bir hal almıştır. Ancak bu dönemlerde yerel yönetim ile merkezi yönetim birimleri arasında yaşanan parti çatışmaları yerele aktarılan kaynaklarda yetersizlik ve kısıtlamaların yaşanması gibi yapısal problemlere ve yerel yönetimlerin üzerinde bir baskıya da sebep olmuştur (Öztürk ve Gül, 2012:382). Bu anlayışın kazandırdığı belediye hizmeti şekli daha sonraları özellikle büyükşehir belediye modellerinde gelişerek devam etmiştir.

1980 sonrası büyükşehir belediye modelinin kurulması ve çeşitli görev ve yetkilerle genişletilmesi akabinde zaman geçtikçe belediyelerin sosyal nitelikli hizmet yatırımlarına daha fazla önem vermesi ve kaynak ayırmasıyla kent yönetiminde belediyelerin rolü sağlamlaşmıştır. Bütçeleri ve hizmet çeşitleri artan belediyeler zamanla yerel yönetimde ön plana çıkmıştır (Kesgin, 2008:4).

1990’lı yıllara gelindiğinde ise geliri artan az sayıdaki bazı belediyelerce yerine getirilen hizmetler sayesinde “sosyal belediyeçilik” kavramının içi dolmaya başlamıştır. Çünkü yoğun göç alan kentlerdeki zaman içinde çeşitlenen ihtiyaçlar ve büyüyen sosyal hizmet talepleri ve yaşanan iktisadi krizler sonucunda yoksullaşan halkın gereksinim duyduğu yardımlar görmezden gelinemeyecek düzeye gelmiştir. Böylece önceleri aşevlerinde yoksul, yaşlı, engelli vatandaşlara yapılan yemek ve kıyafet gibi yardımlar belediyelerce devralınmış ve zamanla çeşitlenerek artmıştır (Ersöz, 2005:149).

Liberal belediyeçilik olarak ifade edilen bu dönem sonrasında da bu tarz sosyal hizmetler nitelik olarak artmaya devam etmiş ve bu sebeple de belediyenin farklı kurumlarınca yürütülmeye başlanmıştır (Şengün & Akman, 2020:63). 2000’li yıllara gelindiğinde bunu doğrular derecede belediyelerin hizmet tanımının genişlediği görülmektedir. Belediyelerin bu yeni kazandığı ivme ile birlikte “sosyal belediyeçilik” kavramı anlamını genişleterek “*yerel toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziki gelişimden sorumlu belediyeçilik*” şeklinde bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Nitekim, belediyelerin kültürel etkinliklerindeki çeşitlilik ve sosyal yardım odaklı hizmet üretimindeki ilerlemeleri yerelin ekonomik olarak gelişmesinde önemli bir paya sahiptir (Ersöz, 2011:144).

İçinde bulunduğumuz 21. Yüzyılda yerel yönetimlere yönelik düzenlemeler ve yenilikler belediyeleri hizmet bakımından daha da güçlendirmiş (Mermer vd., 2016:1305) ve hatta bazı hizmetleri belediyeler için standart haline getirmiştir (Ersöz, 2011:145). Yasalar ile belediyelere sosyal ihtiyaçların giderilmesi ve sosyal sorunların ortadan kaldırılması için önemli görev ve yetkiler verilmiştir. (Mermer vd., 2016:1305).

Sonuçta refah devleti anlayışının yerele yansıması olarak ifade edebileceğimiz sosyal belediyecilik kavramı artık günümüzde vazgeçilmez bir yönetim biçimi haline gelmiştir. Belediyeler, geçmiş dönemlere göre artan gelirleri ve personelleri ile birlikte, günümüzde hizmetlerini zamanın sosyal anlamdaki ihtiyaçlarına göre de şekillendirebilmekte ve bu hizmetlerle beraber yerel halkın refah seviyesine de katkı sağlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KADINLARA YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR VE BELEDİYELERİN ROLÜ

2.1. Dezavantajlı Grubun Kalabalık Üyesi: Kadınlar ve Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar

Kadınlar, toplumsal hayatın içerisinde pek çok sorunla cinsiyetleri dolayısıyla karşılaşmaktadır. Bu durum toplumun huzur ve refahını etkilemesi hatta ülkenin gelişimini geciktirmesi potansiyeli bakımından üzerine düşülmesi gereken bir konudur. Örneğin toplumsal normların bir ürünü olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların karşısına iş dünyasında engeller çıkarabilmektedir veya şiddet-taciz olayları kadınların güvenliği açısından ciddi tehdit kaynağı olmaktadır. Bu başlık altında öncelikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı üzerinde durulacak, daha sonra kadınların toplumsal hayatta karşılaştığı bazı sorunlar başlıklar altında kısaca ele alınacaktır.

2.1.1. Kadınlar ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğüne göre toplum; “Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü, cemiyet” şeklinde tanımlanmaktadır. Bir arada yaşayan bu topluluk iki cinsiyetten oluşmaktadır: Kadın ve erkek. Toplumun ilerlemesi her iki cinsiyetin de faaliyet ve çalışmalarına bağlıdır. Mustafa Kemal Atatürk “Kadınları geride bırakan toplum, geride kalmaya mahkumdur” sözüyle toplumu oluşturan iki unsurun herhangi birinin diğerinden geride bırakılmaması gerektiğinden ve ilerlemenin ancak birlikte olacağından bahsetmiştir. Ancak ataerkil sistem içerisinde bu denge sağlanamamakta ve kadınlar birtakım haklardan yoksun kalmaktadır.

Ataerkillik, erkeklerin kadınlardan üstün konumda olduğu, yönetimin aile içinde ve dışında erkek eliyle yürütüldüğü ve bu sistem içerisinde kadınların baskılandığı bir toplumsal ilişkiler bütünüdür (Cockburn, 1991:7). Caroline Ramazanoğlu ataerkilliği “*genel olarak erkeklerin kadınlara hükmetmeyi başardıkları mekanizmaları kavramaya çalışmak için kullanılan bir kavram*” olarak adlandırmaktadır (Ramazanoğlu, 1989:34).

Eşitlik kavramı TDK sözlüğüne göre “*Bedensel, ruhsal başlıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayırım bulunmaması durumu*” şeklinde tanımlanmaktadır

(Türk Dil Kurumu,2023). Aynı zamanda eşitlik kavramı uluslararası belgelerde de değinilen öncelikli bir konu olmuştur. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin birinci ve ikinci maddelerinde (UN, 2023) ve yine bir başka uluslararası belge olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "Ayrımcılık Yasağı" başlıklı maddesinde sözleşmenin ırk, cinsiyet, köken vb. unsurlar gözetilmeksizin her insanı kapsadığı belirtilmek suretiyle eşitliğe vurgu yapılmaktadır (Council of Europe, 2023).

Türk Anayasası da benzer bir ifadeyi 10. Maddesinde barındırmaktadır. Buna göre; "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.*"

Görüldüğü gibi eşitlik kavramı üzerine oldukça düşünülen ve gerek uluslararası gerekse ulusal belgelerle bağlayıcılık kazandırılan bir kavramdır. Eşitliğin hukuki metinlerdeki bağlayıcı noktalarla tanımlanmış olması önemlidir çünkü ezelden beri süregelen eşitsiz ve ataerkil sistem içerisinde eşitliği sağlamak ancak bu şekilde mümkün olabilir. Hukuk, insanı aidiyetlerinden, cinsiyetinden, ekonomik durumundan, vb. etkenlerden bağımsız "soyut insan" olarak ele almaktadır. Oysa şu an bile aslında kadın ile erkek arasındaki eşitsizliğe neden olmaması gereken biyolojik farklılığın, toplum içerisinde yarattığı erkeğin kadından üstün olduğu kabul edilen hiyerarşik ilişki kalıplarına dönüştürülmesiyle ortaya çıkan ve kavramsallaşan "toplumsal cinsiyet" fikrinin yarattığı mağduriyetler konuşulmaktadır (Berktaş, 2004:2-3).

Toplumsal cinsiyet kavramı kendi halinde kelime manasıyla bize cinsiyet kalıplarının algılanmasında toplumsal bir etkinin olduğunu anlatmaktadır. Toplumda var olan bu kalıplar bulunduğu çevrenin eğitim seviyesine, ekonomik düzeyine, ailevi ilişkilerine vb. etkenlere göre değişim göstermektedir (Üstün, 2011:11). "Toplumsal cinsiyet" aslında kavramın kendisi itibariyle de bir eşitsizlik çağrışımı yapmaktadır. Bu eşitsizlik kadının geri plana itildiği, gücün erkek bireylerde olduğu anlayıştan temellenmektedir. Öyle ki, erkeklerin yalnızca kendisine değil görev sorumluluklarına da değer verilmekte buna karşın kadının görev ve sorumlulukları küçümsenmektedir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008b:15).

Kadının geride bırakılmasıyla yerini sağlamlaştıran toplumsal cinsiyet olgusu aynı zamanda ataerkil düzenin kabul edildiği yerlerde birlikte yol almaktadır (Araç, 2019:35).

Kadının toplum içerisinde karşılaştığı eşitsiz konumu değerlendirenler çoğunlukla bunu yaratılıştan kaynaklanan eşitsiz bir durum olarak değerlendirmektedir. Toplumda ırk, cinsiyet, fiziksel özellik, konum vb. birçok farklılıklar olabileceği ancak kadın ile erkek bireylerin birbirinden farklı hareket ettiği doğrultusunda görüşler mevcuttur (Martin, 1998; akt. Yeşilorman, 2001:271). Ancak

yaygın yanlış kanı odur ki, kadın erkeğin fizyolojik özelliklerine göre değerlendirilmekte ve bu nedenle daha güçsüz, daha zayıf bir konuma yerleştirilmektedir. Oysaki her iki cinsin sahip olduğu birbirinden farklı özellikler eksiklik değil aksine tamamlayıcı olarak hayatın içerisinde var olmaktadır (Yeşilorman, 2001:271).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği denildiğinde ise iki cinsiyetin toplum içerisinde farklı düşünce kalıpları ile değerlendirilmesi ve birinin ötekinden (erkeğin kadından) üstün ve ayrıcalıklı tutulması kastedilmektedir. Bu mevcut cinsle arası eşitsizlik toplumsal hayatın hukuk, siyaset, iş hayatı gibi pek çok alanında görülmektedir. Çoğunlukla kadının erkekten daha geri planda olduğu, haklarını daha geç elde ettiği ya da hala bazı haklardan yana eksik kaldığı yadsınamaz bir gerçekliktir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği dediğimizde ise kadın ve erkeğin sosyal ve kurumsal hayatta mevcut fırsatlardan eşit derecede faydalanabilmesi ve eşit ilişkiler kurabilmesi anlaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği “eşitlik” kavramının kapsamında olan daha spesifik bir kavramdır. Dünya Sağlık Örgütü toplumsal cinsiyet eşitliğini “*Kadınlar ve erkekler arasında menfaatlerin ve sorumlulukların dağılımında, eşitlik ve adalet*” şeklinde ifade etmektedir (World Health Organization , 1998). Toplumsal cinsiyet eşitliği çok boyutlu bir kavramdır bu sebeple tek bir doğru tanım yoktur. Ancak genel itibarıyla eşit koşullar, eşit muamele ve eşit fırsatlar, kaynak dağılımında ve değerlerde eşitlik, farklılık, özgürlük vb. bir takım temel koşullar çevresinde tanımlar geliştirilmiştir. Ancak genel itibarıyla kesin bir yargı olarak toplumsal cinsiyet eşitliği, “*biyolojik farklılıklarla değil, kadınlar ve erkeklerin toplumdaki eşitsiz konumlarıyla ilişkili bir kavramdır.*” (Ecevit, 2021:25).

Tüm bu kavramsal açıklamalardan anlaşılacağı üzere toplumların eğitim, refah, sosyal ilişki ve statü seviyelerine göre belirlenen ve zamanla yer eden cinsiyet kalıpları vardır. Bu kalıplar iki cinsiyet arasında eşitsizliklere ve bu eşitsizlikler de mağduriyetlere yol açmaktadır. Bu sebeple gelişen dünyada bu durum önemslenmekte ve buna karşın birtakım iyileştirmelere girilmektedir. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar üretilerek soruna çözüm yolları geliştirilmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlılık her iki cinsiyetin de ayrı ayrı ihtiyaç ve gereksinimlerinin gözetilmesi ve saygı duyulması anlamını taşımaktadır. Bu aynı zamanda, cinsiyetlerle alakalı küçümseyici dilden uzak durma, kalıp yargılardan kaçınma, farklı ihtiyaçlara yönelik fırsat ve olanaklar sunma gibi dilden, kamuya çeşitli duyarlılık öğeleri barındırmaktadır (Ecevit, 2021:14).

2.1.2. Kadınların Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar

2.1.2.1.Eğitimde Eşitsizlik

Bir ülkedeki refah seviyesini pek çok faktör etkilemektedir. Ancak eğitim içlerinde belki de en etkili olanıdır. Bilgi ve yetenekler içinde bulunduğu ülke için kalkınmaya kültürel açıdan katkı sağlayan katma değerlerdir. Ayrıca çağımız bilgi çağıdır. Ülkeler arasındaki rekabet bilgi ve eğitim temelinde gerçekleşmekte, bu nedenle herkes için eğitim kaçınılmaz olmaktadır (KSGM, 2008:27). Bunu doğrular nitelikte, dünya geneline bakıldığında çıkan ortak sonuca göre, refah seviyesini ve ekonomik büyümeyi arttırmayı hedefleyen ülkelerin kadınların eğitimine yaptıkları yatırımlarını arttırmasının işe yarar ve önemli bir hamle olduğu görülmektedir. Yatırımın miktarı ve boyutu o ülkedeki kadın-erkek eşitsizliğinin boyutuyla doğru orantılı olacaktır (Schultz, 2002:208).

Türkiye yatırım kaynakları açısından kısıtlı ülkeler arasında bulunmaktadır. Bu sebeple de nitelikli ve eğitilmiş insan gücü diğer her şeyden önde gelmelidir. Çünkü eldeki kıt kaynakların en verimli ve doğru şekilde kullanılması önemlidir. Kabiliyetli ve zeki insanların kadın-erkek ayrımı olmadan refah için yönlendirilmesi Türkiye gibi ülkelerde iki kat daha önem arz eder (Kayadibi, 2011:21).

Ataerkil sistemi sürdüren Türkiye bu problem karşısında görece erken adımlar atmıştır. Atılan adımların ilklerini barındıran Cumhuriyet'in kurmuş olduğu eğitim sistemi her kesimi kapsayacak şekilde tasarlanmış ve her iki cinse de eşit derecede eğitim fırsatı sağlayan bir fikir üzerine inşa edilmiştir. Ancak her ne kadar bu niyetle yola çıkılmış olsa da zamanın koşulları nedeniyle bu kapsayıcı ideoloji, kent merkezindeki okullara uygulandığı şekilde köylerdeki eğitim öğretim mekanlarına yansıtılamamıştır. Dolayısıyla kentli kadınlar bu olanaklardan daha çok faydalanma imkânı bulurken köyde yaşayan kadın nüfusu uzun yıllar eğitime erişimde geride kalmıştır (Sayılan, 2012:24). Cumhuriyetin eğitim alanında yapmış olduğu birçok yenilik ve inkıpların yanında köylerdeki bu eğitim eksikliğine karşın açılmış olan köy okulları büyük oranda çözüm sağlamıştır. Zamanla köylerdeki okul ve öğretmen sayısının arttırıldığı Cumhuriyet döneminde bu atılımlarla bahsedilen şehir-köy fırsat eşitsizliği büyük ölçüde aşılmıştır (Öymen,1939: akt. İslam & Dever, 2022:493).

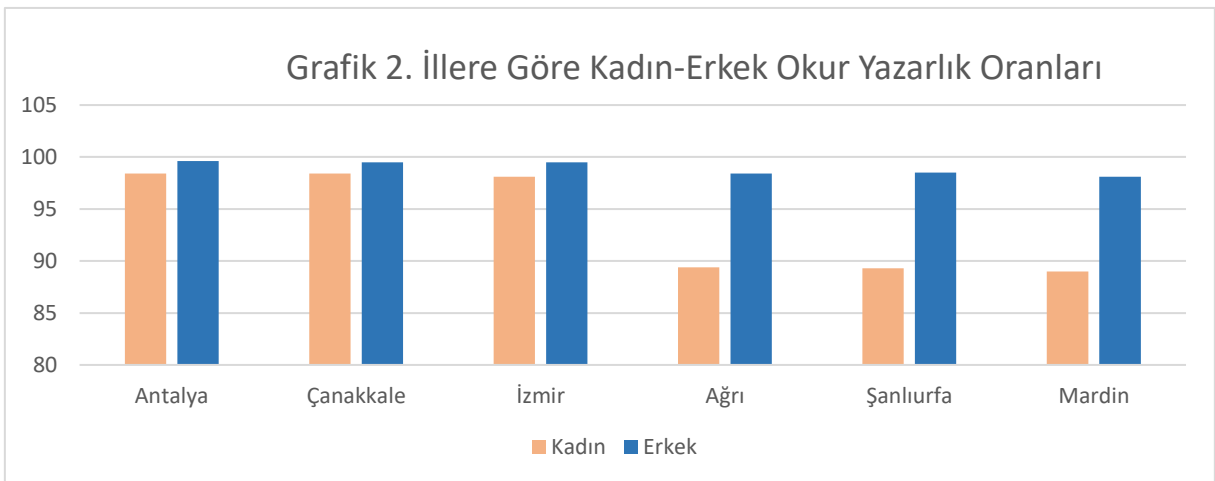
Bir toplumun gelişmesi ve hedeflerine ulaşmasında anahtar kavram olan eğitim ancak toplumun tüm kesimini kapsarsa etkili ve başarılı olmaktadır. Türkiye özellikle de kadınları ve kız çocuklarını milli eğitim kapsamına almada ulusal ve uluslararası düzeyde politika ve yasal düzenlemeler gerçekleştirmiştir. CEDAW, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı gibi uluslararası sözleşmeler, katılan ülkeler için bağlayıcı niteliktedir. Türkiye bu bahsi geçen belgelere katılmış ve kadınların erkeklerle eşit eğitim olanaklarına sahip olacağına dair söz vermiştir. Bu doğrultuda eğitim konusunda politikalar üretmeyi, bunlara yasal güvenceler sağlamayı ve tüm kadınlar ile kız çocuklarının okur yazar olmasını desteklemeyi taahhüt etmiştir (KSGM,2012:11).

Eğitim, gittikçe önemi artan ve gelişen bir alandır. Gelişmişlik düzeyinin temel ölçütlerinden biri haline gelmiş olan eğitim bulunduğu ülkenin gelişmişlik ve refah düzeyine önemli katkılar sağlamaktadır. Birinci bölümde daha ayrıntılı bahsedilmiş olan dezavantajlı grupların (kadın, engelli, çocuk vb.) eğitime akranları gibi dahil olabilmesi ve eğitim fırsatlarından yararlanabilmesi ülkenin refah seviyesine olumlu etki yapmaktadır. Bu nedenle eğitim konusu yalnızca merkezi yönetim eliyle değil, aynı zamanda hizmeti daha hızlı ve etkili ulaştıracak olan yerel yönetimlerin de katkılarıyla gereklidir (Ektiren & Kaynar,2017:53). Bu konuyla ilgili yerel yönetimlerin faaliyetleri ilerleyen bölümlerde incelenecektir.

(TÜİK,2022)

Grafik 1’de TÜİK 2022 verilerinden elde edilmiş olan Türkiye’nin kadın okur-yazar oranını gösterilmektedir. Bu grafik, Türkiye’nin kadın okur-yazar oranını %100 yapma taahhüdünün henüz gerçekleşmemiş olduğunu göstermektedir. Ayrıca kadın- erkek eşitliği de tam anlamıyla sağlanamamıştır ancak yine de oranlar umut vadetmektedir.

(TÜİK,2022)

Grafik 2’de ise illere göre kadın-erkek okur yazarlık oranları gösterilmiştir. Bu grafik incelendiğinde de sonucun Türkiye geneline göre çok fazla değişmediği görülmektedir. Ancak, dikkate değer olan durum okur yazarlığın yanı sıra kadın okur yazarlığında Batı’dan Doğu’ya doğru gittikçe ciddi bir azalma olduğudur. Bu durum Türkiye’nin çok eskiden beri süregelen problemidir. Doğu’da gerek siyasi, gerek ekonomik istikrarsızlıklar ve bunun yanında sosyokültürel farklılıklar nedeniyle okuryazarlık kadınlar açısından erkeklerin gerisinde seyretmiştir. Bu durum, Türkiye’nin uluslararası sözleşmelerde koyduğu hedefi gerçekleştirebilmesi için öncelikle doğu illerinde eğitim politikaları ve projelerine ağırlık vermesi gerektiğini göstermektedir.

2.1.2.2. İstihdamda Eşitsizlik

İşgücü çalışmak isteyen, iş arayan ve çalışanların toplamını ifade eden bir kavramdır. İstihdam ise sadece ücret karşılığı belirli bir dönem çalışan kitleyi anlatır. Bu anlamda istihdam, işgücünün bir alt kümesidir.

Kadınların ekonomik bağımsızlığa ulaşmalarının ve toplumda cinsiyet eşitliğini geliştirmenin bir şartı da istihdam edilmeleridir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir bir büyüme ve kalkınma sağlayabilmeleri elzemdir ve bu da yine yukarıda bahsedildiği gibi kadın işgücünün erkek işgücü kadar doğru ve etkin bir şekilde kullanılmasıyla mümkün olacaktır. Bu bağlamda kadın işgücünün engellenmesini veya kullanılmamasını o ülke için ekonomik bir kayıp olarak değerlendirmek mümkündür.

Kadının yeterince istihdam edilmemesi uzun yıllar tartışmalara konu olmuştur. Ancak konuyla ilgili çalışmalar da göstermektedir ki, kalkınmanın sürekliliği ve ekonomik refahın gerçekleşebilmesi açısından kadınların da üretime dahil edilmesi elzemdir. Gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş ülkeler karşılaştırıldığında kadına verilen değer ve destek arasındaki paralel ilişkiyi fark etmek mümkündür. Şüphesiz ki kadının değer gördüğü ve yok sayılmadığı toplumlarda refah seviyesi de yüksektir. Bu açıdan da dünya nüfusunun bir yarısı olan kadınların da ekonomik faaliyetlerde aktif rol alması gerekli ve önemli bir husustur (Tutar ve Yetişen,2009:117).

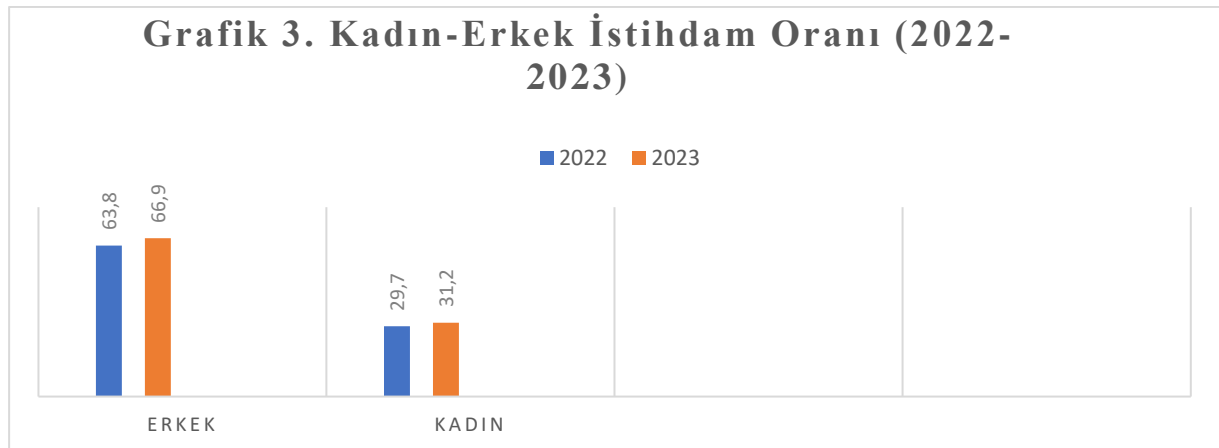
Türkiye toplam işgücüne kadını tam manada Cumhuriyetle birlikte dahil etmiştir. Kadınların istihdamı 1950’lere değin artış göstermekteyken, köyden kente göç hareketleriyle beraber bu artış önce durmuş sonra gerilemeye başlamıştır. Kadınların istihdamındaki bu gerileme kırsal üretime dahil olan kadın işgücünün kente göçle beraber yerini ev hanımlığına bırakması olarak yorumlanmaktadır (Topoğlu, 2007:90). Buna paralel olarak dünya geneline bakıldığında da erkeklerin istihdam edilme olasılığı ve olanağı kadınlarınkinden çok daha yüksektir. Özellikle gelişmekte olan ve gelişmemiş

ülkelerde bu durum daha net gözlemlenmektedir. Bu ülkelerde yer edinmiş siyasi ve kültürel olgular nedeniyle kadın istihdamı istenen düzeylere ulaşamamaktadır (Jay, 2014: akt. Turgut, 2019:319).

Kadınların işgücüne katılım oranları ile eğitim düzeyleri arasında paralel bir ilişki olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum erkeklerde kadınlarda olduğu kadar etkin bir istihdam kriteri olmamakta ancak eğitim düzeyinin artışı yine de her iki cinsin de istihdam edilmesini kolaylaştırmaktadır. Kadın özelinde devam edecek olursak TÜİK verileri bu paralel ilişkiyi doğrular niteliktedir. Durumu net görebilmek ve aynı zamanda konuyu genişletmemek için TÜİK 2022-2023 yıllarını incelemek yeterli olacaktır. TÜİK 2022 Ocak ayı işgücü istatistiklerine göre bir önceki aya kıyasla 15 yaş ve üzeri işsizlik sayısında artış yaşanmıştır. İşsiz erkek oranı %7,7 kadın ise %13,7 seviyelerindedir. Buna paralel olarak ise istihdam edilen sayısı bir önceki yıla göre azalmıştır. Tabii ki kadın ve erkek istihdamı aynı oranda gerçekleşmemiş, erkek istihdam oranı %63,8 iken kadın istihdam oranı %29,7 olmuştur. Yine aynı şekilde işgücüne katılma oranı da bir önceki yıla göre azalmış ve yine bu azalış kadın işgücünde daha sert hissedilmiştir (TÜİK,2022). Aynı göstergelere 2023 Ocak itibariyle bakıldığında, bir önceki aya göre işsiz sayısında yine artış olduğu tespit edilmiştir. İşsizlik oranı erkeklerde bir önceki yıla göre artarak %10 seviyelerine gelirken kadınlarda yalnızca 0,1 birimlik azalışla %13,6 olarak gerçekleşmiştir. Bunun yanında istihdam oranına bakıldığında geçen yıla oranla arttığı ve yine erkek istihdamının (%66,9) kadınlara (31,2) kıyasla çok daha yüksek olduğu görülmektedir. İstihdamdaki artış erkeklerde 3 birim iken kadınlarda 2 birim kadardır (TÜİK,2023)

Unutulmamalıdır ki işsizlik artış ve azalışındaki bu göstergelerin sektörel krizler ya da nüfus gibi pek çok farklı etkenleri bulunmaktadır. Doğru ve geniş bir çalışma için tüm bu çıktılar çeşitli etkenlerle düşünülmelidir ancak burada yalnızca TÜİK çıktıları baz alınarak bir yorum yapılmaktadır.

Yukarıda incelenen TÜİK 2022-2023 Ocak ayı istihdam verilerine göre bir yıl içerisinde genel istihdam edilen kişi sayısında artış yaşandığı görülmektedir. Ancak kadın ve erkek istihdam oranındaki artışlar farklı seviyelerde gerçekleşmiştir. Grafik 3'te bu oranlar karşılaştırılmaktadır.

(TÜİK, 2022 ve 2023 yılı istihdam raporlarına göre hazırlanmıştır)

2.1.2.3. Toplumsal Cinsiyet Kısılcacında Kadın Sağlığı

Toplumun yargı değerleri ve kadının buradaki yeri ve konumu kadın sağlığına etki etmektedir. Bu sebeple, toplumsal cinsiyetin üretmiş olduğu davranış kalıpları kadın sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kadın sağlığında ilerleme kaydetmek için toplumsal cinsiyet davranışlarını iyileştirmek ve olumsuz etkilerini azaltmak başlangıç için yerinde ve doğru bir karar olacaktır. Anne ölümlerinin yüksek olduğu toplumlarda eğitimdeki kadın erkek eşitsizliğinin varlığı ve kadınların eğitim düzeyinin istenilen seviyelerde olmaması kadının toplumdaki yerinin sağlık üzerindeki etkisini açıklar niteliktedir. (Mıhçıokur,2003, akt.; İlçioğlu vd., 2017:113).

Erişkinlik dönemi olarak adlandırılan 15-49 yaş aralığı kadın sağlığı açısından önemlidir. Çünkü bu aralık kadınların “doğurganlık” denilen dönemine tekabül eder. Kadınların hamilelik veya kadınsal hormonlarla alakalı komplikasyonları en fazla bu aralıkta yaşadığı bilinmektedir. Doğum ile ilgili üzücü ve istenmeyen neticeler gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu yaş aralığında olan kadınlar için yüksek tehdit içermektedir (Beji vd., 2021:106).

Sağlık dediğimiz ruh ve beden ile birlikte bir bütündür ve bütünün iyi olma halidir. Bu durumda ruhsal ve psikolojik sağlık da konuşulması ve dikkate alınması gereken etmenlerdir. Bu durumda bir diğer sağlık sorunu olan taciz ve tecavüz durumlarında kadınların yaşamış olduğu ruhsal bunalım ve psikolojik problemler görmezden gelinmemelidir. Bunların yanı sıra cinsel istismar sonrası görülen madde bağımlılığı, depresyon, intihar gibi davranışların meydana geldiği de bilinmektedir (Başar,2017:135).

Toplum sağlığı denildiğinde elbette toplumdaki her bir birey kastedilmektedir. Ancak kadın sağlığı denildiğinde toplumda var olan bir cinsiyet grubunun, sahip olduğu cinsiyetten ötürü toplumda yer etmiş kalıplar ve akabinde “kadın olmaklık” üzerinden gelişen baskılar neticesinde meydana gelen eşitsizlik ve mağduriyetleri kastedilmektedir. Burada bahsedilen kadın sağlığının toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkisi de aynen böyledir. Kamuoyunun yargı kalıpları ve kadınlık üzerine geliştirdiği düşünceler kadınların özellikle cinsel konularda çekingen davranmalarına, cinsel sağlık konularında yardım alamamalarına, bu sebeplerle fiziksel ve ruhsal zararlara uğramalarına sebep olmaktadır. Gelişen ülkelerde gizli kapılar ardında konuşulmak yerine bu konularda vatandaşların ve özellikle kadınların eğitilmesi, bilinçlendirilmesi kadın sağlığına pozitif yönde katkılar sağlamaktadır.

Kadınların eğitim fırsatlarına ulaşamadığı yerlerde yeteri kadar bilgi edinmemesi ve dolayısıyla sağlıklarını koruma ve tedavi konularında yetersiz kalmaları sağlık konusunda mağduriyetlere neden olmaktadır. Çünkü bilgiye ulaşamama, tedavi süresini uzatmakta veya tedaviyi zorlaştırmaktadır. Kadınların erkeklerden farklı olan fizyolojik ve biyolojik durumu nedeniyle “kadınsal

hastalık” dediğimiz üreme organları ve idrar yollarıyla ilgili hastalanma ihtimali yüksektir ve yeterli bilgi ve eğitime erişemeyen kadınlar bu hastalıkları kendi yöntemleriyle tedavi etmeye çalışırken daha kötü bir boyuta taşıyabilmektedir. Bunların yanı sıra, kadınlar ekonomik yetersizlik, sosyo-kültürel yönden güçsüzlük gibi durumlar içerisinde istenmeyen gebeliklerle yüz yüze gelebilmekte ya da cinsel yolla bulaşan hastalıklar neticesinde çaresiz hissetmektedirler. Tüm bunlar toplumsal cinsiyet normlarının ve eşitsizliklerin kadın sağlığı üzerindeki etkisinin boyutunu gözler üzerine seren gerçeklerdir (Sezgin, 2015:159).

Sonuç olarak toplum sağlığı açısından oldukça önemli olan kadın sağlığı, üzerinde durulması ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden değerlendirilmesi gereken bir konudur. Bu perspektifte üretilecek olan politikalara ve hizmetlere ihtiyaç vardır. Tüm insanlar için bir hak olan sağlık ve sağlık hizmetleri kadınlar için güçlendirilmeli ve erişimi kolaylaştırılmalıdır. Böylelikle önemli bir hak ihlalinin de önüne geçilmiş olacaktır.

2.1.2.4.Kadına Yönelik Şiddet

Günümüz teknoloji çağında, şiddetin pek çok türevi karşımıza çıkmaktadır. İnsanların artık “özel” olanı kamuoyuna sunması ya da sosyal ağlar eşliğinde bir insanın ifşa ve linç edilmesi ne yazık ki artık sıklıkla karşımıza çıkan bir yeni nesil zorbalık ve şiddet türüdür. Tüm yeni olanların yanında değişmeyen ve süregelen bir gerçek şudur ki, şiddet her zaman güçlü olandan güçsüze doğru seyretmektedir. Bu sebeple de mağduriyetin ana karakterleri olarak karşımıza sıklıkla “dezavantajlı” kesim çıkmaktadır. Bu grup çalışmanın birinci bölümünde daha detaylı anlatılmıştır ancak özetle kadın, çocuk, yaşlı, engelli vd. grupları içerisine almaktadır (Genç vd.,2019:393).

Konudan sapmamak ve kapsamı daraltmak adına burada dezavantajlı gruplar içerisinde kadına odaklanılmıştır. Kadınlar genel tarih içerisinde zayıf, güçsüz, narin olarak tanımlanmış ve kadın olmanın getirmiş olduğu yükümlülükler ve kalıplaşmış düşünceler sebebiyle şiddete maruz kalmışlardır. Ne yazık ki bu konuya dair mücadele ve çalışmalar geç bir dönemde dillendirilmeye başlanmıştır. Dünya genelinde kadına şiddete yönelik tepki sesleri 1970’li yıllarda yükselmeye başladığı, Türkiye’de ise tepkilerin ve uygulamaların 1980’li yıllar ve sonrası ivme kazandığı görülmektedir (Yüksel Oktay, 2015:58).

1990’lı yılların sonuna doğru Türkiye’de mevzuat değişiklikleriyle kadınların hem aile içinde hem de çalışma yaşamında güçlendirilmesi yönünde güzel gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin; evli olan kadınların eşinin izniyle çalışmasını öngören Medeni Kanun’un ilgili maddesi 1992 yılında kaldırılmıştır. Bunun yanında eşitlik ilkesi nedeniyle zinanın her iki cins için de suç sayılmaması,

kadının evlendikten sonra iki soyadını da kullanabilmesi, kimlikteki bekar, dul, boşanmış gibi ibarelerin kaldırılması ve kızlık zarı kontrolü uygulamasının yalnızca mağdur olan kadının rızası ile yapılması gibi maddelerde düzenlemelere gidilmiştir (Alemdar ve Çetin, 2021:86). Kanunda düzenlenen bu maddeler kadınların maruz kaldığı psikolojik baskı ve şiddetin toplum nezdinde azaltılmasına önayak olmuştur.

Şiddet yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda toplum normlarından meydana gelen psikolojik baskılar yoluyla da süregelmektedir. Kadın olmanın evrensel boyutta yaşanan bir zorluğu olarak şiddet (cinsel, fiziksel, psikolojik) toplumsal baskının yoğun olduğu bölgelerde daha büyük mağduriyetlere sebep olmaktadır (Yüksel Oktay, 2015:59).

Sadece kadının özel yaşamını kısıtlamamakta aynı zamanda toplumsal katılımını da zorlaştırmakta olan kadına yönelik şiddet unsuru bu açıdan da dikkate değer bir sosyal problemdir. Üstelik bu problem hem ulusal düzeyde hem de uluslararası düzeyde üretilen politika ve uygulamalara rağmen hala çözülebilmemiş değildir. Bu problemin temelini toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri beraberinde iki cins arasında var olagelen güç asimetrisi (erkeğin güçlü konumda olması) oluşturmaktadır (Bükecik ve Özkan, 2017:33). Güç asimetrisinden bahsederken elbette fiziksel güç değil, ekonomik ve sosyal alandaki güç değerlendirilmektedir. Ekonomik anlamda güçsüz olan yani kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumda olmayan kadınlar için özellikle evliyse ve aile içi şiddete maruz kalmaktaysa bu durum katlanılmak zorunda olunan bir çile halini almaktadır. Kadının ekonomik yönden güçlendirilmesi devlete katma değer katacağı gibi, sosyal alanda da şiddet olaylarındaki mağduriyeti ciddi oranda azaltabilecektir.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki aile içi şiddetin farklı nedenleri olsa da ekonomik nedenler yadsınamayacak kadar fazladır. Düşük gelir sebebiyle evin ihtiyaçlarının giderilememesi veya işsizlik gibi ekonomik sorunlar erkeğin toplumun ona vermiş olduğu “güçlü” sıfatının sarsılmasına ve bu da kadınların aile içi şiddete maruz kalmasına sebep olmaktadır (Aşkın & Aşkın, 2017:20).

Ülkemizde kadına yönelik şiddetle mücadelenin bir devlet politikası haline gelişi “2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi” ile mümkün olmuş ve bunun yanında ilk kez yerel yönetimler bu sorunla mücadeleye dahil edilmişlerdir. 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 14. Maddesi’nde, “*Büyükşehir Belediyeleri ve nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için korunma evleri açar*” ifadesi de bu iş birliğinin en somut örneğidir (Koyuncu Lorasdağı & Sumbas, 2015:6-7).

2.1.2.5. Kadının Temsil Alanı: Siyasal Katılım

Eril düşüncenin hakimiyetinin bir sonucu olan toplumsal normlar erkekleri kamusal hayatın içerisinde tutarken kadınları hayatın daha az bir bölümüne, ev içine konumlandırmış ve böylelikle iki

cins arasında farklı sosyal ağlar oluşturmuştur (Uluç ve Küçük, 2022:179). Siyasal katılım kısaca farklı birimlerde ve katmanlarda devletçe alınan ya da alınacak olan kararların ve faaliyetlerin yönetilen unsurlarca etkilenmesi amacıyla girişilen her türlü eylem olarak ifade edilebilir. (Kışlalı, 2003:219).

Demokratik yönetimlerde siyasal katılım önemli bir faktördür. Katılımın fazla olması, katılımında cinsiyet ayrımı gözetilmemesi ve her kesimin kendini temsil yetkisinin bir derece de olsa var olması demokrasi için bir amaç ve gerekliliktir. Bu bağlamda bir ülkenin demokratikliğinin değerlendirilmesinde kadının siyasal katılımı ve önündeki engeller önemli bir göstergedir.

Birinci bölümde sıkça bahsi geçen ve 19. yy.'ın en önemli olayı olan Sanayi Devrimi ve sonucunda ortaya çıkan sınıfsal mücadeleler kadınların da hak talep etmesi ve bu uğurda mücadeleye başlamasının ilk örneklerini barındırmaktadır. Aile içinde karar alma gibi konularda hak sahibi olamayan kadınlar, ortaya çıkan bu mücadele ve hak arama rüzgarıyla mülkiyet hakkı, siyasal temsil hakkı ve birçok sosyal hak için seslerini yükseltmeye başlamışlardır (Selvi, 2019:41).

Bakıldığında kadınların siyasal temsilden başlarda uzak kalmaları ve bunun için bir mücadeleye girmeleri sebebi yine toplumsal cinsiyet normları olarak karşımıza çıkacaktır. Aile içi sorumluluklar nedeniyle sosyal hayatta zaman dengesini kurmakta zorlanan kadınlar kamusal alanda erkekler kadar etkin olamamıştır. Ancak bu durum, zamanla kadınların eğitim seviyesindeki yükseliş ve kariyer planlamalarındaki değişikliklerle azalmış ve azalmaya devam etmektedir (Inter-Parliamentary Union, 1999: 45). Dolayısıyla siyasal katılım için önemli bir etmenin eğitimde eşitliğin sağlanması olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2.2. Türkiye’de Kadın Sorunlarına Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları

Yukarıda farklı başlıklar altında kadınların yaşadığı en yaygın toplumsal sorunlar açıklanmıştır. Uzun süredir varlığını sürdüren bu sorunlara dinamik hayatın ilerleyişiyle birlikte farklı çözüm yolları sunulmuş ve politikalar geliştirilmiştir. Bu bağlamda, kadın istihdamını geliştirme ve desteklemeye yönelik eğitim politikaları, çalışan kadınlara doğum ve annelik izinleri ve kreş desteği, kadına şiddetle mücadeleye yönelik uluslararası sözleşmelerin imzalanması, toplumsal bilinçlendirme çalışmaları ve bazı hukuki düzenlemeler, kız çocuklarının eğitime devamı için ekonomik destek programları ve teşvik projeleri, girişimci kadınlar için mikro kredi sistemleri, anne-çocuk sağlığı ve kadın hastalıklarıyla ilgili bilgilendirici seminerler, şiddet mağduru kadınlar için ücretsiz kadın sığınma evleri ve psikolog desteği uygulamaları genel olarak geliştirilmiş olan politika ve uygulamalara örnek verilebilir.

Bu başlık altında kalkınma planlarında ve siyasi parti programlarında kadınlara yönelik geliştirilen politikalar kısaca özetlenmeye çalışılacaktır.

2.2.1. Kalkınma Planlarında Kadın ve Kadınlara Yönelik Politikalar

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967): İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığında planlanmış olan ve 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planına bakıldığında konu başlıklarında “kadın ya da dezavantajlı” kelimelerine rastlanılmamaktadır. Spesifik konuların içerisine girildiğinde ise eğitim alanında genel olarak fırsat eşitliğinden bahsedilmekle beraber bunun ekonomik açıdan değerlendirildiği görülmektedir. Bu değerlendirme sonucunda geniş çaplı burs programlarının oluşturulması hedeflenmiştir. Bunun dışında cinsiyet vurgusunun görüldüğü tek alan ise eğitim konusu altında “kız teknik eğitim” alt başlığıdır. Burada eğitim kurumlarının herkese açık olduğu vurgulanmış, bunun dışında kalan hedef ve amaçlara odaklanılması tavsiye edilmiştir. Bu maddenin devamında; “...halen kız teknik öğretime genellikle hâkim olan ve kadını, bir ev kadını olarak değerlendirmeyi ve geliştirmeyi amaç edinen çalışmaların yoğunlaştırılması...” ve “kadınları yapılarına uygun mesleklere hazırlama” (Strateji ve Bütçe Başkanlığı,1963:460) gibi bir ifadeye yer verilerek dönemin şartlarına ve sosyo-kültürel yapısına uygun bir şekilde, ev kadını vurgusu ön plana çıkmış ve kadının bu alanda geliştirilmesi hedeflenmiştir. Devamında kadınların eğitim hakkından yoksun olduğu bölgelere kız teknik okullarının ulaştırılması gerekliliği de dile getirilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972): İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında da kız teknik okulları üzerinden kadınların eğitime değinilmiş ve kız teknik öğretimlerinin belirlenen hedef ve başarıya ulaşamadığı, mezun olanların %41'inin herhangi bir işle uğraşmadığı, %24'ünün eğitime devam ettiği ve %30'unun okuduğu alan dışında işlerde çalıştığı şeklinde değerlendirme yapılmıştır. Raporunda kız teknik öğretim ve kız sanat enstitülerinin kadın işgücünü ihtiyaca yönelik şekilde eğitmek için programlarını geliştirmekte olduğu ve buna ek olarak öğrencilerin bu süreçte dahi üretime katkı sağlayabilmesi için devlet desteğinin artırılacağına karar verilmiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 1968:161). Bu planda, kadın eğitime değinilen bir başka yer ise “Halk Eğitimi'dir.” Buna göre, “Yaygın eğitim programları için kadınların -Ev kadını ve anne olarak- Türk toplumundaki üstün değerini etkin bir şekilde artırmayı hedef tutan “Kadın eğitimi programlarını” uygulamanın önemi büyüktür” ifadesi yer almaktadır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı,1968:180). Dolayısıyla, ikinci kalkınma planında da kadın eğitiminde birinci kalkınma planındaki hedefle benzer şekilde aile ve annelik vurgusu ön plana çıkmış ve ikinci kalkınma planında bu hedef için kız teknik öğretimleri seferber edilmiştir. Ancak birinci kalkınma planından farklı olarak burada kadın eğitimi vurgusu daha yoğunlaştırılmış ve bu konuya gönüllü kuruluşlar, eğitim kurumları, dernekler ve kamu kurumları dahil edilerek “kadın eğitimi” seferberliği ilan edilmiştir. Ayrıca, “Türk kadının toplum hayatında gereken yerini alması...” özellikle vurgulanmıştır. Bununla birlikte köylerde yaşayan kadınlar için bölgede bulunan Kız Teknik

Okullarında eğitimler sağlanacak ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde desteklenecek denmektedir (SBB,1968:180).

Bu planda vurgulanan bir başka husus ise aile planlaması (gebelikten korunma yolları vb. bilgiler) konusudur. Kadınlara gebelik önleyici araç takılmasında artış sağlandığı, ancak yine de okur yazar oranının düşük olması, yeterli araç ve personel bulunmaması ve ulaşımda sorunlar yaşanması sebebiyle aile planlamasının köylerde yeterince yayılmadığı raporlanmıştır. Bu bağlamda, sorunların çözümlenmesi ve aile planlamasında ana-çocuk sağlığı ile aile planlaması hizmetlerinin birleştirilerek daha çok kadına ulaştırılması amacı güdülmüştür (SBB,1968:220).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977): Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planına gelindiğinde ilk olarak eğitim alanında göze çarpan bir tespit bulunmaktadır. Şöyle ki 1971 yılında eğitimin tüm ülke sınırlarını ve tüm vatandaşları kapsayacağı planlanmışken bu hedefin %83 oranında gerçekleştirildiği ancak bazı bölgeler ve kız çocukları için bu oranın daha düşük seviyelerde olduğu tespit edilmiştir (SBB,1973:85). Burada, kadınların eğitime erişimini geliştirmek amacıyla pratik bazı uygulamalar geliştirildiği görülmektedir. Kız sanat okulları bu anlamda kadınların hem mesleki yönden hem de aile içi tutum ve annelik hakkında bilgilendirilmesi bakımından eğitimini destekleyici bir fikir olarak sunulmaktadır (SBB,1973:779). Önceki iki plandan farklılaşan yer ise kız teknik liselerinde verilen eğitimin konusuyla alakalı gelişme hedefidir. Öyle ki, diğer iki planda da vurgulanmış olan “ev hanımlığı” üzerine eğitim verilme konusunda gelişmeler hedeflenmiş ve bu yeni hedef “...öğrencilerin çağdaş mesleklere yöneltilmelerini sağlayacak kız meslek liselerine dönüştürülmesi” şeklinde ifade edilmiştir (SBB,1973:759). Planda “her yıl 250-300 bin kadının sağlık hizmetlerinden faydalanması” hedeflenmiş olsa da sağlık hizmetlerindeki gelişmelerin istenen seviyeye varamamış olması bu hedefi tutturmaya engel olmuştur. Bu nedenle ana-çocuk sağlığı ile aile planlaması aynı birim içerisine dahil edilmiştir. Sağlık Bakanlığına bağlanan bu iki birimde böylelikle daha hızlı iyileşme elde edilmesi planlanmıştır (SBB,1973:818).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983): Dördüncü kalkınma planında kadın sorunlarına ve bu sorunların çözümüne doğrudan değinen ifade ve hedefler görülememektedir. İstihdam, sağlık ve eğitim gibi konular çoğunlukla genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuş, personel azlığı ve yaygınlaştırma hedefi üzerine durulmuştur. Eğitimde fırsat eşitliği finansal açıdan ele alınmış ve sağlık konusunda da yeni tespit ve hedeflerden ziyade personel ve araç gereç eksikliğinin giderilmesi konusu öncelik alınmıştır. Sosyal hizmet ve sigorta alanları da yine genel ve geniş çaplı değerlendirmeye tabi tutulmuş, sosyal politikanın dezavantajlı kesim olarak ifade ettiği grup için genel bir paragraf içerisinde değinilmiştir. Paragraf şu şekildedir: “Halen çeşitli sosyal sigorta ve sosyal hizmet programlardan yararlanarak yaşlılık, emeklilik, malullük, dul, yetim aylığı ve diğer ödenekleri alanlarla bakım altında olanlara verilmeye çalışılan sosyal hizmetler ve sosyal yardım programının kapsamı ise, toplumsal

sigorta programlarına göre çok sınırlı kalmaktadır. Bu konuda etkin hizmet programlarının yurt düzeyine yaygınlaştırılmaması nedeniyle hizmetten yararlananların sayısı çok küçüktür.” (SBB,1979:142).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989): Beşinci kalkınma planında genel itibariyle istihdam alanında ilköğretim mezunlarının istihdamının hedeflenen seviyenin altında kalması ve genç işsizlik sorunu dile getirilmiştir. Ancak kadın istihdamına burada da değinilmemiş, hedeflerde ya da tespitlerde yer verilmemiştir. Eğitim konusunda gündemin eğitimin içeriği olduğu görülmektedir. Kız çocuklarının okula gitmeleri veya eğitime devam etmeleri konusunda bir tespite rastlanılmamaktadır. Bununla birlikte, çalışan annelerin yoğun olduğu ekonomik düzeyi düşük bölgelerde anaokulu ve kreş gibi birimlerin çoğaltılması hedefi kadınlara dolaylı da olsa destek olarak nitelendirilebilecek bir noktadır (SBB,1985:141). Doğrudan bir “kadın” sorunu ve kadın özelinde belirlenen hedefler henüz kalkınma planlarında yer almamıştır. Sağlık alanında ise bu kuruluşların ülke geneline yayılması, her vatandaşın kolayca ulaşabilmesi gibi hedeflerin yanı sıra çocuk ölümlerinin azaltılması gibi önceki kalkınma planlarında bulunan hedefler yinelenmiştir. Sosyal sigorta konusunda her geçen yıl sigortadan faydalanan nüfusun artışı olumlu bir gelişme iken emekli aylığının Avrupa ülkelerine kıyasla daha erken alınmaya başlanması olumsuz bir nokta olarak belirtilmiş, “dul ve yetim aylığı” dışında kadın ile ilgili herhangi bir bulguya yer verilmediği anlaşılmaktadır (SBB,1985).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994): Altıncı beş yıllık kalkınma planında “Aile-Kadın- Çocuk” başlığına ayrıca yer verilmiştir. Burada yer alan, “Kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ve mesleki eğitim imkanlarından daha fazla yararlanmaları suretiyle özellikle tarım dışı sektörlerde istihdamının yaygınlaştırılması için gerekli ortam oluşturulacaktır” maddesi birinci ve ikinci kalkınma planından farklı olarak, kadınların yalnızca ev kadını olarak değil, çalışma hayatında da desteklenmesine yönelik bir ifade olarak nitelendirilebilir (SBB,1986:287). Devamında, çalışan kadınların çalışma hayatında karşılaştığı problemlere yönelik çözümler geliştirileceği ve çalışan anneler için çocuk bakımında destek olunacağı ifade edilmektedir.

Sağlık hususunda aile planlaması ve ana-çocuk sağlığı ile ilgili imkanların yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (SBB,1986:289).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000): Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planına geldiğimizde ilk dikkati çeken eğitim durumundaki değerlendirme olacaktır. Burada halkın eğitim düzeyinin istenen seviyede olmadığı ve hatta erkeklerin %11,2’sinin kadınların ise %28’inin okuma yazma bilmediği belirtilmiştir. Ayrıca okur yazar kadınların %81,6’sının ya ilköğretim mezunu olduğu ya da herhangi bir eğitim kurumunu bitirmediği belirtilmektedir. Devamında ise lise ve dengi okul mezunu erkek oranı %10,7 iken kadınlarda bu oranın %8,3 olduğu ve üniversite mezunlarının ise erkeklerde

%4,7 kadınlarda %2,6 olduğu belirtilmiş ve bu doğrultuda kadın eğitim erişiminin artırılması hedeflenmiştir (SBB,1996:23). Bir başka fark ise boş zamanların değerlendirilmesi konusunun burada gündeme alınması ve genç, çocuk, kadın, yaşlı gibi dezavantajlı grupların bu faaliyetlerden yararlanmasının önemi vurgulanmıştır. Sağlık konusuna gelindiğinde ise, anne-bebek sağlığı ve aile planlaması öne çıkmaktadır. Buna göre anne sağlığı, eğitimde eksiklik, aile planlaması hataları, “...doğum sonrası bakım yetersizliği gibi bir dizi sorunlar olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple ilgili sağlık personelinin danışmanlık konusunda eğitilmesi ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması” hedefler arasına alınmıştır (SBB,1996:35). Son olarak ise bu planda ilk defa kadın hakları ve kadın-erkek eşitliği hukuki olarak dile getirilmiş ve kurumsal bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Şöyle ki; aile yaşamında ve toplumda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması amacıyla TCK ve Medeni Kanun’a eklemeler yapılmıştır. Ayrıca çalışan annelerin çocuklarıyla ilgilenebilmesini sağlama gerekliliği dile getirilerek gerekli kanuni düzenlemeler yapılmıştır (SBB, 1996:35).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005): Burada kadın konusundaki hedef ve politikaların daha net ve sıralı şekilde ifade edilmiş olması inceleme ve tespit açısından kolaylık sağlamaktadır. Şöyle ki önceki yıllarda (1997-1998) kadın ile ilgili birçok gelişme yaşanmıştır; kentli kadınların kırsaldakilere oranla okur-yazarlık seviyelerinin daha yüksek olması ancak buna rağmen kırsalda yaşayan kadınların işgücüne daha fazla katılıyor olmasının tespiti bizlere iki sorundan bahsetmektedir: tüm kadınların eşit şekilde eğitime erişemediği ve kadın nüfusunun çoğunluğunun aile işçisi olarak ücretsiz çalıştığı. Bunlarla birlikte kırsalda çalışmak mecburiyetinde olan kız çocuklarının okula gönderilmemesi de bir başka eğitimsel problemdir. Buna yönelik olarak ise zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılmasına karar verilmiş ve böylece kırsalda yaşayan kadınların eğitim hayatı garantiye alınmak istenmiştir (SBB,2001:93). Kadın istihdamını desteklemek amacıyla İŞKUR iş birliğiyle kadınlar için beceri kazandırma kursları düzenlenmiştir ve bununla ilgili daha fazla düzenleme yapılacağı not edilmiştir. Bunun yanında “Başta gençler, kadınlar ve özürlüler için olmak üzere işsizliği önleyici tedbirler alınacaktır” şeklinde dezavantajlı grup üyeleri için açık bir hedef belirlenmiştir (SBB,2001:224). Kadının gelir vergisi mükellefi olabilmesi sağlanarak iş hayatı kadınlar için daha olağan hale getirilmiştir. Ayrıca Medeni Kanun’da düzenlemeye gidilerek kadının kendi soyadını kullanmasının önü açılmıştır.

Sekizinci kalkınma planı tüm bu gelişmelere ek olarak kadınların iş hayatında ve kamusal alanda karar alma aşamasına katılımlarını artırıcı ve her türlü eğitim seviyesini daha da geliştirici politikalar ile fırsat eşitliğini sağlamayı, eğitim yoluyla toplumu kadın-erkek eşitliği konusunda bilinçlendirmeyi ve Türk Medeni Kanunu’nda kadını sosyal hayatta daha fazla destekleyici değişiklikler gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Buna örnek politika uygulaması olarak ise kimliklerde yer alan “dul-ayrılmış” gibi

toplumda kadını ötekileştiren sıfatlar kaldırılarak yalnızca “evli-bekar” ifadeleri kullanılmaya başlanmıştır (SBB, 2001:94).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013): Bu planda genel ekonomik ve sosyal gelişme hedefleri belirlenmiştir ve bunun için en önemli göstergelerden biri de istihdamdır. Planda yer alan istihdam göstergelerine göre kadın-erkek istihdamı arasında yüksek fark bulunmaktadır. 2000, 2002 ve 2005 yılları göstergelerine göre genel istihdam düzeyi %50'nin altında seyretmiştir. Bunun yanı sıra erkek iş gücüne katılım oranı %71-73 seviyelerinde iken kadın iş gücüne katılımı yalnızca %24-27 oranlarında kalmıştır. Avrupa ortalamasının çokça gerisinde seyretmiş olan istihdam oranının önemli bir sebebi de kadın istihdamındaki yetersizlik olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple hem mesleki eğitim alanında gelişmeler sağlanması hem de işverenlerin işçi alma noktasında yaşadığı zorlukların ortadan kaldırılması hedeflenmektedir (SBB,2007:37). Sağlık konusunda genel olarak bölgesel farklılıkların sağlık kurumlarına erişimine olumsuz yansıyor olması problem olarak tespit edilmiş, bebek ölüm sayısı vb. göstergelerin azalsa da istenilen düzeye gelmediğine dikkat çekilmiş ve genel olarak sağlıkta iyileştirmelere devam edileceğine işaret edilmiştir.

Kadınlar dahil dezavantajlı grupların yoksulluk riskiyle karşı karşıya kalmasını önleyici politikalar geliştirilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Bu doğrultuda TBMM'de Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur (SBB,2014:40). Bu planda yer alan ve hemen dikkat çeken bir başka vurgu ise şiddet üzerinedir. “*Kadınlara karşı şiddetin ve istismarın önlenmesi için toplumun bilinçlendirilmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları devam etmektedir*” denilerek ilk defa kalkınma planı içerisinde bu konuya dikkat çekilmiş (SBB,2007:43) ve politika olarak Anayasa içerisinde şiddetin önlenmesi için bazı düzenlemeler yapılmıştır (SBB,2014:40). Bu planda ilk defa geçen bir başka husus ise kadın temsili konusundadır. Kadınların parlamentoda temsil oranının yalnızca %4,4 olduğu ve Avrupa uyum sürecinde olan Türkiye için bu durumun önem teşkil ettiği belirtilmiştir (SBB,2007:43).

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018): Onuncu Kalkınma Planında kadına yönelik politika hedeflerinde artık kadının toplumda güçlendirilmesi ve her alanda fırsat eşitliği vurgusunun sıklaştığını ve bu yönde etkin politikalar gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Plan içerisinde kadının sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamda daha güçlü ve etkin olması amaçlanmıştır. Bu bağlamda aile yardımlarının genişletilmesi, kadınların eğitim ve beceri alanında ileri taşınması ve karar almada daha etkin bir rol üstlenmesi gibi bir takım çalışma hedefleri benimsenmiştir. Bir başka önemli sorun ve soruna yönelik politika ise kadına şiddet konusundadır. Bu planda kadına şiddetin azaltılması için küçük yaşlardan itibaren eğitim sistemine şiddet konusunda bilinç aşılama politikasının dahil edilmesi planlanmıştır (SBB,2014:40). Kadını destekleyici “*Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme*” yapılması ve buna örnek uygulamalar geliştirilmesi yine planlar dahilinde belirtilmektedir (SBB,2014:41).

Burada kadın istihdamına yönelik çok net bir tespit ve hedef belirlendiğini de görmekteyiz. Bununla ilgili olarak “*Kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarının Plan dönemi sonunda sırasıyla yüzde 34,9 ve yüzde 31’e yükseltilmesi*” açık bir hedef olarak belirlenmiş ve bu doğrultuda kadınlar için özel istihdam teşvik programları ve kadın girişimciler için destekleyici projelerin oluşturulacağı program çerçevesinde belirtilmektedir (SBB, 2014:164).

On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023): On Birinci Kalkınma Planında kadın konusunda hedef ve politikalar geniş bir şekilde ele alınmış ve ilk kez bu plan içeriğinde ayrı bir “kadın” başlığı oluşturulmuştur. Burada ilk olarak istihdama yönelik bir hedef belirleme ile karşılaşmaktayız. “*Kadınların işgücü piyasasına katılımlarını kolaylaştırıcı ve istihdamlarını artırıcı uygulamalar geliştirilecektir*” şeklinde açık bir hedef belirlemenin yanında çalışan kadınlar için bakım desteği ve iş-aile birlikteliğini kolaylaştırıcı uygulamalar geliştirileceği belirtilmiştir (SBB,2019:132).

Kadın başlığına bakıldığında konuyla ilgili hedefler ayrımcılığı önlemek, her alanda fırsat eşitliğini sağlamak ve sosyal alanda kadını güçlendirmek şeklinde sıralanmaktadır. Bunlarla ilgili politika ve tedbirler ise; kadınların yönetimde ve sosyal hayatta daha fazla söz sahibi olmaları için yerel yönetim birimlerinden başlayarak teşvik edici uygulamaların hayata geçirilmesi, siyasette etkinliklerini artırıcı politikalar düzenlenmesi, iş kurmak isteyen kadınlara süreç boyunca danışma ve rehberlik hizmeti sağlanması ve e-ticarete girişlerini teşvik edici programlar düzenlenmesi, kadın kooperatiflerine destek, staj ve işbaşı gibi konularda bölge ihtiyacına göre kadınları yönlendirme ve eğitim çalışmalarının güçlendirilmesi, özel sektörde kadınların kariyer ilerleyişinin önündeki engellerin kalkması için sektörel teşvik sağlanması, kırsal kesimdeki kadınların iş kurmalarına destek veren politikalar geliştirilmesi, daha fazla kadının teknoloji ve mühendislik alanlarına yönlendirilmesi, kız çocukları ve kadınlar için her alanda eğitime erişimin ve devamlılığın desteklenmesi, kadına yönelik her türlü şiddet ile mücadele için eğitim, seminer vb. uygulamalar yapılması ve şiddet mağdurları için tedavi ve koruma merkezlerinin kapasitesinin artırılması, kadın sağlığına yönelik bilincin geliştirilmesi ve kanser tarama programlarına katılımın teşvik edilmesi, medyada kadın temsiline yönelik iyileştirmeler yapılması şeklinde sıralanmıştır (SBB, 2019:140).

On İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2024-2028): On ikinci Kalkınma Planı kadın başlığına oldukça yer vermiştir. Aile içerisinde önemli bir konumda olduğu belirtilen kadınlar için belirtilen temel amaçlar: “*kadınların başta eğitim ve istihdam olmak üzere hayatın tüm alanlarındaki fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarının ve her tür şiddet ve ayrımcılıktan uzak şekilde yaşamalarının sağlanması, her alanda ve düzeyde temsil ve katılımın artırılması...*” şeklinde ifade edilmiştir. Burada kadınlar için eğitimde, istihdamda ve sosyal hayat içerisinde eşitlik sağlama amacının dile getirilmesinin yanında şiddet, ayrımcılık ve katılım konularının da kalkınma planına girmiş ve hedefler içerisinde dile getirilmiş olması dikkat çeken olumlu bir gelişmedir. Kalkınma planları

içerisinde kadın sorunları en geniş tanımlamaya bu plan ile ulaşmıştır. Ayrıca bu planda kadınların gelişim ve refahının kalkınmaya sağlayacağı katkıdan da bahsedilmiştir (SBB,2023:171)

Buna karşın belirlenen politikalara bakıldığında istihdam için, kırsalda istihdamın ve teknoloji okur yazarlığının artırılması ile kadın istihdamını desteklemek, Kahramanmaraş ve Hatay depreminden etkilenen kadınların üretim yapması için destek ve teşvikler, matematik, fizik, mühendislik gibi alanlarda kadınlara eğitim teşviği ve bu alanlarda kadın istihdamını arttırmaya yönelik çalışmalar; şiddete yönelik olarak erken yaşta evlilik ve kadına şiddet ile mücadelenin artırılması ve yasal düzenlemelerin getirilmesi, koruyucu hizmetlerin kapasite ve nitelik yönünden iyileştirilmesi ve konuya karşı toplumsal duyarlılığı, farkındalığı artırıcı faaliyetler ile birlikte sosyal medya ve geleneksel medyada kadına şiddet gibi olumsuz tutum ve davranış gösterimlerinin engellenmesi belirlenmiştir. Bunlarla birlikte kadın sporcu sayısını artırma ve kadın-erkek eşitliğini eğitim, istihdam, sosyal ve kültürel tüm alanlarda sağlamaya yönelik faaliyetler hedeflenmektedir (SBB,2023:172).

Tablo 1’de kalkınma planlarında kadınlara yönelik yer alan hedef ve politikalar toplu halde gösterilmiştir. Tablodan açıkça anlaşılacağı gibi özellikle altıncı plan ve sonrasında kadına yönelik hedef ve politikalarda olumlu bir artış yaşanmaktadır.

Tablo 1: Kalkınma Planlarında Kadınlara Yönelik Hedef ve Politikalar

Kalkınma Plan Dönemi	Kadınlara Yönelik Hedefler
1. Plan (1963-1967)	<ul style="list-style-type: none">Eğitimi kadın-erkek herkes için erişilebilir kılmakKadınları yapılarına uygun mesleklere yönlendirmek
2. Plan (1968-1972)	<ul style="list-style-type: none">Kadın eğitimini işgücü ihtiyacına göre düzenlemekHalk eğitim programlarıyla ev kadınlığı ve aile konularında bilgilendirmekKırsalda yaşayan kadınlar ve kız çocuklarına eğitimi ulaştırmakKadınları aile planlaması konusunda bilinçlendirmek
3. Plan (1973-1977)	<ul style="list-style-type: none">Kız sanat okulları aracılığıyla kadınlara mesleki eğitim verilmesiKadınların çağa uygun mesleklere yönlendirilmesi ve böylece istihdam sağlanmasıAnne-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerini yaygınlaştırmak
4. Plan (1979-1983)	<ul style="list-style-type: none">İhtiyaç sahibi veya dezavantajlı kadınlar için sosyal sigorta ve yardım programlarını daha kapsamlı hale getirmek
5. Plan (1985-1989)	<ul style="list-style-type: none">Çalışan annelerin yoğun olduğu bölgelere kreş vb. yardımcı kurumlar açılması
6. Plan (1990-1994)	<ul style="list-style-type: none">Kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesiKadınların sağlık kuruluşlarına erişiminin kolaylaştırılmasıKadın istihdamını tarım dışındaki sektörlere yayılması ve çalışan anneleri çocuk bakımında destekleyici kurumların çoğaltılması
7. Plan (1996-2000)	<ul style="list-style-type: none">Anne-çocuk sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesiEğitimde kadın-erkek fırsat eşitliğinin sağlanmasıÇalışmayan kadınlar için eğitici, hobi vb. kurslar açılmasıAile yaşamında ve toplumda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması

Tablo 1 Devam

8. Plan (2001-2005)	<ul style="list-style-type: none">• Zorunlu eğitimi 8 yıla çıkartarak kız çocuklarının okullaşma oranını artırmak• İŞKUR beceri kursları ile kadın istihdamına katkı sağlamak• Kadın işsizliğini önleyici tedbirler• Kadını bireysel anlamda güçlendirici ve destekleyici politikalar
9. Plan (2007-2013)	<ul style="list-style-type: none">• Kadın istihdamının desteklenmesi• Kadın işsizliğinin önlenmesi• Kadına karşı şiddetle mücadele• Parlamentoda kadın temsilinin artması
10. Plan (2014-2018)	<ul style="list-style-type: none">• Ekonomi, sosyal ve kültürel alanda güçlü kadınlar• Kadına şiddet ve mücadelede toplumsal bilinçlenme• Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme• Kadın işgücüne destek
11. Plan (2019-2023)	<ul style="list-style-type: none">• Kadınların işgücüne katılımını artırmak• Cinsiyet ayrımcılığını her alanda önlemek• Siyasette ve sosyal hayatta kadınların söz sahibi olması• Kadın girişimcilere destek ve teşvik• Kadınları çağdaş iş kollarına yönlendirmek ve teşvik etmek• Kadın sağlığı okur yazarlığını geliştirme• Kadına yönelik şiddetle tam mücadele• Medyada kadın temsilinin ve imajının iyileştirilmesi• Kızların eğitime devamlılığını destekleme
12. Plan (2024-2028)	<ul style="list-style-type: none">• Kadın-erkek fırsat eşitliğini her alanda sağlamak• Kadına şiddetle mücadele ve her türlü medyadan şiddet içeriklerini uzaklaştırma• Matematik ve fen alanlarında kadın eğitimi ve istihdamına teşvik• Depremden etkilenen bölgelerdeki kadınlara üretim desteği sağlamak• Erken yaşta evlilik ile mücadele• Karar mekanizmalarında kadını ve kadın temsilini artırma• Spor alanında kadın temsilinin artırılmasına yönelik faaliyetler• Kadınların finansal ve dijital okur yazarlığını destekleme• İş hayatında eşit ve güvenceli katılımı sağlama

Kaynak: (Devlet Planlama Teşkilatı, 1962; Devlet Planlama Teşkilatı, 1967; Devlet Planlama Teşkilatı, 1972; Devlet Planlama Teşkilatı, 1978; Devlet Planlama Teşkilatı, 1984; Devlet Planlama Teşkilatı, 1989; Devlet Planlama Teşkilatı, 1995; Devlet Planlama Teşkilatı, 2000; Devlet Planlama Teşkilatı, 2006; Kalkınma Bakanlığı, 2013; Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018; Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2023'den yararlanılarak oluşturulmuştur.)

2.2.2. Siyasi Parti Programlarında Kadınlara Yönelik Politikalar

Bu başlık altında Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) programlarında kadınlara yönelik politikalar incelenmiştir. Araştırmanın iki parti ile sınırlı tutulmasının sebebi, bu partilerin Türkiye'nin en büyük iki partisi olması ve çalışmanın üçüncü bölümünde örnek olarak seçilen ve uygulamaları analiz edilen iki belediyede başkanın bağlı bulunduğu siyasi partileri temsil etmeleridir. Üçüncü bölümde incelenen Kadıköy Belediyesi CHP, Esenler Belediyesi ise AK

Parti tarafından yönetilen belediyeleri temsil etmektedir. Diğer parti programları ise çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Her iki partinin de güncel parti programları esas alınmıştır.

CHP ve AK Parti birbirlerinden farklı dünya görüşlerine ve ideolojik temellere sahiptir. Dolayısıyla bu partilerin kadına yönelik görüş ve politikalarında da farklılıklar bulunabilecektir. Örnek olarak yakın zamanda tartışmaların yaşanmış olduğu İstanbul Sözleşmesi için iki parti farklı tutum geliştirmiştir. CHP bu tarz uluslararası anlaşmaları kadına yönelik şiddetle mücadele için gerekli ve etkin bulurken muhafazakâr bir parti olan AK Parti anlaşmadan çekilmeyi ve mücadeleyi yerli politikalarla sürdürmeyi savunmuştur. Yine bir başka örnekte CHP kadın istihdamını ve iş hayatında kadın erkek eşitliğini savunmakta, AK Parti ise aynı savunmayı kadının anneliğini de vurgulayarak yapmaktadır. Burada tek bir doğru veya yanlış bulunmamakta yalnızca ideolojik temellerden kaynaklanan farklı bakış açıları vurgulanmaktadır. Bu farklı görüşler doğrultusunda iki partinin de aynı sorunlara farklı çözüm yolları ve politika fikirleri oluşmuştur.

AK Parti'nin parti programında kadın ile ilgili görüş ve politikaları tespit edebilmek için “Kadın” ve “Aile ve Sosyal Hizmetler” başlıkları incelenmiştir. Programda öncelikle kadının neden parti için önemli olduğu şu şekilde anlatılmaktadır: “*Kadınlar sadece toplumumuzun yarısını oluşturdukları için değil, her şeyden önce birey ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde birinci derecede etkin oldukları için, yılların ihmali sonucu biriken her türlü sorunlarıyla ilgilenilmesi, partimizin öncelik verdiği bir konudur*” (Adalet ve Kalkınma Partisi [AKP], 2002:87). Yukarıda bahsedildiği gibi açık bir şekilde kadın aile bütünü içerisinde değerlendirilmekte ve kadının annelik rolüne vurgu yapılmaktadır. Muhafazakâr tabanlı bir parti için bu tutum ve değerlendirme elbette olağan ve isabetli bulunmaktadır. Partinin kadın sorunlarını algılayış ve bu sorunlara çözüm üretişi için bu tanım bizlere fikir ve ipucu vermektedir.

Programda kadınlar için yapılacak politika hedefleri şu şekilde sıralanmaktadır (AK Parti,2002: 88-90):

- Kamusal yaşamda kadın sayısını çoğaltmak,
- Kadınların partiye üyelik vasıtası ile siyasette aktif rol almalarını sağlamak,
- Kadın Sivil Toplum Kuruluşları ve dernekleriyle iş birliğini arttırmak ve buralara destek sağlamak, kadına yönelik her türlü şiddetle mücadele etmek
- Töre cinayetlerinin görüldüğü yörelere yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapmak,
- Kadın sorunları ile ilgili hizmetleri yerel yönetimler ve STK'lar eliyle gerçekleştirmek ve kırsal bölgelerde bulunan kız çocukları için oranın şartlarıyla uyumlu eğitim sağlamak,
- Kız çocuklarının okuma oranını arttırmak ve bunun önündeki engelleri ortadan kaldırmak,
- “*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile getirilen ilkelerin uygulanmasını sağlamak,*”

- Ev kadınları için sosyal güvence ve istihdam alanları yaratmak,
- Maddi açıdan yetersiz ve şiddet mağduru kadınları koruyucu hizmet ve projeler üretmek,
- Mevzuatta kadın-erkek eşitliğini sarsıcı hükümleri gidermek,
- Çalışan anneler için sosyal güvenlik ve çalışma koşullarında iyileştirmeler yapmak,
- Kadın ve aile ile ilgili kurumların düzenlenmek ve ihtiyaçlara göre yenilemek,
- Aile içi şiddet mağduru kadın ve çocuklar için koruyucu kanuni düzenlemeler yapmak.

CHP'nin parti programında ise kadın erkek eşitliği üzerine vurgu yapılmıştır. Parti programında, kadın sorunu demokrasi ve insan hakları sorunu olarak değerlendirilmekte ve her alanda fırsat eşitliği savunulmaktadır. Atatürk'ün başlatmış olduğu kadın-erkek eşitliği ve kadının her alanda aktif rol almasının sağlanması gibi sorumluluklar CHP tarafından benimsenerek devam ettirecek olanın da yine kendilerinin olması gerektiği vurgulanmıştır. Benzer şekilde programda “*CHP kadını özgürleştirmek, çevre baskısından ve feodal yapı etkisinden kurtarmak, sosyolojik kökenden kaynaklanan sıkıntıları gidermek için eğitim, kültür yolunda sonuç alıcı çabalar gösterecektir.*” şeklinde bir ifadeye yer verilerek AK Parti'den farklı olarak özgürlük vurgusu yapıldığı söylenebilir (Cumhuriyet Halk Partisi [CHP], 2018:52).

Bu özgürlük ve baskıdan kadını kurtarma vurgusu eğitim alanında da kendini göstermiştir. Öyle ki CHP parti programında kadının toplum baskısından kurtulmasının, ayrımcılığın bitirilmesinin ve bunun gibi sorunların çözümünde en etkili yolun eğitimden geçtiğini belirtmektedir (CHP,2018:53).

Genel olarak kadınlarla ilgili hedefler parti programında şu şekilde sıralanmaktadır: (CHP, 2018:52-58)

- Özellikle kırsal kesimde yaşayan kız çocuklarının okula kaydı konusundaki engellerin ortadan kaldırılması,
- Kadın erkek eşitliğine aykırı söylemlerle mücadele edilmesi,
- Kadınlar için mesleki olanakların sağlanacağı merkezlerin kurulması ve yeni, çağdaş meslekler için eğitim imkanları sunulması,
- Çalışma yaşamında kadınları ayrımcılığa karşı koruyucu önlemler alınması ve kadın istihdamına tam destek,
- Eğitime devam etmek isteyip edememiş olan kadınlar için yaz ve akşam okulu uygulamasının yaygınlaştırılması,
- Kadın sorunlarının katılımcı ve demokratik bir ortamda çözümlenmesi ve bunun için “*Kadın Veri Merkezi, Kadın Merkezleri ve Ulusal Kadın Konseyi*” kurulması,
- Kadın sorunlarına çözüm üreten STK'ların desteklenmesi,
- Çalışan annelere izin, ücret vb. sosyal olanakların yükseltilmesi,
- Kadın sağlığında nitelikli hizmet sunumu

Bunların yanı sıra en büyük sorunlardan olan kadına şiddet olgusunu ülke için en büyük ayıp olarak değerlendiren CHP, bununla konuyla alakalı bir **ulusal eylem planı** oluşturulmasını önermiştir (CHP,2018:54). Kadına şiddetin bir kolu olan töre cinayetleri için Türk Ceza Kanunu'nda gerekli yenileme ve yapılandırmanın yapılacağı, kadına şiddet konusunda toplumsal duyarlılığın arttırılacağı ve mağdur kadınlar için oluşturulmuş olan kadın sığınma evlerinin yaygınlaştıracağı programda beyan edilmektedir. Konuyu eğitim programlarına sokarak gençlerde bu bilincin eğitim yoluyla aşılması gerektiğini savunulmaktadır. Ayrıca, kalkınma ve ilerleme için kadın-erkek eşitliğinin vurgulandığı CHP parti programında bununla ilgili yasa değişikliklerinin yapılacağından ve **Eşitlik Çerçeve Kanunu'nun çıkartılacağından bahsedilmiştir** (CHP,2018:55). En başında verilen İstanbul Sözleşmesi örneğini vurgular nitelikte olan *“kadın hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu tüm uluslararası sözleşmelerin, toplumsal yaşama ve hukuk sistemimize yansıtılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.”* İfadesi de yine parti programında yer almaktadır (CHP,2018:56). Kadın erkek eşitliği vurgusunu sıkça yapan CHP, bu konuda politika önerisi olarak TBMM'ye bağlı bir **Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu** kurulacağını belirtmiştir. Bu komisyonun meclisten geçecek olan her kararı eşitlik çerçevesinde yorumlama yetkisinde olması öngörülmüştür.

Görüldüğü gibi farklı ideolojik temeller üzerine kurulmuş olan bu iki partinin kadın ile ilgili düşünce ve politikaları bu ideolojiler etrafında şekillenmektedir. Kadınlarla ilgili dile getirilen sorunların ana başlıkları aynı olsa da bunlara sunulan çözüm önerileri ya da hangilerinin daha fazla önem teşkil ettiği yine bu farklı temeller doğrultusunda değişmektedir. Her iki partinin de yerel yönetimler eliyle gerçekleştirdikleri uygulamalarda bu politikaları ne düzeyde ve nasıl hayata geçirdikleri, bu politikalar doğrultusunda yerel düzeyde kadınlara yönelik farklı uygulamaların gerçekleşip gerçekleşmediği çalışmanın üçüncü bölümünde ele alınan örnekler kapsamında incelenmeye çalışılacaktır.

2.3. Sosyal Belediyeciliğin Hukuki Altyapısı

1990'lı yılların tartışma konularından biri olan Türk Kamu Yönetimi Reformu 2000'li yıllara gelindiğinde uygulama alanı bulmuş ve yerel yönetimleri düzenleyen kanunlarda birtakım değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bunlar; 1984 tarihli “3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun” yerine 2004 yılında yürürlüğe giren “5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, 1930 tarihli “1580 sayılı Belediye Kanunu” yerine 2005 yılında yürürlüğe giren “5393 sayılı Belediye Kanunu” ve 1913 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkati” yerine 2005 yılında yürürlüğe giren “5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu” şeklinde sıralanmaktadır (Öz, 2010:44). Bu yasal düzenlemelerle birlikte, yerel yönetimlere daha geniş sorumluluk alanı tanımlanmış ve buna paralel olarak da geniş yetkiler sunulmuş olup “sosyal belediyecilik” kavramının içi doldurulmuştur.

Bu bölümde sosyal belediyeciliğin hukuki çerçevesini anlamak için öncelikle sosyal devletin anayasadaki yerinden bahsedilecektir. Daha sonra 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu incelenerek, bu kanunlarda belediyelere verilen sosyal nitelikteki görevler analiz edilecektir. Böylece Anayasa’da devletin temel nitelikleri içerisinde yer alan ve sosyal devlet anlayışının bir tezahürü olan sosyal belediyecilik kavramının kanunlardaki tezahürünün daha net anlaşılması amaçlanmıştır.

2.3.1. 1982 Anayasası’nda Sosyal Devlet

İlk kez 1961 Anayasası ile kabul edilmiş olan sosyal devlet anlayışı 1982 Anayasası’nda da aynen yer almış olup, 1982 Anayasası’nın değiştirilemeyecek hükümleri arasında sayılmıştır. 1982 Anayasası’nda yer alan çeşitli maddelerde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin sosyal bir hukuk devleti olduğundan gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak bahsedilmektedir. Bu sebeple burada bu maddelerden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Ayrıca, 1982 Anayasasının sosyal devlete işaret eden diğer maddeleri aşağıdaki gibidir:

- 2. Maddede Türkiye Cumhuriyeti’nin niteliklerinden bahsedilmekte ve sosyal devlet vurgusu yapılmaktadır. “...*insan haklarına saygılı,..sosyal bir hukuk Devletidir.*” (Madde 2).
- Madde 5, toplumun refahını sağlamanın ve insanın maddi-manevi varlığının gelişmesine olanak vermenin Devletin görev ve amaçları içerisinde yer aldığından bahsetmektedir.
- Madde 41, sosyal devlet olmanın doğal bir gerekliliği olarak devletin aile kurumuna karşı görev ve sorumluluğunu anlatmaktadır. “... **Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.**”
- 42. Madde eğitim hakkının kişi, ekonomik durum ve cinsiyet ayırt etmeksizin herkes için var olduğunu ve devletin bu eşitliği sağlayacak olmasını anlatmakla beraber toplumsal cinsiyet normlarının eğitime engel olamayacağından bahsetmektedir. “*Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.*”
... *İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.*”
- “*Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir.*” Diyen 49. Madde devamında devletin çalışan her vatandaşı çalışma hayatında belli risklere karşı koruyacağını ve işsizliğe karşı önlemler alacağını ve yine bu yollarla toplum refahını sağlayacağını anlatmaktadır. Bu sorumluluk

yalnızca vatandaşlar ve toplum refahı için değil aynı zamanda ülkenin gelişmesi ve ekonominin büyümesi için de elzemdir.

- Madde 56'da Çevre düzeni ve temizliğinden yalnızca devlet değil vatandaşlar da sorumlu tutulmaktadır. Devamında ise; *“Devlet herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi arttırarak, iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden **planlayıp hizmet vermesini düzenler...**”* (Madde 56). Denilerek devletin önemli bir sosyal yönü vurgulanmaktadır.
- *“Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözetken bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak **tedbirleri alır** ayrıca toplu konut teşebbüslerini **destekler.**”* şeklindeki ifade ile madde 57 devletin sosyal yönünü vurgulayan bir diğer maddedir.
- 58. Maddede sosyal devletin koruması gereken dezavantajlı grup içerisinde sayılan gençler üzerindeki sorumluluklardan bahsedilmiştir. Buna göre devlet, gençleri kuruluş temelleri ve idealleri doğrultusunda geliştirmekten, gelişme için uygun ortamı ve imkânı sağlamaktan sorumludur. Aynı zamanda gençleri alkol vb. maddelerden uzak tutarak spor ve bilime yönlendirmeli, topluma faydalı bireylerin yetişmesine bu şekilde destek olmalıdır. Devlet bu doğrultuda gerekli önlemleri almaktan sorumlu tutulmuştur.
- Madde 60 sosyal devletin vazgeçilmez bir unsuru olan sosyal güvenlik ile ilgilidir. Buna göre; *“Herkes **sosyal güvenlik hakkına sahiptir.** Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.”*
- Madde 61'de devletin yine dezavantajlı grup içerisinde olanlar üzerindeki görev ve sorumlulukları dile getirilmektedir. Devlet şehitlerin geride kalan ailesi, gaziler, sakatlar, yaşlılar ve kimsesiz çocuklar için her türlü desteği sağlamalı ve bunları gözetmelidir. Ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlara sahip bu grup için gerekli tedbirler ile onları toplum içerisinde aktif kılmalı ve fırsat eşitliğini sağlamalıdır.
- Madde 63 ve 64'te Devletin kültür, tarih, sanat vb. alanları da koruması ve sanatçıya değer vermesinin gerekliliği ve sorumluluğundan bahsedilmektedir. Devlet tüm bunları yaparken bir öncelik sırası gözetmeli, mali kaynakları bu sırayı gözeterek yönlendirmelidir.

Yukarıdaki maddelerden de açıkça anlaşılmaktadır ki, Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir devlettir. Öyle ki madde 2'de bu açıkça ifade edilmiştir. 5. Maddede *“kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak”* ifadesi yine sosyal politikanın da amaç ve görevleri arasında sayılan bir hususu işaret ederek sosyal devlet olmanın gerekliliğine işaret eder niteliktedir. 41, 60 ve 61. Maddeler açıkça toplumun dezavantajlı kesimlerinin korunmasından bahsederek sosyal politikanın geniş anlamdaki tanımında bulunan bir görevi yinelemekte ve sosyal devlet olmanın başlıca amaçlarından birini ifade etmektedir.

Devlet sosyal ve ekonomik hakları gözetirken yalnızca eşitlik ilkesini benimsememiştir. Hakların ihlalini önlemek adına hem kişileri hem de kendisini sınırladığı gibi birtakım ödevler de getirmiştir. Mesela Madde 42’de eğitim ve öğretim hakkından kimsenin yoksun bırakılamayacağını, ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu olduğunu ve devlet okullarında parasız olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında çalışma hayatı ve çalışanların korunması bakımından da çeşitli ödevlerden bahsetmektedir. Bütün bunlar, sosyal politika ve sosyal devletin Anayasada yer alan açık birer ifadesi ve hatta kanıtıdır.

2.3.2. Belediye Kanunu’nda Sosyal Belediyecilik

5393 sayılı Belediye Kanunu belediyeyi bölgede yaşayan vatandaşların ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayan birim olarak tanımlamaktadır. Kanununun 14. maddesinde belediyenin görev ve sorumluluklarından bahsedilmektedir. Burada altyapı, çevre, imar ve bakım-onarım gibi görevlerinin yanı sıra, a bendinde yer alan “sosyal hizmet ve yardım, konut, meslek ve beceri kazandırma, gençlik ve spor, orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları, büyükşehirler ve nüfusu 100.000’in üzerindeki yerlerde kadın ve çocuk konuk evlerinin açılması,” b bendinde yer alan “okul binalarının inşaatı bakım ve onarımı, araç ve malzeme ihtiyacının sağlanması, sağlık tesislerinin açılması ve işletilmesi, sporun teşvik edilmesi, gençlere spor malzemesi verilmesi, spor kulüplerine yardım yapılması, gıda bankacılığı yapılması” belediyelere sosyal hizmetler alanında yüklenen görevleri göstermektedir.

Belediye Kanunu’nun 14. Maddesinde yer alan “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşük ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır” ifadesi de yine sosyal belediyeciliğin politika üretmedeki vazgeçilmez hedefi olan dezavantajlı gruplara bir kez daha dikkat çekmekte ve aynı zamanda yukarıda belirtilen yerel yönetimlerin vatandaşa en etkin ve hızlı hizmet üreten birimler olduğundan da dolaylı olarak bahsetmektedir.

Belediye Kanunu’nun belediyenin görevlerini düzenleyen 14. Madde’de yer alan bu düzenlemelerin yanı sıra, sosyal belediyeciliği destekleyen diğer bazı maddelerinden aşağıda örnekler verilmiştir:

- Belediyenin giderlerini düzenleyen 60. Madde, dezavantajlı kesimlerinden (dar gelirli, yoksul ve muhtaçlar, kimsesizler, engelliler) bahsetmekte ve onlar için yapılacak her türlü harcama ve hizmeti de belediye giderlerine dahil etmektedir.
- Arsa ve konut üretimi başlıklı 69. Maddede sosyal belediyecilik adına dikkat çeken ifade; kendisine, eşine veya on sekiz yaşından küçük çocuklarına ait konutu olmayan dar gelirli kişiler ile afete maruz kalanlara arsa tahsis edebileceği yönündedir.

- “Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım” başlıklı 77. Maddede ; “Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular” denilerek, gönüllü katılımın desteklenmesi ve sivil toplum kuruluşlarının bu programlara dahil etmesi edilmesi, sosyal belediyeciliğin düzenleyici rolünü de vurgulamaktadır.

2.3.3. Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda Sosyal Belediyecilik

Büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir belediye sınırları içindeki ilçe belediyelerini düzenleyen 5216 sayılı Kanun’un görev, yetki ve sorumluluklardan bahseden 7. Maddesi’nde de sosyal belediyecilik alanında belediyelere yüklenen bazı düzenlemeler yer almaktadır. 7. Maddede hem büyükşehir belediyelerinin hem de büyükşehir ilçe belediyelerinin görevleri ayrı ayrı sayılmıştır.

Büyükşehir belediyelerinin görevleri incelendiğinde; “sosyal donatılar, kütüphane, spor ve eğlence yerleri, sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri gibi tesisler yapmak, amatör spor kulüpleri nakdi ve malzeme desteği sağlamak, yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak ve işletmek” görevleri büyükşehir belediyelerine sosyal belediyecilik alanında yüklenen görevler arasındadır.

Diğer yandan, “yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak, mesleki eğitim ve beceri kursları açmak, sağlık, eğitim ve kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı,” görevleri ise, büyükşehir ilçe belediyelerine sosyal belediyecilik alanında verilen görevler arasındadır. Büyükşehir ilçe belediyeleri bu görevlerin dışında, 5393 sayılı Kanunda sayılan ve büyükşehir belediyelerinin görevleri arasında sayılmayan diğer görevleri de y r tebilecektir. Dolayısıyla büyükşehir sınırları içindeki ilçe belediyeleri 5216 sayılı Kanun’da sayılan bu görevlerin yanı sıra, yukarıda 5393 sayılı Kanun ile verilen sosyal belediyecilik alanındaki diğer görevleri de  stlenebilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADINLARA YÖNELİK HİZMET VE POLİTİKALARIN ESENLER VE KADIKÖY BELEDİYELERİ ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı sosyal belediyeçilik kavramı ışığında sosyal politikanın özel olarak korunması gereken kesim içerisinde saydığı kadınlara yönelik yerel hizmetleri belediyeler özelinde incelemek ve bu hizmet ve politikaların farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip bölgelerde ve farklı siyasi partiler tarafından yönetilen belediyelerde bir değişim gösterip göstermediğini tespit etmektir. Bu çerçevede araştırmayı somutlaştırmak adına İstanbul'da bulunan, farklı siyasi partiler tarafından yönetilen ve sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan farklı özelliklere sahip olan örnek iki belediye olarak Esenler ve Kadıköy ilçe belediyeleri seçilmiştir. Bu örnekler kapsamında, kadınların toplumsal alanda yaşadığı sorunlar karşısında ihtiyaç duyduğu çözümlerin belediyeler tarafından nasıl sağlanabildiği, kadınlara yönelik politikalarda hangi ihtiyaçların vurgulandığı ya da vurgulanmadığı, bu konuda belediyelere yasal olarak yüklenen görevlerin ne ölçüde yerine getirilebildiği, belediyelerin sosyal hizmetler içinde kadınlara yönelik hizmetleri ne ölçüde önemseddiği ve önceliklendirdiği ve farklı siyasi düşünceleri temsil eden iki belediyenin hizmet ve politikalarında bu konuda bir farklılık olup olmadığı soruları cevaplanmaya çalışılacaktır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışmada belediyelerin kadınlara yönelik hizmet ve politikaları İstanbul ilinde faaliyet gösteren ilçe belediyeleri arasında yer alan Esenler ve Kadıköy belediyeleri kapsamında ele alınmıştır. Bu iki belediyenin örnek olarak seçilmesinde bu ilçelerin sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan farklı özelliklere sahip olması, iki farklı siyasi parti tarafından yönetilmesi (Türkiye'nin en büyük iki partisi olan AK Parti ve CHP), kadınlara yönelik yürüttükleri farklı hizmet ve politikalar ile ön plana çıkmaları ve İstanbul gibi yoğun nüfuslu metropoliten bir bölgede hizmet vermeleri ve İstanbul'da bulunmaları nedeniyle verilere ulaşım kolaylığı etkili olmuştur.

Araştırma bu belediyelerin kadınlara yönelik sosyal politika, sosyal hizmet ve faaliyetleri ile sınırlıdır. Toplumun diğer kesimlerine yönelik sosyal politika, sosyal hizmet ve faaliyetler kapsam dışında tutulmuştur. Diğer yandan, araştırma kapsamındaki belediyelerin stratejik amaç ve hedefleri ve

bu hedeflerin gerçekleşmeleri için 2020-2024 stratejik plan dönemi esas alınmış, daha önceki stratejik plan dönemleri araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Belediyelerin kadınlara yönelik hizmet ve politikalarına ilişkin veriler toplanırken belediyelerin stratejik plan, performans programı, faaliyet raporu gibi dokümanlarından ve web sayfalarından elde edilen bilgiler esas alınmıştır. Çalışma süresinin kısıtlılığı, belediye yetkililerinin istekli olmamaları ve yeterince zaman ayıramamaları nedeniyle belediye yetkililerinin bu politika ve faaliyetleri tercih etmelerinin nedenlerini ve uygulamada yaşadıkları sorunları anlamaya yönelik derinlemesine bir mülakat çalışması gerçekleştirilememiştir. Bunun yerine gerekli yerlerde dokümanları tamamlayıcı ve açıklayıcı nitelikte ve dokümanlar dışında varsa ilave bilgilerin alınmasına ve bazı soruların cevaplanmasına yönelik ilgili birim yetkilileri ile yapılan görüşmeler (mail, telefon ve yüz yüze) tercih edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın sosyal politika, sosyal hizmet, sosyal yardım, sosyal devlet, sosyal belediyecilik gibi konuya ilişkin kavramsal çerçeveye yer verildiği birinci bölümünde literatür taraması yapılarak veriler toplanmış ve belirli bir sistematikte konu ele alınmıştır. Türkiye’de kadınlara yönelik sosyal politikalar ve belediyelere mevzuatla tanınan görevlerin ele alındığı ikinci bölümde literatür taramasının yanı sıra, kalkınma planı, siyasi parti programları vb. dokümanlar analiz edilmiş ve mevzuat taramasından yararlanılmıştır. Üçüncü bölümde ise Esenler ve Kadıköy Belediyesi’nin kadınlara yönelik hizmet ve politikaları incelenerek yukarıdaki araştırma sorularının cevaplanması hedeflenmiştir. Bu amaçla, doküman analizi ve görüşme tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Bu bölümde öncelikle ilgili belediyelerin stratejik plan, performans programı, faaliyet raporu gibi basılı yayın ve raporları ve web sayfaları taranarak belediyelerin kadınlara yönelik politika ve stratejileri ve bu hizmetleri yürüten birimler tespit edilmiş, daha sonra gerekli görülen yerlerde belirtilen dokümanlardan ve web sayfasından elde edilen bilgilerin yanı sıra, ilgili birim temsilcileri ile görüşülerek ilave bilgi ve belgeler de talep edilerek kadınlara yönelik yürütülen hizmetler ve faaliyetler hakkında detaylı bilgi alınmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda Kadıköy Belediyesi’nde Strateji Geliştirme ve Dış İlişkiler Müdürlüğü’nden; Esenler Belediyesi’nde Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü’nden ilgili yetkililer ile telefon, mail ve yüz yüze görüşmeler yapılarak gerekli bilgiler alınmıştır. Araştırmanın bu kısmı Temmuz 2023-Ekim 2023 dönemi kapsayan dört aylık bir sürede gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler üçüncü bölümde belirli bir sistematikte analiz edilerek sunulmuştur.

3.4. Araştırmanın Sonuçları

3.4.1. Esenler Belediyesi'nde Kadınlara Yönelik Hizmet ve Politikalar

Bu başlık altında, yapılan araştırmanın sonucunda elde edilen verilerden yararlanılarak, Esenler ilçesi hakkında bazı genel bilgilere yer verilecek ve daha sonra Esenler Belediyesi'nin organizasyon şeması içinde kadınlara yönelik hizmet sunan birimler ve bu birimlerin görevleri, Esenler Belediyesi'nin stratejik amaç ve hedefleri ve kadınlara yönelik hizmet ve faaliyetleri başlıklar altında ele alınacaktır.

3.4.1.1. Esenler İlçesi Hakkında Genel Bilgiler

Esenler, büyükşehir belediyesi olan İstanbul'a bağlı bir ilçedir. Büyükşehir ilçe belediyesi olan Esenler'in yetki, görev ve sorumlulukları 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belirlenmektedir.

Esenler Belediyesi'nin yönetim ve hizmette sorumlu olduğu sınırlar dahilinde nüfus 445.421 kişi olmakla beraber, bunların %48,69'u kadın (216.898) ve %51,31'i erkek (228.523) bireylerden oluşmaktadır (TÜİK,2022). Esenler ilçesinin tespit edilebilen 2022 okur-yazarlık verilerine göre nüfusun %86'sı (384248) okuma yazma bilmekte, %14'ü (7963) ise okuma yazma bilmemektedir (İBB, 2022).

Esenler Belediyesi 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde üçüncü kez Belediye Başkanlığına seçilen ve aynı zamanda AK Parti Grup Başkan Vekili olan Tefik Göksu tarafından yönetilmektedir. Belediyenin 2020-2024 Stratejik Planında yer alan "*dış paydaşların hizmetlerden memnuniyeti*" hizmetlerin memnuniyet oranlarını ölçmek için yapılan anketler sonucunda ölçülerek plana eklenmiştir. Buna göre; belediye hizmetlerinden memnuniyet oranı %92,31, kadın ve çocuklara yönelik hizmetlerden memnuniyet oranı ise %92,9 olmuştur (Esenler Belediyesi, 2019).

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları tarafından 2022 yılında yapılan "*İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE)*" sonuçlarına göre ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması açısından Esenler ilçesi Türkiye genelinde 90., il genelinde ise 32. sırada yer almaktadır. Bu araştırmaya göre Esenler ilçesi ikinci kademe gelişmiş ilçeler arasındadır (Acar vd. ,2022:104). İkinci kademe gelişmiş ilçelerin nüfusu toplam nüfusun %40'ını oluşturmaktadır. Bu ilçeler birinci kademe yer alan merkez ilçelerin yakınında yer almaları dolayısıyla kazandıkları ekonomik ve sosyal avantajlarıyla birlikte gelişime açık olmaları sebebiyle yüksek göç alan yerlerdir. Bunun yanında ikinci kademe gelişmiş ilçelerde imalat sanayii ve hizmet sektörü gelişmiştir ve birinci seviyedeki ilçelere göre sanayi elektrik tüketimi daha fazladır. Öyle ki bu tüketim Türkiye'deki toplam

sanayi elektrik tüketiminin %51'ine tekabül etmektedir. İkinci kademe gelişmiş ilçelerin belirgin farklarından bir diğeri de yatırım teşviklerinden faydalananların sayısının nispeten daha yüksek olmasıdır. Bu da gelişmeye açık olduklarını kanıtlar niteliktedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında ikinci kademe gelişmiş ilçeler birinci kademede bulunan ilçelerden daha az bir farkla yaşam kalitesi açısından iyi durumda olan bölgelerdir (Acar vd. ,2022:44).

3.4.1.2. Esenler Belediyesinin Kadınlara Yönelik Hizmet Sağlayan Birimleri

Esenler Belediyesi'nin organizasyon yapısı belediye başkanı, 7 başkan yardımcısı ve bu başkan yardımcılara bağlı 21 müdürlükten oluşmaktadır (Esenler Belediyesi, 2022b).

Esenler Belediyesi'nin bünyesinde istihdam edilen personel yüzdeleri şu şekildedir; memurların %75'i erkek, %25'i kadın; işçilerin %94'ü erkek, %6'sı kadın; sözleşmeli personelin %82'si erkek; %18'i kadın ve belediye şirketi üzerinden istihdam edilen personelin ise %87'si erkek, %13'ü ise kadın çalışanlardan oluşmaktadır (Esenler Belediyesi, 2019). Bu veriler değerlendirildiğinde Esenler Belediyesi'nin erkek ağırlıklı bir personel yapısına sahip olduğu görülmektedir.

Esenler Belediyesi'nin hizmet sağlayan binaları içerisinde kadınlar için faaliyet gösteren (ki çoğu aile ve kadın için hizmet sağlamakta ancak ağırlıklı özne kadın olmaktadır) dört ana hizmet binası bulunmaktadır. Bunlar; Esmâ Biltaci Anne-Çocuk Oyun Kampüsü, Kadın Aktivite ve Spor Merkezi ve Şule Yüksel Şenler Hanımlar Konağı'dır (Esenler Belediyesi, 2022b:14).

Esenler Belediyesi'nin gerek 2020-2024 Stratejik Planı, gerekse Müdürlüklerin görev tanımları incelendiğinde kadına yönelik hizmetlerden sorumlu temel birim olarak Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü temel birim olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, stratejik plan incelendiğinde "*Sporcuları Desteklemek ve Sportif Faaliyetleri Geliştirmek*" hedefi için Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü ile iş birliği yapmaktadır. Yine Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü'nün "*Sosyal Dayanışma ve Topluma Kazandırma Faaliyetlerini Etkin Olarak Gerçekleştirmek*" hedefi doğrultusunda ESAYDAM ve Anne Çocuk Oyun Kampüsü gibi kadınlara yönelik hizmetler de sunduğu görülmektedir (Esenler Belediyesi, 2019). Dolayısıyla, bu çalışmada Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü de kadınlara yönelik hizmetleri yürüten birimler arasında değerlendirilmiştir. Sağlık Hizmetleri Müdürlüğü ise toplum sağlığının yanı sıra kadınlar için farkındalık oluşturulması ve ücretsiz sağlık uygulamalarına destek olunmasına ilişkin konularda önemli bir yere sahiptir. Hizmetlerin sunulması noktasında ihtiyaç dahilinde farklı birimlerle iş birliği yapıldığı görülmektedir. Aşağıda bu birimlerden ve kadınlara ilişkin hizmet ve politikaların yürütülmesi konusunda üstlendikleri rollerden bahsedilecektir.

Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü

Esenler Belediyesi dezavantajlı grup içerisinde yer alan kadınlar için doğrudan ilgili bir birim kurmuştur. 2014 yılında kurulan Esenler Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, yalnızca kadın değil “aile” kurumu için de hizmet ve politikalar üretmektedir. Esenler Belediyesi bünyesinde Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü adı altında bir birim kurulmuş olmasını, kadına verilen değerin ve kadının aile kurumunun ayrılmaz bir parçası olarak görülmesinin bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür.

Kadın ve aile kavramları hakkında eğitici faaliyetler gerçekleştirmek, bu konularda hizmet ve politika üretimine katılmak veya organize etmek, yazları kültürel faaliyetler, yarışmalar vb. eğlence programları düzenleyerek aile ve toplum için fayda yaratıcı etkinlikler gerçekleştirmek, bu faaliyetlerle ilgili kurum ve kuruluşlar ile, üniversite ve toplulukların iş birliği ve organizasyonunu yönetmek Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü'nün görevleri arasında sayılmıştır (Esenler Belediyesi, 2023b).

Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenleyen yönetmelik incelendiğinde Müdürlüğün; belediyenin hizmet alanı içerisinde bulunan vatandaşlar için yukarıda sayılan görevlerin yanında, çocuklar için çeşitli faaliyetler hazırlamak, okuyan gençler için yurt içi ve yurt dışı manevi değerleri korumaya yardımcı olacak geziler düzenlemek, farklı ülkeler ile etkileşim sağlayarak çocuk ve gençlerin kültürel alışveriş ile vizyon edinmelerine destek olmak ve manevi değerleri güçlendirmek, sokakta yaşayan veya ailesinden bihaber olan gençleri tespit etmek ve onlar için gerekli çalışmaları ilgili kurumlarla işbirliği halinde yürütmek, gençler için suç işlemeyi önleyici mekanizmalar oluşturmak, çocukların gelişimlerine katkı sağlayıcı bilim alanları oluşturmak, hamile olan anne adaylarının süreç boyunca yanında olmak ve onları “gebelik okulu” projesi ile ihtiyaç duydukları sağlık personeline (psikolog, hemşire vb.) erişmesine destek olmak ve eğitici seminerler düzenlemek, doğum sonrası depresyon yaşayan anneler için psikolojik destek sağlamak ve doktor tavsiyesi ile çeşitli kamp ve etkinlikler düzenleyerek annelerin iyileşmesine katkı sağlamak, 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin sosyalleşmesine destek olmak için bu çocuklara eğitici oyun alanları sağlamak, aile birliğinin devamını destekleyici danışmanlık hizmetleri sağlamak, aile içerisinde sorun yaratan birey veya bireyleri iyileştirmeye ve ailedeki çocuğu gerekiyorsa korumaya yönelik hareket etmek, ergenlere yönelik danışma hizmeti vermek, örnek çift ve aileler seçip teşvik edici ödüllendirmeler ve konuşmalar düzenlemek, kadın, aile ve gençlik konularında yapılan uluslararası projeleri gözlemleyip takip etmek ve bunlarla işbirliği yapmak, bu konuda projeler üretmek, engelli

bireylerin hayatını kolaylaştırıcı hizmetler sağlamak ve motive edici faaliyetler düzenlemek gibi geniş bir görev tanımının bulunduğu görülmektedir (Esenler Belediyesi, 2023a).

Müdürlüğün ihtiyaç halinde diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak faaliyet ve projelerini dezavantajlı grubun diğer farklı üyelerine de ulaştırabilmesi mümkündür.

Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü

Müdürlük resmî web sayfasında sorumluluğunun tüm vatandaşlara ancak bilhassa çeşitli sebeplerden dolayı mağdur ve ihtiyaç sahibi bazı özel kesimlere karşı olduğunu ifade etmektedir (Esenler Belediyesi, 2023b). Sosyal yardım işlerinde amaç, vatandaşların ve ihtiyaç sahibi olanların hayat standartlarının iyileştirilmesi ve bu yönde faaliyetlerin gerçekleştirilmesidir. Belediye temsil sınırları dahilinde bulunan yoksul, yaşlı, düşkün, kimsesiz ve yardıma muhtaçların temel ihtiyaçlarını gidermek, kendi bünyesi ve imkanları haricinde bu yönde yapılan sosyal projeleri yönetmek veya yönlendirmek, ilgili ve gönüllü kuruluşlar ile iş birliği yapmak bu müdürlüğün öncelikli konularındır. Bunların yanında müdürlüğün resmi internet sayfasında da belirtildiği gibi, kırdan kente göç etmiş olan ve henüz “kentli” kimliğini edinememiş olan vatandaşların adaptasyonuna destek olunması, aile kurumuna, “kadınlara”, çocuk ve gençlere, yaşlılara ve engellilere yönelik faaliyetlerin yapılması Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü’nün başlıca görevleri arasında sayılmaktadır (Esenler Belediyesi, 2023b).

Müdürlüğün görev yetki ve sorumlulukları ilgili yönetmelikte ayrıntılı ve açık şekilde belirtilmiştir. Buna göre, ilçe halkı içerisinde bulunan yaşlı, engelli, muhtaç vb. dezavantajlı bireylere sosyal hizmet ve yardımda bulunmak müdürlüğün başlıca görevidir. Aynı zamanda hayatlarını en asgari düzeyde bile idame ettirmekte zorlananlara ayni veya nakdi yardımlar yaparak belli bir seviyeye ulaşmalarını sağlamak ve bununla ilgili sosyal projeler geliştirmek için kurulmuş olan bu müdürlük, yardım etmek isteyen ve gönüllü çalışmalar yapan kurum, birey ve kuruluşları yönlendirmekte, ihtiyaç sahipleriyle buluşturmaktadır (Esenler Belediyesi, 2023c).

Müdürlüğün Muhtaç Kimselere Yardım Yönetmeliği’nde yoksul olan veya ihtiyaç sahibi olan bireylerin bu yardımlardan faydalanmak için ya kendilerinin muhtarlıktan alacakları belgeler ve bir dilekçe ile Belediye Başkanlığına başvurmaları, ya da ihtiyaç sahibi olduğu halde kendisi başvuramamakta ise muhtar, öğretmen veya bir komşusu tarafından muhtaç kişi adına müracaatta bulunulması gerektiğinden bahsedilmiştir (Esenler Belediyesi, 2023c).

Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü Tablo 2’de de görüleceği gibi, stratejik planda (2020-2024) “*Kültürel, Sosyal ve Bilimsel Faaliyetlerin Ön Plana Çıktığı, Kararların Yönetişim Anlayışıyla Alındığı Bir Kültür, Sanat ve Eğitim Kenti Olmak*” başlığı ile kadınlara yönelik faaliyetlerin yer aldığı stratejik amaçtan sorumlu bir birimdir. Diğer yandan, ESAYDAM ve Anne Çocuk Oyun Kampüsü gibi

etkinliklerin düzenlenmesinde de bu Müdürlük görevlidir. Bu nedenle yukarıda da belirtildiği gibi kadınlara yönelik hizmetleri yürüten ya da bu konuda iş birliği yapan birimler arasında değerlendirilmiştir.¹

Sağlık İşleri Müdürlüğü

Sağlık İşleri Müdürlüğü temelinde halk sağlığı ile ilgilenmekte, ücretsiz sağlık taramaları, sağlık konularında danışmanlık desteği, yaşlı ve bakıma muhtaç hastaların nakli gibi insan sağlığı konusunda çalışmalar yapmakta aynı zamanda sahipli veya sahipsiz hayvanlara veterinerlik desteği sağlamakta ve böylece çevre ve insan sağlığını desteklemektedir.

Hasta muayenesi, koruyucu sağlık hizmetleri, veterinerlik ve cenaze hizmetlerini gerçekleştiren müdürlük yine sağlık alanında zaman zaman kadınlara yönelik faaliyetlerde de bulunmaktadır.

Esenler Belediyesi'nin faaliyet raporları incelendiğinde (2014-2022) bu müdürlüğün kadınlar için gerçekleştirdiği faaliyetlere rastlamak mümkündür. Meme kanseri farkındalık etkinliği ile kadınların sağlık taramalarının yapılması ve konu hakkında bilgilendirilmesi ve anne adaylarını eğitmeyi ve psikolojik destek sağlamayı amaçlayan *Anne Oluyorum Projesi* Sağlık İşleri Müdürlüğü'nün kadınlara yönelik yürüttüğü faaliyetlere örnek verilebilir (Esenler Belediyesi, 2022b:180).

3.4.1.3. Esenler Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedefleri

Tablo 2'de Esenler Belediyesi'nin 2020-2024 Stratejik Planında yer alan kadınlara yönelik stratejik amaç ve hedeflere ve bunlarla ilişkili olan faaliyetlere yer verilmiştir. Tabloda görüleceği gibi aynı amaç altında belirlenen hedefler farklı birimlerle iş birliği halinde yerine getirilebilmektedir.

¹ ESAYDAM ve Anne Çocuk Oyun Kampüsü faaliyetleri 2021 yılında Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

Tablo 2: Esenler Belediyesi Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedefleri (2020-2024)

Stratejik Amaç (A2): Kültürel, Sosyal ve Bilimsel Faaliyetlerin Ön Plana Çıktığı, Kararların Yönetişim Anlayışıyla Alındığı Bir Kültür, Sanat ve Eğitim Kenti Olmak	
Hedef (H2.2): Sosyal Dayanışma ve Topluma Kazandırma Faaliyetlerini Etkin Olarak Gerçekleştirmek	
İlgili Birim: Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Yardımcı Birim: Yazı İşleri Müdürlüğü, Ruhsat ve Denetim Müdürlüğü
Faaliyet ve Projeler	<ul style="list-style-type: none">• ESAYDAM• Anne-Çocuk Oyun Kampüsü
Hedef (H2.4): Sporcuları Desteklemek ve Sportif Faaliyetleri Geliştirmek	
İlgili Birim: Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Yardımcı Birim: Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü
Faaliyet ve Projeler	<ul style="list-style-type: none">• Spora Destek Faaliyetleri
Hedef (2.6.): Kadınların ve Gençlerin Eğitimi ile Gelişimine Destek Çalışmalarında Bulunmak	
İlgili Birim: Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	
Faaliyet ve Projeler	<ul style="list-style-type: none">• Kadına Yönelik Eğitime Destek Faaliyetleri• Nar Projesi• Kadın Gelişim Kursları

Kaynak: (Esenler Belediyesi, 2019)

Tablo 2’de görüleceği üzere Esenler Belediyesi’nin 2020-2024 stratejik planında “*Kültürel, sosyal ve bilimsel faaliyetlerin ön plana çıktığı, kararların yönetim anlayışıyla alındığı bir kültür, sanat ve eğitim kenti olmak*” stratejik amacı altında “*Kadınların ve gençlerin eğitimi ile gelişimine destek çalışmalarında bulunmak*” şeklinde kadınlara yönelik doğrudan bir hedef belirlenerek bu hedefin sorumluluğu Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğüne verilmiştir. Kadınlara yönelik doğrudan bir hedef belirlenmesi stratejik planda kadınlara yönelik hizmet ve faaliyetlere önem verildiğini ve önceliklendirildiğini gösteren bir husus olarak değerlendirilebilir. Kadına yönelik eğitime destek faaliyetleri, Nar Projesi ve kadın gelişim kursları bu hedefi gerçekleştirmeye yönelik olarak yapılması planlanan faaliyetler arasında sayılmıştır.

Diğer yandan yukarıda da belirtildiği üzere, Esenler Belediyesi’nde “Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü” kadınlara yönelik faaliyet ve hizmetleri yürütmek amacıyla temel bir birim olarak kurulmuş olmakla birlikte, farklı birimlerle iş birliği yapabilmekte veya farklı birimler de kadına yönelik faaliyetler yürütebilmektedir.

Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü'nün² sorumluluğuna verilen “*Sosyal Dayanışma ve Topluma Kazandırma Faaliyetlerini Etkin Olarak Gerçekleştirmek*” hedefi altında yer alan ESAYDAM ve Anne Çocuk Kampüsü faaliyetleri kadınlara yönelik faaliyetler olduğu için bu stratejik hedefe de Tablo 2’de kadınlara yönelik stratejik amaç ve hedef başlığı altında yer verilmiştir. “Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü” 2021 yılından itibaren “Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü” şeklinde isim değiştirmiş olup, kadına yönelik tabloda yer alan ESAYDAM ve Anne çocuk kampüsü faaliyetleri de Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü’ne devredilmiştir (Esenler Belediyesi, 2021b:155).

Benzer şekilde, “Sporcuları Desteklemek ve Sportif Faaliyetleri Geliştirmek” stratejik hedefine de kadınlara yönelik stratejik amaç ve hedefler tablosunda yer verilmiştir. Bunun nedeni ise, bir yandan, bu hedefin Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü ile birlikte Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü'nün sorumluluğuna verilmesi, diğer yandan bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik tanımlanan spor destek faaliyetleri bağlamında kadınlara ayrı ve özel olarak birtakım faaliyetlerin var olmasıdır.

Tablo 3’te Esenler Belediyesi’nin 2020-2023 yılları arasında “*Kültürel, sosyal ve bilimsel faaliyetlerin ön plana çıktığı, kararların yönetim anlayışıyla alındığı bir kültür, sanat ve eğitim kenti olmak*” stratejik amacı kapsamında belirlemiş olduğu performans hedefleri ve bu hedeflerin gerçekleşme durumları yer almaktadır. Bu tablo incelendiğinde Esenler Belediyesi’nin 2020-2022 yıllarını kapsayan dönem boyunca tüm yıllarda hedeflerini yüzde yüz ve üzerinde oranlarla gerçekleştirdiği görülmektedir. Tablodan anlaşılan bir başka sonuç, Esenler Belediyesi’nin istikrarla gerçekleştirdiği belli başlı faaliyetlerinin olduğudur. Bu faaliyetlerin her geçen yıl daha çok kişiye ulaştırılması ve bir bakıma faaliyetlerin geliştirilmesi de söz konusu stratejik amaç için istikrarlı olduğu yönünde olumlu bir görüş sunmaktadır.

² Günümüzde Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü adı ile var olan Müdürlük, 2020-2024 stratejik planında Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü şeklinde geçmektedir. Daha sonra Müdürlüğün adı Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. Bu nedenle, çalışmada stratejik plandan alınan tablolar dışında bu Müdürlük Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü olarak anılmıştır.

Tablo 3: Esenler Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedeflerinin Gerçekleşme Tablosu

Stratejik Amaç (A2): Kültürel, Sosyal ve Bilimsel Faaliyetlerin Ön Plana Çıktığı, Kararların Yönetişim Anlayışıyla Alındığı Bir Kültür, Sanat Ve Eğitim Kenti Olmak											
Performans Göstergesi	2020			2021			2022			2023	2024
Hedef / Gerçekleşme	H	G	G%	H	G	G%	H	G	G%	H	H
Hedef (H2.4.)	Sporcuları Desteklemek ve Sportif Faaliyetleri Geliştirmek										
Sporu ve sporcuyu destekleme (kişi)	2.900	3.000	103	3.000	6.091	203	3.500	6.975	199	6.500	7100
Hedef (H2.6.)	Kadınların ve Gençlerin Eğitimi İle Gelişimine Destek Çalışmalarında Bulunmak										
Kadınlara yönelik bilgilendirme ve eğitim çalışmaları	1.650	1.857	112	1.820	1.984	109	3.000	3.934	131	3.500	4200
NAR Projesi kapsamında kadın girişimci desteği	400	457	114	510	620	121	800	806	101	900	940
Hedef (H2.2)	Sosyal Dayanışma ve Topluma Kazandırma Faaliyetlerini Etkin Olarak Gerçekleştirmek										
Sosyal Hizmet Merkezlerinden (ESAYDAM, Anne Çocuk Oyun Kampüsü, Dede Torun Yaşam Merkezi vd.) Yararlanan Kişi Sayısı	16.000	16.197	101,2	18.000	18.124	101	20.000	20.030	100	22.500	23.500

*Tabloda yer alan hedef sayılar o yıla ait performans programına, gerçekleşen sayılar ise ilgili tarihteki faaliyet raporlarına göre yazılmış olup 2023 ve 2024 yılları için yalnızca hedef sayılar belirtilmiştir. **Kaynak:** (Esenler Belediyesi, 2019; Esenler Belediyesi 2020a, 2021a, 2022a, 2023a,2024; Esenler Belediyesi 2020b,2021b,2022b;).

Bununla birlikte tabloda kadına yönelik spesifik olan ve Tablo 2’de de belirtildiği gibi “Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü” tarafından sürdürülen iki faaliyet dışında (Nar Projesi ve Kadınlara yönelik bilgilendirme faaliyetleri) diğer faaliyetler içerisinde farklı dezavantajlı grupları (yaşlı, genç, çocuk) da barındırmaktadır. Bu nedenle Tablo 3’te yer alan diğer faaliyetlerdeki sayıların tamamen kadınları temsil etmediği unutulmamalıdır.

3.4.1.4. Esenler Belediyesi’nde Kadınlara Yönelik Hizmetler

Bu başlık altında Esenler Belediyesi’nde kadınlar için gerçekleştirilen faaliyetler ve sunulan hizmetler açıklanmaya ve bu bağlamda söz konusu hizmetlerin hangi ihtiyaca hizmet ettiği veya kadınlar için hangi alanda fayda sağladığı anlaşılmaya çalışılacaktır Çalışmada Esenler Belediyesi’nin 2020-2024 stratejik planının yanı sıra, 2020-2021-2022 tarihli faaliyet raporları taranmış ve kadına yönelik hizmetler bu veriler ışığında listelenmiştir.

Nar Projesi: Esenler Belediyesi’nin İstanbul Kalkınma Ajansı Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programından hibe alarak 2021 yılında başlattığı bu proje, ilçede yaşayan kadın vatandaşlara istihdam sağlamayı amaç edinmektedir. Dezavantajlı grup olan kadınların el işçiliği ile kendi ürettikleri ürünleri satıp ev ekonomisine katkı sağlayabilecekleri bir alan sağlayan bu projeden belediyenin resmi internet sitesinde yer alan bilgiye göre 2.486 kadın faydalanmıştır (Esenler Belediyesi, 2022b).

Aynı zamanda belediye sınırları içerisinde yaşayan ev hanımlarına ve bu yönde girişimde bulunmak isteyen kadınlara moda tasarım, mutfak ve hobi atölyeleri açılarak bu yönde eğitim verilmekte ve üretim yapmaları desteklenmektedir. Buradan eğitim alan kadınlar da ürettikleri eserleri/ürünleri projeye ait web sitesi olan www.nar.ist adresinden mağaza açarak satabilmektedir.

Projeye dahil olmak ve ürünlerini e-ticaret mağazası açıp satmak isteyen kadınlar web sitesinden başvuru formunu doldurarak proje danışmanları ile bir görüşme gerçekleştirmektedir. Ardından mağaza açacak olan kadınlara dijital pazarlama ve e-ticaret eğitimleri verilmektedir. Böylece kadınlar hem satış yapacakları mecraayı hem de pazarlama hakkında temel bilgileri öğrenerek mağaza açmaya hak kazanmaktadırlar. Eğitimlerden sonra yine dileyen girişimci kadınlar soruları ve destek ihtiyaçları için projedeki ilgili danışmanlardan yardım alabilmektedir (Esenler Belediyesi, 2022b).

Esenler Belediyesinin kadın istihdamını desteklemek adına hayata geçirmiş olduğu bu proje Marmara Belediyeler Birliği’nin düzenlediği “Altın Karınca Belediyecilik Ödülleri’nde” yerel kalkınma kategorisinde ödüllendirilmiştir (Esenler Belediyesi, 2023b).

Esen Bebe Projesi: Bu proje anne adaylarına ve yeni anne olmuş kadınlara geniş bir destek sağlamaktadır. Aslında yalnızca sağlık değil, maddi ve psikolojik desteği de içerisinde barındıran bu

projeyi kategorileştirmek bu sebeple zor olsa da genel itibarıyla anne psikolojisi ile, yeni doğan sağlığı ve emzirme konularında verilen destekler dolayısıyla kadın sağlığı başlığı ön plana çıkmaktadır (Esenler Belediyesi, 2022b:108).

Esenler belediyesinin resmi internet sayfasında projenin açıklama kısmına bakıldığında öncelikle “*Bir kadının hayatında en önemli vasıf olan annelik...*” (Esenler Belediyesi, 2023b) sözü dikkati çekmektedir. Bu ifade kadına ve aileye olan bakış açısını ve hizmetlerin ortaya çıktığı temel düşünceyi anlamamız için bizlere berrak bir ipucu sağlamaktadır.

Oldukça kapsamlı ve geniş çaplı gerçekleştirilen bu projede Esenler belediye sınırlarında ikamet eden ve 28 haftalık hamile olan anne adaylarına seminerler verilerek bilgilendirilmekte ve eğitim sonunda yine anne adaylarına içerisinde bebeğin temel ihtiyaçlarının yer aldığı bir çanta hediye edilerek maddi destek sağlanmaktadır (Esenler Belediyesi, 2023b). Proje genel itibarıyla yeni doğum yapan annelerin hem fiziksel hem psikolojik sağlığı üzerine geliştirilmiştir.

Bebek Dostu Şehir Projesi: Bu proje kurum içerisinde yer alan yeni anne olmuş personele yönelik eğitimleri içermektedir. Proje kapsamında kadınlara anne sütünün önemi ve doğru emzirme teknikleri anlatılmış olup, emzirme odaları açılışı yapılarak kurumda çalışan annelerin hayatını kolaylaştırıcı bir adım atılmıştır. 2022 yılında gerçekleştirilen proje kapsamında İlçe Sağlık Müdürlüğünden gelen sağlık ekipleri tarafından verilen seminere 107 kadın personel ve yeni anne olmuş 30 kadın katılım sağlamıştır. (Esenler Belediyesi, 2022b). Bu proje kadın sağlığına yönelik bilinçlendirme çalışmasıdır ve bu kategori içerisinde değerlendirilmelidir.

Kadınlara Özel Spor Faaliyetleri: Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı olan tesislerde yalnızca kadınların kullanımına özel spor salonu bulunmakta ve kadınlara burada pilates, fitness vb. spor etkinlikleri ücretsiz olarak sunulmaktadır. İçerisinde gerekli spor araç gereçlerini barındıran tesiste profesyonel eğitimciler eşliğinde spor yapan kadınlar aynı zamanda sosyalleşebileceği bir ortama da sahip olmaktadır.

Kadın aktivite ve spor merkezinde gerçekleştirilen bu etkinliğin yanı sıra, kadınlara özel el işi kursları, sohbetler, hanımlar matinesi gibi sosyal ve kültürel faaliyetler de yer almaktadır. Bu tesisten 2020 yılında 600 (Esenler Belediyesi, 2020b:97), 2021 yılında 735 (Esenler Belediyesi, 2021b:98) ve 2022 yılında 896 (Esenler Belediyesi, 2022b:109) kadın aktif olarak faydalanmıştır. Katılımcıların her geçen yıl artması merkezin hizmet sunma kapasitesinin de her geçen yıl genişlediğini göstermektedir. Bu tesis, kadınların sosyalleşmesine katkı sağlamak ve bunlara ulaşımı olmayan kadınlara fırsat sunmak amacıyla hizmet vermeye devam etmektedir.

Esma Biltaci Anne- Çocuk Oyun Kampüsü: Bu kampüs anne ile çocuğuna (3-12 yaş) birlikte oyun oynayabileceği, vakit geçirip sosyalleşebileceği sağlıklı bir alan sunulmaktadır. Haftanın 5 günü açık

olan kampüste çocuklara kreş ortamı sağlanmakta olup, güvenli ve eğlenceli vakit geçirilebilmeleri hedeflenmektedir. Bu kampüste 2022 yılında toplam 6.075 kişiye hizmet verildiği belirtilmektedir (Esenler Belediyesi, 2022b). Bu da kadını sosyal yönden destekleyen uygulamalardan bir tanesidir.

Mihmandar Kadın Çalışmaları: Burada üniversiteye hazırlanan genç kadınlara sınava hazırlık sürecine katkı sağlayıcı seminerler düzenlenmekte, sertifikalı dil kursu vb. eğitim faaliyetleri verilmektedir. Seminerlerde görevlendirme gönüllülük esasına göre yapılmakta, bu gibi etkinlikler yoluyla gençlerin hem özgüvenlerini hem de sunum becerilerini geliştirmelerine katkı sağlanması hedeflenmektedir (Esenler Belediyesi,2022b). Bu faaliyet, kadınları eğitim yönünden destekleyen bir faaliyet olarak değerlendirilmelidir.

Şule Yüksel Şenler Hanımlar Konağı: Esenler Belediyesi'nin Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı olan tesisinde yalnızca kadınlara ve çocuklara hizmet verilmektedir. Burada verilen hizmetler kadınları çoğunlukla sosyal hayat yönünden desteklemekte olup "*Sağlık İçin Pedalla*" (Esenler Belediyesi, 2021b:97) projesinde olduğu gibi kadınlara yönelik olumlu yönlendirmeler ve bilinçlendirme etkinlikleri de gerçekleştirilmektedir. 2022 yılı faaliyet raporuna göre burada dünya kadınlar günü, anneler günü gibi özel günlere yönelik etkinlikler ve anne-çocuk kütüphanesi, hanımlar kıraathanesi, aile danışmanlığı gibi hizmetler sunulmaktadır. 2021 yılında 1879 kadının faydalandığı etkinlikler (Esenler Belediyesi, 2021b:96) 2022 yılında 2781 kadının katılımıyla gerçekleşmiş ve çeşitlenmiştir. Kadınları yine sosyal ve kültürel açıdan desteklemekte olan konak faaliyetleri aynı zamanda ekonomik yönden buna imkânı olmayan kadınlar için de fırsat eşitliği oluşturması bakımından önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Ayrıca yine bu konak içerisinde zaman zaman verilen sanat eğitimi kursları, hobi atölyeleri kadınlara girişimcilik konusunda fikir ve fırsat vermektedir (Esenler Belediyesi, 2022b).³ Tüm bunlar değerlendirildiğinde projenin ağırlıklı olarak kadınların sosyal yaşamına yönelik hedefleri gerçekleştirdiği görülmektedir.

Meme Kanseri Farkındalık Organizasyonu: Esenler Belediyesi'nin 2021 ve 2022 yılı faaliyet raporlarında yer alan bu etkinlik kadınlarda sıkça görülen bir hastalığa dikkat çekmek ve bu konuda bilinç düzeyini arttırmak amacıyla yapılmaktadır. Farkındalık yürüyüşü ve ardından eğitici seminerler ile gerçekleştirilen bu etkinlik ilk yapılışından bu yana Sağlık İşleri Müdürlüğü'nce organize edilmektedir (Esenler Belediyesi, 2022b:179).

ESGEV-Anne Dayanışması: 2020 ve 2021 yılı faaliyet raporlarında yer alan hizmette velilerin gönüllülük esasına göre oluşturduğu bir öğretim zinciri söz konusu olmaktadır. Buna göre Esenler Gençlik ve Bilgi Evleri (bilgi evi olarak faaliyette bulunan sekiz bina bulunmakta) içerisinde okuma-yazma grupları, aile ve sağlık seminerleri gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir (Esenler Belediyesi,

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://esenler.bel.tr/hizmetlerimiz/tesislerimiz/sule-yuksel-senler-hanimlar-konagi/>

2021b:102). 2022 yılı faaliyet raporunda okuma-yazma faaliyeti yer almasa da bilgi evlerinde çocuk ve gençlere özel etkinlikler ve aileye yönelik faaliyetler devam etmektedir. Ancak burada değerlendirmeye alınacak kısım okuma-yazma bilmeyen kadınlara destek olanağı sunulan bir proje ve mekânın sağlanmış olmasıdır.

ESAYDAM: Esenler Belediyesi'nin esasen "aile bireylerinin birlikte vakit geçirmesi" amacıyla tasarlanmış olduğu anlaşılan ESAYDAM (Esenler Aile Yaşam ve Dayanışma Merkezi) çatısında ebeveynlik konusunda ve çocukların büyürken ihtiyaç duyduğu davranışlar konularında eğitimler ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütülmektedir.

Tablo 4'te yukarıda sayılan hizmetler kadınlara yönelik çözüm sunulan alanlar itibariyle sınıflandırılarak gösterilmiştir.

Tablo 4: Esenler Belediyesi'nde Kadınlara Yönelik Hizmet/Projelerin İlişkili Olduğu

Alanlar	
HİZMET/PROJE ADI	DESTEKLEDİĞİ ALAN
Nar Projesi	İstihdam
EMEK (Esenler Meslek Edindirme Kursu)	İstihdam
Esen Bebe-Anne Oluyorum Projesi	Sağlık
Bebek Dostu Şehir	Sağlık
Kadın Aktivite ve Spor Merkezi	Sosyal
Esmâ Biltacı Anne-Çocuk Oyun Kampüsü	Sosyal
Mihmandar Kadın Çalışmaları	Eğitim
Şule Yüksel Şenler Hanımlar Konağı	Sosyal
Meme Kanseri Farkındalık Etkinliği	Sağlık
ESGEV-Anne Dayanışması	Eğitim
ESAYDAM	Eğitim

Tablo 4 incelendiğinde Esenler Belediyesi'nin kadınlara yönelik hizmet ve projelerinin genel olarak eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Sağlık alanında yapılan faaliyetlerin çoğunlukla anne olan kadınlara yönelik olduğu tespit edilmiştir. Meme kanseri farkındalığı etkinliğinin haricinde istikrarlı ve etkin olarak gerçekleştirilen faaliyetlerin (Bebek Dostu Şehir, Esen Bebe) anne-bebek sağlığı özelinde yoğunlaştığı görülmüştür. Bununla birlikte sağlık açısından bir başka

dikkat çeken husus da yine psikolojik danışmanlık hizmetlerinin ve diğer faaliyetlerin “aile ve ebeveyn” temalarını vurguluyor olmasıdır.⁴

Eğitim alanına gelindiğinde ise, okuma-yazma veya hobi kursları ve atölyeler dışında Nar Projesi oldukça kapsamlı ve yenilikçi bir çalışmadır. Temel hedefi kadına ekonomik destek sunabilmek olan ve istihdam alanında değerlendirilen proje içerisinde, işin gerektirdiği araçların kullanımı (e-ticaret, bilgisayar vb. teknolojiler) hakkında verilen eğitimler günümüz ihtiyaçlarına yönelik oluşu ve kullanımının önemi bakımından önemli sayılabilecek içeriklerdir. Üniversite sınavlarına destek anlamında da genç kadınlara sağlanan eğitim desteği (Mihmandar Kadın Çalışmaları) dersane için geliri yeterli olmayan bireylere eğitimde fırsat eşitliği sunma anlamında değerlendirilebilir. Eğitim kategorisinde aile kurumuna katkı sağlayıcı ve daha çok annelere yönelik fayda sağlayan faaliyetlerin bulunduğu ESAYDAM da değerlendirilmelidir.

Tablo 4’te de görüleceği üzere Esenler Belediyesi kadına yönelik hizmet ve projeler üretmekte dolayısıyla da kadın sorunlarını önemseydiği anlaşılmaktadır. Ancak belediyenin stratejik plan, performans programları, faaliyet raporları gibi dokümanları ve web sayfası özelinde yapılan taramalar sonucunda, bu çalışmanın daha önceki bölümlerinde bahsi geçen kadınların yaşadığı en yaygın toplumsal sorunlardan bazılarında faaliyet gösterilmeyen veya yeteri kadar üzerinde durulmayan alanların olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan ilki ve en önemlisi hiç şüphesiz kadına şiddet konusuna dairdir. Çalışma kapsamında yapılan incelemelerde şiddet mağduriyetine yönelik bir proje, hizmet veya etkinliğe rastlanılmamaktadır. Kadının siyasal katılımı yönünden bir çalışma veya projenin olmaması da bir diğer fark edilen boşluktur. Bunun hakkında Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü ile irtibata geçilerek tespit edilen faaliyetlerin eksikliği doğrulanmıştır. Mevcut durumda Esenler Belediyesi bünyesinde belirtilen konularda bir çalışma bulunmamaktadır.

Esenler Belediyesi’nin kadınlara yönelik sunduğu hizmetler Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunu uyarınca belediyelere sosyal belediyeçilik ve kadınlara yönelik olarak verilen görevler kapsamında değerlendirildiğinde ise; Esenler Belediyesi’nin kadınlara yönelik düzenlediği eğitim, kültür, spor faaliyetleri, meslek edindirme kursları, sağlık hizmetleri ile Büyükşehir Belediye Kanunu’nun büyükşehir ilçe belediyelerinin görevlerini düzenleyen 7. Maddesinde yer alan “yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak, mesleki eğitim ve beceri kursları açmak, sağlık, eğitim ve kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı,” görevlerini yerine getirdiği yukarıdaki tabloda sıralanan hizmetler neticesinde söylenebilir.

Bununla birlikte, bu araştırma kapsamında yapılan inceleme ve belediye yetkilileri ile yapılan görüşmeler sonucunda nüfusu 400.000’in üzerinde olan Esenler Belediyesi’nin 5393 sayılı Belediye

⁴ Şule Yüksel Şenler Hanımlar Konağı içerisinde yer alan birimlerden biri “Aile Danışmanlığı Birimi”dir.

Kanunu'nun 14. Maddesi'nde "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konuk evleri açmak zorundadır" şeklinde ifade edilen kadın konuk evi açma yükümlülüğünü yerine getiremediği görülmektedir. Belediye Kanunu'nda yer alan görevler ve kadınlara yönelik yürütülen hizmetler açısından değerlendirildiğinde bu durumun Esenler Belediyesi'nin önemli bir gelişim alanını oluşturduğu söylenebilir.

3.4.2.Kadıköy Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Hizmet ve Politikaları

Bu başlık altında, yapılan araştırmanın sonucunda elde edilen verilerden yararlanılarak, Kadıköy ilçesi hakkında bazı genel bilgilere yer verilecek ve daha sonra Kadıköy Belediyesi'nin organizasyon şeması içinde kadınlara yönelik hizmet sunan birimler ve bu birimlerin görevleri, Kadıköy Belediyesi'nin stratejik amaç ve hedefleri ve kadınlara yönelik hizmet ve faaliyetleri başlıklar altında ele alınacaktır.

3.4.2.1.Kadıköy İlçesi Hakkında Genel Bilgiler

Kadıköy, büyükşehir belediyesi statüsünde olan İstanbul iline bağlı bir ilçedir. Büyükşehir ilçe belediyesi olan Kadıköy Belediyesi'nin yetki, görev ve sorumlulukları 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belirlenmektedir.

Kadıköy Belediyesi'nin yönetim ve hizmette sorumlu olduğu sınırlar dahilinde nüfusu 483.064 kişi olmakla beraber, bunların %45,05'i (217.624) kadın ve %54,95'i (265.440) erkek bireylerden oluşmaktadır. (TÜİK,2022). 2022 yılı bulgularına göre Kadıköy ilçesinde nüfusun %89'u (431826) okur yazar iken %11'i (2547) okuma-yazma bilmemektedir (İBB,2022). Belediye Başkanı, 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde oyların %65,99'unu alarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) adayı Şerdil Dara Odabaşı olmuştur.

İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) 2022 verilerine göre Kadıköy ilçesi birinci kademe gelişmiş ilçelerdendir. Birinci kademe olan ilçelerin refah seviyesi ve yaşam kaliteleri diğer ilçelere göre daha yüksektir. Eğitim ve sağlık gibi temel değişkenlerde gelişmişliğin yüksek olduğu birinci kademe ilçelerde yaşayanlar diğerlerine kıyasla yüksek gelirli bireylerdir. Birinci kademe ilçelerin imalat sanayii ve hizmet sektörlerinde barındırdığı işyeri sayısı diğer ilçelerden daha yoğun düzeyde olup, bu işletmelerin net ticari işlem sayıları da Türkiye toplamının yarısı kadardır. Dolayısıyla birinci kademe ilçeler ülke kalkınması konusunda da önemli yere sahiptir. Bunların yanında elbette eğitim, sağlık ve yaşam kalitesi de en yüksek alanlardır. İkinci kademe ilçelerde de bu sayılan alanlar iyi derecede olmakla birlikte, birinci kademe ilçeler yüksek oranda illerin merkez

ilçeleri olmaları dolayısıyla bu tür (eğitim, sağlık vb.) alanların da merkezleri konumunda bulunmaktadır (Acar vd. , 2022:39, 40).

Yine yapılan bu araştırmada Kadıköy ilçesinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Türkiye genelinde 4., il genelinde ise 3. Sırada yer aldığı görülmektedir. (Acar vd., 2022:104). Bu veriler ışığında çalışmanın diğer örneği olan Esenler Belediyesi ile karşılaştırıldığında Kadıköy Belediyesi'nin Esenler Belediyesi'ne göre sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından önemli bir farklılık gösterdiği söylenebilir. Yukarıda da belirtildiği gibi, Esenler Belediyesi sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Türkiye genelinde 90., il genelinde 32. Sırada yer alarak Kadıköy'ün gerisinde kalmaktadır.

3.4.2.2. Kadıköy Belediyesi'nin Kadına Yönelik Hizmet Sağlayan Birimleri

Kadıköy Belediyesi'nde 248 erkek, 182 kadın memur; 30 erkek, 33 kadın sözleşmeli personel; 78 erkek, 98 kadın işçi ve 1515 erkek, 577 kadın belediye şirket personeli çalışmaktadır (Kadıköy Belediyesi, 2019:50).

Belediye bünyesinde pek çok hizmet binası yer almakla beraber yalnızca kadınlara yönelik hizmet sağlayan beş bina bulunmaktadır. Bunlardan biri sağlık hizmetleri alanında (Zehra Mustafa Yüksel Mamografi ve Kadın Sağlığı Merkezi), dört tanesi ise sosyal hizmetler alanında (Kadıköy Belediyesi Yüksek Öğrenim Kız Öğrenci Yurdu, Kadın Sığınma Evi, Kadın Yaşam Evi, Potlaç Kadın Kooperatifi) faaliyet göstermektedir (Kadıköy Belediyesi, 2022b:35).

Kadıköy Belediyesi'nde doğrudan kadınlara yönelik bir birim kurulmamış olup, kadına yönelik hizmetlerde farklı birimlerin iş birliği tercih edilmiştir. Ancak, kadınlara yönelik hizmetler konusunda temel sorumlu birim olarak birçok görev Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü'ne verilmiştir. Bu müdürlük kadın kooperatifleri, Kadın Sığınma Evi ve psikolojik destek gibi önemli faaliyetleri sunmaktadır. Bunun yanında Sağlık İşleri Müdürlüğü de çeşitli eğitim ve bakım faaliyetleri sunarak kadınlara özel hizmetleri ile ön plana çıkan bir birimdir. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü doğrudan yalnızca kadına değil tüm vatandaşlara yönelik hizmetler üreten bir birim olsa da Kadıköy Belediyesi 2020-2024 stratejik planında kadınlara yönelik hedeflerin gerçekleştirilmesi konusunda kendisine rol verilen bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak Strateji Geliştirme Müdürlüğü doğrudan kadınlara yönelik faaliyet ve hizmet üretmemekte birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında belirlenen hedef açısından stratejik planda yer alması nedeniyle kadınlara yönelik hizmetlerin sunan/iş birliği yapan birimler arasında değerlendirilecektir.

Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü

Kadıköy Belediyesi'nde kadınlara yönelik hizmetler ağırlıklı olarak Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Sosyal Destek Hizmet Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet vermekte olan "Toplumsal Eşitlik Birimi" özellikle kadınlar açısından önemli bir birimdir. Kadıköy Belediyesi'nin resmi internet sayfasından ulaşılan görev ve sorumluluklar tanımlamasında Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü için şu paragrafa rastlanmaktadır: "*çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı, göçmen ve LGBTİ bireylere ve ailelerine yönelik; genelci sosyal hizmet yaklaşımı ile; koruyucu, önleyici, geliştirici, destekleyici, danışmanlık ve rehberlik odaklı hizmet vermeyi amaçlayan; yerinde sosyal hizmet anlayışı ile hizmete erişim kolaylığını benimseyen; multidisipliner çalışmayı önemseyen bir yaklaşımla ilgili kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile işbirliği içinde hareket etmektedir*" (Kadıköy Belediyesi, 2023b). Burada çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı, göçmen ve LGBTİ bireyler şeklinde dezavantajlı gruplar sayılarak sosyal hizmetlerin bu kesimleri kapsadığı açıkça vurgulanmıştır. Toplumsal Eşitlik Birimi adında bir hizmet biriminin olması ve bunun Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı çalışması ise bu müdürlüğün kadına yönelik hizmet sağlayan birimler içerisinde önemini arttırmaktadır.

Kadına yönelik sosyal politika ve hizmet üretiminde önemli rolü olan bu müdürlükte, sosyal ve psikolojik danışmanlık, kadın kooperatifleri, şiddet mağduru kadınlar için destek birimleri ve çeşitli sanatsal ve sosyal faaliyetler yürütülmektedir. Kadın Sığınma Evi, Potlaç Kadın Kooperatifi ve Alo Kadına Şiddet Hattı bu müdürlüğe bağlı olarak faaliyet göstermektedir (Kadıköy Belediyesi, 2022b).

Strateji Geliştirme ve Dış İlişkiler Müdürlüğü

Kadıköy Belediyesi Strateji Geliştirme ve Dış İlişkiler Müdürlüğü'nün görev ve sorumlulukları resmi internet sayfasında sıralanmıştır. Bunlardan bazıları:

- "*Belediyenin orta ve uzun vadeli stratejilerini ve politikalarını belirlemek, amaçlarını oluşturmak üzere gerekli çalışmaları yapmak,*"
- "*Stratejik plana, yıllık performans programına ve müdürlük bütçesine uygun olarak çalışmalarını yürütmek,*"
- "*Kadıköy Belediyesi İç Kontrol Eylem Planındaki görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak,*"

Şeklinde sıralanmaktadır.

Strateji Geliştirme Müdürlüğü'nün kadına yönelik hizmet ve politika üreten birimler arasında sayılmasının sebebi Kadıköy Belediyesi'nin 2020-2024 Stratejik Planında belirlenen "toplumsal eşitlik"

temelli hedef için iş birliği yapılacak olan bir birim olarak belirtilmiş olmasıdır. Bu hedef doğrultusunda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme faaliyetleri için bir sonuç-etki analizi faaliyeti planlanmış ve bu görev Strateji Geliştirme Müdürlüğüne verilmiştir.

Kadıköy Belediyesi toplumsal cinsiyet eşitliği içerisinde yalnızca kadını değil LGBTİ bireyleri ve hatta erkekleri de temsil etmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet bağlamında akla ilk gelen mağdur ya da dezavantajlı grup kadınlar olmaktadır. Bu sebeple toplumsal cinsiyet başlığı altında gerçekleştirilen hizmet ve faaliyetlerin çoğunun kadınlara yönelik olduğu görülmektedir.

Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Kadıköy ilçesinde yaşayan vatandaşların sosyo-kültürel alanlarda aktif olmasına katkı sağlayacak, stratejiler geliştirmek ve bu alanlarda etkinlikler düzenlemek böylece Kadıköy halkının daha aktif ve verimli zaman geçirmesine katkı sunmak Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün temel görevleri arasında yer almaktadır. Bunlara ek olarak, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün faaliyetleri sosyal, kültürel ve sanatsal kazanımların yanında toplum olma ve yurttaşlık bilincini, sosyal dayanışmayı ve çevresine duyarlı kentliler yetiştirmeyi de kapsamaktadır ve bu kapsamda çeşitli eğitim ve projeler gerçekleştirilmektedir (Kadıköy Belediyesi, 2022a).

Bu çalışmada Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün kadına yönelik hizmet üreten birimler içerisinde sınıflandırılmasının sebebi Strateji Geliştirme Müdürlüğü'nde olduğu gibi 2020-2024 stratejik planında belirtilmiş olan toplumsal eşitlik temelli amaç doğrultusunda hedeflerin gerçekleştirilmesinde iş birliği yapılacak bir birim olarak belirtilmiş olmasıdır (Kadıköy Belediyesi, 2022b: 97).

Stratejik planda “*Ailelerin çalışma hayatına katılabilmesi ve sosyal hayatına daha fazla zaman ayırabilmesi amacıyla okul öncesi gündüz bakım evi ve kreş sayısının artırılarak yaygınlaştırılması*” hedefi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün sorumluluğuna verilmiştir. (Kadıköy Belediyesi, 2019:97). Dolayısıyla, kadın istihdamının desteklenmesi noktasında Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün bu faaliyetinin etkili olduğu söylenebilir.

Ek olarak, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, organize ettiği çeşitli sanatsal ve sosyal etkinliklerin yanı sıra açtığı hobi kursları veya sertifikalı eğitimler ile de ihtiyaç halinde kadınları destekleyici bir rol oynayabilmektedir.

Sağlık İşleri Müdürlüğü

Toplum ve birey sağlığı için çalışmakta olan bu birim bulunduğu yerdeki yoksul vatandaşlar için de ücretsiz tedavi seçeneği sunmaktadır. Belediye sınırları içinde bulunan ikametlerdeki ölümler için gömme izin belgesi çıkartmak, toplumsal sağlığın iyileştirilmesi vb. konular için çalışmak, sağlık kuruluşlarını işletmek ve 5393 sayılı yasanın yüklemiş olduğu diğer görevleri belirlenen bütçesinin sınırları dahilinde gerçekleştirmek bu müdürlüğün görevleri arasında sayılmıştır. Sağlık İşleri Müdürlüğü bünyesinde yedi adet poliklinik bulunmakta ve bunlardan biri de (Kadıköy Belediyesi Mamografi Merkezi) doğrudan kadınlara yönelik hizmet sunmaktadır (Kadıköy Belediyesi, 2023b).

Müdürlüğe bağlı olan ve kadınlara yönelik hizmet sunma noktasında önemli bir yere sahip olan “Zehra-Mustafa Yüksel Mamografi ve Kadın Sağlığı Merkezi, belediye sınırları içerisinde ikamet eden kadın vatandaşlara kadın sağlığı ve kanser konularında bilgilendirme ve ücretsiz muayene hizmeti sunmaktadır. 2011 yılında kurulan bu birim, kadınları meme ve serviks kanseri konusunda bilinçlendirmeyi ve muayeneler yoluyla erken teşhis sağlamayı hedeflemektedir. Bu merkezin kadın hastalıkları, meme polikliniği ve radyoloji olmak üzere üç birimi bulunmaktadır. Birimin kurumsal internet sayfasında yer alan verilere göre, merkez bünyesinde kurulduğu yıl olan 2011’den bu yana 241.030 adet işlem gerçekleştirilmiştir (Kadıköy Belediyesi, 2023b).

Ayrıca, stratejik planda “*Dünya Sağlık Örgütü ile Sağlıklı Kentler Kriterlerine uygun koruyucu, önleyici ve bilgilendirici toplum sağlığı hizmetleri sunmak*” hedefi doğrultusunda “*Kadın hastalıklarında önleyici tedaviler, bilgilendirme çalışmaları ve sağlık hizmetlerine erişim kolaylığı sağlanması*” faaliyeti doğrudan Sağlık İşleri Müdürlüğü’nün sorumluluğuna verilmiştir.

3.4.2.3. Kadıköy Belediyesi’nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedefleri

Tablo 5’te Kadıköy Belediyesi’nin 2020-2024 dönemi stratejik planında yer alan kadınlara yönelik stratejik amaç ve hedefler ile bu hedeflere yönelik faaliyet ve projeler gösterilmiştir. Buna göre stratejik planda iki stratejik amaç ve dört hedefin doğrudan kadınları ilgilendirmekte olduğu tespit edilmiştir. Tabloda “*Toplumsal eşitlik perspektifi ile toplumun tüm kesimlerinin gözetildiği ve farklılaşan ihtiyaçlarının karşılandığı yaşam haklarına saygılı bir kent olmak*” stratejik amacı ve “*Toplumun tüm kesimlerine yönelik ulaşılabilir ve erişilebilir bütüncül sosyal hizmet uygulamaları üretmek*” stratejik hedefi altında kadınlara yönelik bazı faaliyet ve projelerin belirlendiği ve bu hedef ve faaliyetlerin yürütülmesinden Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü’nün sorumlu tutulduğu görülmektedir. “*Potlaç Kadın Kooperatifi-Feneryolu Dükkânlarının Açılması ve Kadın Yaşam Evinin*

Açılması” Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü sorumluluğunda bu amaç ve hedeflerin yürütülmesine yönelik olarak belirlenen faaliyet ve projeler olarak sayılmıştır.

Tablo 5: Kadıköy Belediyesi’nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedefleri (2020-2024)

Stratejik Amaç (A1): Toplumsal eşitlik perspektifi ile toplumun tüm kesimlerinin gözetildiği ve farklılaşan ihtiyaçlarının karşılandığı yaşam haklarına saygılı bir kent olmak	
Hedef (H1.1.): Toplumun tüm kesimlerine yönelik ulaşılabilir ve erişilebilir bütüncül sosyal hizmet uygulamaları üretmek	
İlgili Birim: Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü	
Faaliyet ve Projeler	<ul style="list-style-type: none">• Potlaç Kadın Kooperatifi-Feneryolu Dükkânların Açılması• Kadın Yaşam Evi’nin Açılması
Hedef (H1.2.): Sosyal Politika çalışmalarının toplumsal eşitlik perspektifinden kurumsallaşmasını sağlamak	
İlgili Birim: Strateji Geliştirme Müdürlüğü	
Faaliyet ve Projeler	<ul style="list-style-type: none">• Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme çalışmaları kapsamında birimler bazında toplumsal eşitlik etki değerlendirmesinin yapılması ve raporlanması
Hedef (H1.3.): Çocuk, genç ve yetişkinlerin bilişsel, fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerini desteklemek	
İlgili Birim: Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	
Faaliyet ve Projeler	<ul style="list-style-type: none">• Ailelerin çalışma hayatına katılabilmesi ve sosyal hayatına daha fazla zaman ayırabilmesi amacıyla okul öncesi gündüz bakım evi ve kreş sayısının artırılarak yaygınlaştırılması
Stratejik Amaç (A2): Toplumun sağlık bilinci düzeyini yükseltmek ve sağlık hizmetlerine erişimine katkıda bulunmak	
Hedef (H2.1.): Dünya Sağlık Örgütü ile Sağlıklı Kentler Kriterlerine uygun koruyucu, önleyici ve bilgilendirici toplum sağlığı hizmetleri sunmak	
İlgili Birim: Sağlık İşleri Müdürlüğü	
Faaliyet ve Projeler	<ul style="list-style-type: none">• Kadın hastalıklarında önleyici tedaviler, bilinçlendirme çalışmaları ve sağlık hizmetlerine erişim kolaylığı sağlanması

* Tabloda yalnızca kadınlara yönelik hizmetlerle ilişkili stratejik hedeflere, bunları kapsayan stratejik amaçlara ve hedef ile ilgili planlanan faaliyetlere yer verilmiştir.

Kaynak: (Kadıköy Belediyesi, 2019)

Diğer yandan toplumsal eşitlik bağlamında yine aynı stratejik amaç altında “*Sosyal Politika çalışmalarının toplumsal eşitlik perspektifinden kurumsallaşmasını sağlamak*” stratejik hedefini gerçekleştirmeye yönelik olarak “*Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme çalışmaları kapsamında birimler bazında toplumsal eşitlik etki değerlendirmesinin yapılması ve raporlanması*” faaliyetinin yürütülmesi sorumluluğu Strateji Geliştirme Müdürlüğü’ne verilmiştir. Aynı stratejik amaç çatısı altında “*Çocuk, genç ve yetişkinlerin bilişsel, fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerini desteklemek*” hedefi ise Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü’nün sorumluluğuna verilmiş bir hedefdir. Bu hedefi gerçekleştirmeye yönelik olarak planlanan “*Ailelerin çalışma hayatına katılabilmesi ve sosyal hayatına daha fazla zaman*

ayırabilmesi amacıyla okul öncesi gündüz bakım evi ve kreş sayısının artırılarak yaygınlaştırılması” faaliyeti sosyal hayata alan yaratmaya yardımcı olmanın yanında kadının istihdamını destekleyici bir faaliyet olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, Kadıköy Belediyesi’nde kadına yönelik stratejik amaç ve hedeflerin genel olarak “toplumsal eşitlik” kavramı çerçevesinde şekillendirildiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, “Toplumun sağlık bilinci düzeyini yükseltmek ve sağlık hizmetlerine erişimine katkıda bulunmak” stratejik amacını gerçekleştirmeye yönelik olarak Sağlık İşleri Müdürlüğü sorumluluğunda “Kadın hastalıklarında önleyici tedaviler, bilinçlendirme çalışmaları ve sağlık hizmetlerine erişim kolaylığı sağlanması” faaliyetlerinin yürütüleceği anlaşılmaktadır. İlgili birime bağlı olarak kadınlara hizmet sunan Mustafa-Zehra Yüksel Kadın Sağlığı ve Mamografi Merkezi de bu hedefi destekleyici bir örnek olarak verilebilir.

Tablo 6: Kadıköy Belediyesi'nin Kadınlara Yönelik Stratejik Amaç ve Hedeflerinin Gerçekleşme Durumu

Performans Göstergesi	2020			2021			2022			2023	2024
Hedef / Gerçekleşme	H	G	G%	H	G	G%	H	G	G%	H	H
Hedef (H1.1.)	Toplumun Tüm Kesimlerine Yönelik Ulaşılabilir ve Erişilebilir Bütüncül Sosyal Hizmet Uygulamaları Üretmek										
Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK, Üniversiteler ve Kooperatiflerle Gerçekleştirilen Proje, Eğitim ve Atölye Sayısı	25	41	164	30	56	186	30	34	113	30	30
Hedef (H1.3.)	Çocuk, Genç ve Yetişkinlerin Bilişsel, Fiziksel, Psikolojik ve Sosyal Gelişimlerini Desteklemek										
Okul öncesi gündüz bakım evlerinden yararlanan çocuk sayı	595	350	58	705	401	56	805	569	70	895	1.025
Hedef (1.2.)	Sosyal Politika Çalışmalarının Toplumsal Eşitlik Perspektifinden Kurumsallaşmasını Sağlamak										
Hazırlanan Eşitlik Etki Değerlendirme Rapor Sayısı	2	0	0	5	0	0	10	0	0	29	-
Hedef (H2.1.)	Dünya Sağlık Örgütü İle Sağlıklı Kentler Kriterlerine Uygun Koruyucu Önleyici ve Bilgilendirici Toplum Sağlığı Hizmetleri Sunmak										
Mustafa-Zehra Yüksel Kadın Sağlığı ve Mamografi Merkezi Verilen Hizmet Sayısı	27.000	15.630	57	28.000	15.815	56	29.000	24.208	83	30.000	31.000

* Tablo 6'da yer alan hedef rakamları stratejik plan ve performans programları, gerçekleşme rakamları ise ilgili tarihlerdeki faaliyet raporlarından yararlanılarak yazılmıştır. 2023 yılı gerçekleşme verileri henüz yayınlanmadığı için 2023 yılı için yalnızca hedef bilgileri yer almaktadır.

Kaynak: (Kadıköy Belediyesi, 2019; Kadıköy Belediyesi 2020a, 2021a, 2022a, 2023a, 2024; Kadıköy Belediyesi, 2020b, 2021b, 2022b).

Tablo 6’da 2020-2023 yıllarını kapsayan dönemde Tablo 5’te gösterilen stratejik amaç ve hedeflere yönelik performans hedef ve gerçekleştirmeleri gösterilmektedir. Kadınlara yönelik olarak gerçekleştirilen eğitim kursları, seminer ve farkındalık çalışmaları gibi faaliyetler ve “Potlaç Kadın Kooperatifi ve Kadın Yaşam Evi” içerisinde gerçekleşen atölye vb. etkinlik ve hizmetler bu göstergelerden” *Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK, Üniversiteler ve Kooperatiflerle Gerçekleştirilen Proje, Eğitim ve Atölye*” içerisinde yer almaktadır (Kadıköy Belediyesi, 2019 :97). 2020-2022 yıllarını kapsayan dönemde bu göstergeye ilişkin belirlenen hedeflerde yüzde yüzün üzerinde bir gerçekleştirme sağlandığı görülmektedir.

Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü’nün sorumluluğunda olan “*Okul öncesi gündüz bakım evlerinden yararlanan çocuk sayısı*” göstergesinde ise ilgili yıllarda gerçekleştirmelerin hedef değerlerin altında kaldığı görülmektedir. İlgili yılların faaliyet raporlarında bu hedeflerin gerçekleştirilmemesi sebebi 2020-2021 dönemi yaşanan “pandemi” olarak belirtilmiştir.

Sağlık İşleri Müdürlüğü’nün sorumluluğunda olan “*Mustafa-Zehra Yüksel Kadın Sağlığı ve Mamografi Merkezi Verilen Hizmet Sayısı*” hedefi doğrultusunda genel olarak verilen hizmet sayılarının da benzer şekilde hedef değerlerin altında kaldığı görülmüştür. Belediye yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, 2020-2022 yıllarını kapsayan dönemde pandeminin etkisi ile bu iki gösterge ile ilgili hedeflere ulaşamadığı belirtilmiştir. Pandemi dolayısıyla söz konusu hizmet binalarının zaman zaman kapalı olması ve daha sonrasında da tedbir uygulamaları sebebiyle bu yıllarda bu birimlerden yararlanan kişi sayısı hedeflendiği ölçüde gerçekleştirilmemiştir. Nitekim her iki hedef için de 2022 yılında bir toparlanma sürecine girildiği önceki yıllara göre hedeflerin gerçekleştirme yüzdesinin yükseldiği görülmektedir.

Diğer yandan Strateji Geliştirme ve Dış İlişkiler Müdürlüğü’nün sorumluluğunda olan “*eşitlik etki değerlendirme raporu*” da yine hedeflendiği gibi gerçekleştirmediği dikkat çekmektedir. Strateji Geliştirme Müdürlüğü ile iletişime geçilerek bu hedefin gerçekleştirilmemesinde, 2020 ve 2021 yılları için pandemi ve daha sonrasında ise toplumsal eşitlik biriminin Strateji Geliştirme Müdürlüğü’nden Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğüne bağlanması ve bununla birlikte konuyla ilgili çalışmayı yönetecek olan personelin görev yerindeki değişiklik gibi teknik aksaklıkların etkili olduğu teyit edilmiştir.

3.4.2.4. Kadıköy Belediyesi’nin Kadınlara Yönelik Hizmetleri

Kadıköy Belediyesi’nde kadınlara yönelik hizmetlerin sunumu için özel bir müdürlük oluşturulmamış, hizmet ve ihtiyaçlar doğrultusunda birimlerle iş birliği yapılması tercih edilmiştir. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi kadınlara yönelik hizmetler ağırlıklı olarak Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir.

Kadıköy Belediyesi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü aracılığıyla dezavantajlı gruplara özel çalışmalar yürütmekte ve yapılan durum tespit raporları doğrultusunda ihtiyaca yönelik olarak danışma, hizmet ve eğitim alanlarında faaliyetler yürütmektedir (Kadıköy Belediyesi, 2022b:77).

Kadıköy Belediyesi hizmet ve faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli kadın topluluk ve derneklerinin toplantı ve çalıştaylarına da katılım göstermekte ve bu derneklere destek olmaktadır. “*Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nin Yerel Eşitlik İzleme Planı online toplantısına katılım sağlaması ve Kuşdili Sosyal Hizmet Merkezi'nde Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği'ne bir oda tahsis edilmesi*” bu katılım ve desteğin somut örnekleri olarak verilebilir (Kadıköy Belediyesi, 2022b:78).

Aşağıda Kadıköy Belediyesi'nde kadınlara yönelik yürütülen bazı hizmet ve projelerden bahsedilmektedir.

Kadın Kaynakçılar Yetiştiriyor Projesi

Ülkenin çeşitli alanlarında çalışan nitelikli iş kadınlarından oluşan Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu (TSKF) ve Kadıköy Belediyesi'nin iş birliği ile başlatılan projede Gedik Eğitim Vakfı da eğitim desteği bakımından katılım sağlamaktadır. TSKF, kadınlar ve kız çocukları için her türlü ulusal veya uluslararası projelerle daha eşit ve adil bir çevre yaratmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda kadınları ekonomik, sosyal, siyasi vb. alanlarda daha etkin kılmak, şiddet, ayrımcılık ve yoksulluk gibi olumsuzluklara karşı kadınların elini güçlendirmek ve tüm bunları temelde eğitim yoluyla yapmak hedeflenmektedir (TSKF,2023).

Bu proje kapsamında, Kadıköy'de ikamet eden kadınlar için ücretsiz “kaynakçılık” eğitimleri verilmesi ve bu şekilde kadınlara yeni bir istihdam alanı sağlanması hedeflenmiştir. İki hafta boyunca hafta içi 5-6 saatlik dersler olarak planlanan eğitim programının sonunda kadınlar aldıkları sertifika ile bu alanda istihdam edilmeye hazır olacaktır. Eğitim ve başvuru için ücret talep edilmeyecek olan projede katılımcı kadınların yol ve yemek masrafları da TSKF tarafından karşılanmaktadır. Gedik Eğitim Vakfı iş birliğiyle vakfın Pendik şubesinde gerçekleşmekte olan bu projenin fikri 2022 yılında başlatılmış ve kayıtları da aynı yılda açılmış olmakla birlikte eğitimlerine 2023 yılı içerisinde başlandığından sonuç değerlendirmesi henüz bulunmamaktadır (Kadıköy Belediyesi, 2023b).

Yanıdayız Derneği -Yerelde Eşitiz Projesi

Yanıdayız Derneği ile Kadıköy Belediyesi'nin beraberliğinde Şubat 2022-2023 süresince gerçekleştirilmesi planlanan proje kadınların işyeri ve kurumsal alanlarda maruz kaldığı her türlü taciz ve şiddet konularında bireyleri bilinçlendirmeyi hedeflemektedir. Proje, derneğin İsveç Konsolosluğu tarafından desteklenmekte olup (Kadıköy Belediyesi, 2022b:79) hedef kitlesi olarak erkek bireyler

seçilmiştir. Bunun sebebi olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kalıpların değişmesi için erkek zihnindeki kalıpların değişmesi ve eşit bakış açısı kazanılması gösterilmektedir.

Proje, İstanbul'da yer alan beş ilçe belediyesi ile mahalle muhtarları kapsamında gerçekleştirilmiş, 610 belediye çalışanı ve 208 muhtara toplumsal cinsiyet konulu eğitim ve seminerler verilmiş ve bunlardan 572 katılımcı (401'i erkek) anket yolu ile değerlendirilmiştir. Ancak bu değerlendirmelerde istenen ya da beklenen düşünce değişimine rastlanılmamıştır. Proje sonunda "Yerel Eşitlik Eylem Planı Hazırlama Rehberi" hazırlanarak yerelde bu projenin hedeflerinin daha kalıcı ve yerleşik olması hedeflenmiştir. Bunun yanında muhtarlar için de bir video grafik çalışma gerçekleştirilerek eşitlik ve şiddet konularında farkındalık sağlanmıştır. Son olarak tüm bu çalışmaların sosyal medya ve iletişim araçları ile yaygınlaştırılması amaçlanmıştır (Şeker ve Nas, 2022:19).

Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı Projesi

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu ile Kadıköy Belediyesi'nin iş birliğinde gerçekleştirilen projede aile içinde gerçekleşen kadına yönelik şiddetin önlenmesi amaçlanmaktadır. Proje kapsamında şiddet mağduru kadınların nerelerden nasıl yardım alabileceği konusunda bilinçlendirilmesi ve konusunda uzman kişilere ulaşarak psikolojik, hukuki ve sosyal destek alması sağlanmaktadır. Bu destekleri mağdur olan vatandaşlara hızlı ve etkin bir şekilde ulaştırmayı hedefleyen proje kapsamında Kadıköy Belediyesi kendi ilçe vatandaşlarına konu ile ilgili birimleri aracılığıyla ulaşmayı sürdürmektedir (Kadıköy Belediyesi, 2022b:80).

Kadın Sığınma Evi ve Kadın Yaşam Evi

Şiddet mağduru olan kadınların, şiddet gösterenden korunabilmesi amacıyla oluşturulmuş olan bu "sığınaklar" konuk evi, kadın misafirhanesi, koruma evi, kadın evi, korunma evi gibi farklı isimlendirmelerle de karşımıza çıkmaktadır. En yaygın kullanımla kadın sığınma evleri, şiddet mağduru kadınlar ve çocuklarının bir müddet kalabileceği sığınaklardır. Bu mekanların adresleri güvenlik gereği gizli tutulmaktadır. Mağdur kadınlara burada bir süre güvende hissederek düşünmek ve toparlanmak için ihtiyaç duydukları ortam sağlanmaktadır (Alpago, 2006:51).

Kurucusu ve işleticisinin Kadıköy Belediyesi olduğu kadın sığınma evinde, kadınlara hukuki, psikolojik ve sağlık destekleri sunulmaktadır. Ayrıca 12 yaşından küçük çocuğu olan kadınlar için de kreş desteği sunulan sığınma evinde, kadınlar isterlerse rahatlıkla işe girebilmekte veya kendilerine ait farklı bir eve çıkarak buradan ayrılabilirler.

Kadın Yaşam Evi ise, şiddet mağduru olup da kadın sığınma evine başvuran ancak 12 yaş ve üzeri erkek çocuğu olan kadınların oğulları ile birlikte güvende yaşayabileceği bir alan ve fırsat sunmak için meydana gelmiş bir birimdir. Kadınların Sığınma Evi'nde 12 yaşından büyük erkek çocuklarıyla

kalamayacak olunması kuralı sebebiyle ortaya çıkan ihtiyaca yönelik geliştirilen bu çözümde belediye mülkiyetinde bulunan daireler kadın yaşam evine dönüştürülmüştür. Bu evlerde kalacak olan şiddet mağduru kadınların uygunluk açısından seçimi Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) tarafından yapılmaktadır. Şiddet mağduru kadınlar konu hakkında destek ve yönlendirme için Alo Kadına Şiddet Hattı'ndan faydalanabilmektedir (KSGM:2023).

Kadın Sığınma Evi'ne bağlı olarak hizmet veren Yaşam Evi'nin tüm gider ve ihtiyaçları Kadıköy Belediyesi tarafından karşılanmakta olup, denetim ve kontrolü Kadın Sığınma Evi tarafından yapılmaktadır. Yine burada bulunan tüm mağdur kadınlar için hukuki ve psikolojik destekler de belediyeye bağlı birim olan Kadın Dayanışma Birimi tarafından sağlanmaktadır. Belediye sınırları dahilinde hizmet veren bu birimlerden 2019 yılında faydalanan kadın sayısı 49 iken, 2021 yılında 65'e yükselmiş, 2022 yılında ise 52 mağdur kadın kaydedilmiştir (Kadıköy Belediyesi,2022b:98-99).

Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP)

Kadınlara haklarının bilincinde olabilmesi, ihtiyaçlarını kamusal alanlarda ve siyasi arenada dile getirebilmesi ve hak ihlallerine karşı durabilmesi gibi konularda destek olmak ve kadınların eşit vatandaş olarak her alanda ayrımcılık yaşamalarını önlemek hedefleri doğrultusunda faaliyet gösteren Kadının İnsan Hakları Derneği, 1993 yılında kurulmuş olup hala aktif olan bir dernektir (KİH,2023).

Bu program Kadıköy Belediyesi ile Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği birlikteliği ile hayata geçirilmiştir. Programda verilmesi hedeflenen eğitim ve seminerler Kadıköy Belediyesi'ndeki uzmanlar tarafından yürütülmektedir. Bu eğitim programı, kadınların sahip olduğu hakların bilincinde olmalarını, onları hayatlarına etkili şekilde uygulayabilmeleri ve kendilerini ilgilendiren yasalar konusunda bilinç ve eleştirel düşünce geliştirebilmelerini sağlamayı hedeflemektedir. 2022 yılında başlatılan programın hedef kitlesi, Kadın Sığınma Evi'nden hizmet alan kadınlardır (Kadıköy Belediyesi,2022b:100).

Kadın Sağlığı Eğitim Programı

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı'nın yürütmekte olduğu Kadın Sağlığı Eğitim Programı (KSEP), kadın ve aile sağlığı için koruyucu sağlık davranışları ve temelleri konularında bilinçlendirme ve beceri kazandırma hedefleri doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Programın amaçları kadınları anne sağlığı ve cinsel sağlık alanlarında bilinçlendirerek, hatalı davranış ve bilgileri ortadan kaldırmaktır. Böylece topluma daha sağlıklı aileler de kazandırılacaktır (TAPV, 2023).

Sağlık kurumlarında sunulan koruyucu sağlık hizmetlerinden faydalanma bilincini yaymak ve geliştirmek amacıyla iş birliği yürütülen proje 13 hafta boyunca 90 dakikalık eğitimler yoluyla

gerçekleştirilmiştir. Kadıköy Belediyesi'nin iş birliği yaptığı projede hedef kitle Kadın Sığınma Evi'nden faydalanan kadınlar olarak belirlenmiştir (Kadıköy Belediyesi, 2022b:100).

POTLAÇ Ağı ve Kooperatifi Projesi

Projenin temel hedefi kadınları ekonomik ve sosyal yönden güçlendirmektir. 2015 yılında gerçekleştirilen “Yerel Eşitlik Eylem Planı” doğrultusunda ilk defa meydana getirilen proje kapsamında kadınların talep ve istekleri ile şekillenerek 2016 yılında Potlaç Ağı oluşturulmuştur (Kadıköy Belediyesi, 2022b:101).

İlçede yaşayan kadınların birbiriyle iletişim kurmasını ve sosyal bir ağ geliştirmesini aynı zamanda üretim yapan kadınların ürünlerini satarak kendine maddi gelir elde edebilmesini sağlayan bu ağ Potlaç atölye ve kooperatifi ile genişlemiştir. Kadın dayanışmasını oluşturan ve destekleyen bu projede ilk başta 110 kadın bulunurken, bu sayının 2023 Mayıs itibariyle 1650'nin üzerine çıktığı belirtilmektedir. 2019 yılında kooperatifleşen kadınlar ile projenin nihai amacı gerçekleşmiştir (POTLAÇ, 2023).

Proje kapsamında gerçekleştirilen tüm atölye, üretim ve satış işlemleri kooperatife bırakılmıştır. Potlaç Kafe, Potlaç Atölye, Moda Kadın Emeği Pazarı ve Festivaller kooperatifin yönetim ve denetiminde faaliyete devam etmektedir. Buradan faydalanan kadın sayısı yıllara göre sürekli bir artış göstermiştir. Atölyede seramik çalışmaları yapılırken, Moda Kadın Emeği Pazarında kadınların satış yapmaları desteklenmiştir. Haziran- Eylül arası açılan bu pazarda talep eden her kadının satış yapması desteklenmiş, çeşitli kadın STK'larının bu faaliyetlere katılımı sağlanmıştır. Kooperatif bünyesinde aynı zamanda yılbaşı ve Hıdırellez gibi özel gün programlar ve eğlenceler de düzenlenerek kadınlar için sosyal alanlar oluşturulmuştur. Yine kooperatife bağlı olan Potlaç Kafe'de kadınların istihdamı her yıl artarak desteklenmiştir. Kadıköy Belediyesi ayrıca 8 Mart Dünya Kadınlar Günü için bardak altlığı gibi özel gün siparişlerini Potlaç bünyesinde üretim yapan kadınlara vererek de kadınlara katkı sağlamaktadır (Kadıköy Belediyesi, 2022b:102).

Gebe Okulu Projesi

İlçe sınırlarında ikamet eden hamile kadınların doğum sonrası destek ve takip yönünden bilgilendirilmesi ve anne ile bebeğin sağlıklı bir iyileşme süreci geçirmesini hedefleyen proje 2012 yılından bu yana sürdürülmektedir. Proje, ağırlıklı olarak anneyi bilinçlendirme ve süreci kolaylatması yönünde destekleme üzerine kurulmuş ve bu doğrultuda uzman doktorlar ile iş birliği çerçevesinde ilerletilmiştir (Kadıköy Belediyesi, 2022b:116).

Flört Şiddeti Farkındalık Atölyesi

Kadıköy Belediyesi'nin 2020 yılında Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği ile birlikte gerçekleştirmiş olduğu atölyede duygusal ilişki içerisinde gerçekleşebilecek şiddet ve mağduriyet durumları hakkında özellikle gençleri bilgilendirmek hedeflenmiştir. Güvenli ve sağlıklı ilişki hakkında bilgilendirmenin yanında interaktif bir şekilde toplumsal cinsiyet ve şiddet konuları tartışılmıştır. Katılımcılara şiddeti tanımaları, fark etmeleri ve toplumsal cinsiyet rollerinin değişken olabildiği hakkında bilgilendirme ve kazanım sağlanmıştır. Bu atölye ilk olarak 2018 yılında gerçekleştirilmiş 2020 yılında pandemi sebebiyle planda aksamalar yaşanmıştır (Kadıköy Belediyesi, 2022b).

Zehra Mustafa Yüksel Mamografi ve Kadın Sağlığı Merkezi

Bu merkez Kadıköy Belediyesi'ne ait olan ve ilçe sınırları içerisinde yaşayan kadınlara 2011 yılından beri hizmet veren bir sağlık kuruluşudur. Kadın sağlığı konusunda hizmet vermeyi ve vatandaşları bilinçlendirmeyi amaçlayan kuruluşun hedefi özellikle meme ve serviks kanserinin erken tanısı ve etkili tedavisi hususunda etkin hizmet sunmak ve tüm bunları ihtiyaç duyan Kadıköylü kadınlara ücretsiz ulaştırmaktır. Bununla birlikte 2022 yılında meme kanseri konusunda bir eğitim 36 kadının katılımıyla gerçekleştirilmiştir (Kadıköy Belediyesi, 2022b:122).

Yukarıda sıralanan hizmetler Kadıköy Belediyesi'nin doğrudan kadınlar için yürüttüğü proje ve hizmetlere örnektir. Tablo 7'de Kadıköy Belediyesi'nin kadınlara yönelik gerçekleştirdiği faaliyet ve projeler ilgili oldukları alanlar itibariyle sınıflandırılarak gösterilmiştir. Bu tablo incelendiğinde temelde kadının istihdam, sağlık, eğitim ve şiddet konuları yönünden desteklendiği ve bunların çoğunlukla dernek vakıf ve gönüllü kuruluşlarla iş birliği şeklinde gerçekleştirildiği dikkati çekmektedir. Kadın Kaynakçılar Yetiştiriyor Projesi eğitim ve istihdam; Potlaç Ağı ve Kooperatifi istihdam; Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı, Kadın Sığınma ve Kadın Yaşam Evi, Flört Şiddeti Farkındalık Atölyesi kadına şiddetin önlenmesi; Zehra Mustafa Yüksel Mamografi ve Kadın Sağlığı Merkezi sağlık; Gebe Okulu Projesi, Kadın Sağlığı Eğitim Programı sağlık ve eğitim; Yerelde Eşitiz Projesi ve KİHEP toplumsal cinsiyet eşitliği alanında Kadıköy Belediyesi'nin gerçekleştirdiği hizmet ve faaliyetlere örnek verilebilir.

Bunun yanı sıra kadınlara özel düzenlenmiş olmakla birlikte Kadıköy Belediyesi'nde tüm vatandaşlara yönelik olarak düzenlenen gezi, konser, sanatsal eğitim ve atölyeler vb. sosyal ve kültürel içerikli hizmetler de bulunmaktadır. Bu bağlamda, yukarıda sayılan hizmet alanlarının yanı sıra, sosyal ve kültürel içerikli hizmetler de erkeklerin yanı sıra kadınların da faydalandığı hizmetler olması nedeniyle Kadıköy Belediyesi'nin kadınlara yönelik sunduğu hizmetler arasında değerlendirilebilir.

Bununla beraber, ilgili dokümanlar ve web sayfasında yapılan incelemeler ile Strateji Geliştirme Müdürlüğü yetkilileri ile yapılan görüşmeler sonucunda Esenler Belediyesi'nde olduğu gibi, Kadıköy

Belediyesi'nde de kadının siyasal katılımının desteklenmesi konusunda herhangi bir faaliyet, hedef veya hizmetin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kadıköy Belediyesi'nin kadınlara yönelik sunduğu hizmetler Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunu uyarınca belediyelere sosyal belediyeçilik ve kadınlara yönelik olarak verilen görevler kapsamında değerlendirildiğinde ise; Kadıköy Belediyesi'nin kadınlara yönelik düzenlediği eğitim, istihdam, sağlık, sosyal ve kültürel hizmetleri ile, Büyükşehir Belediye Kanunu'nun büyükşehir ilçe belediyelerinin görevlerini düzenleyen 7. Maddesinde yer alan "yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak, mesleki eğitim ve beceri kursları açmak, sağlık, eğitim ve kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı," görevlerini yerine getirdiği Tablo 7'de sıralanan hizmetler neticesinde söylenebilir.

Bunun yanı sıra, nüfusu 500.000'e yaklaşan Kadıköy Belediyesi'nin, Esenler Belediyesi'nden farklı olarak 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesinde "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır" şeklinde ifade edilen kadın konuk evi açma yükümlülüğünü de Kadın Sığınma Evi ve Kadın Yaşam Evi yoluyla sağladığı görülmektedir.

Tablo 7: Kadıköy Belediyesi'nde Kadınlara Yönelik Hizmet/Projelerin İlişkili Olduğu Alanlar

HİZMET ADI	DESTEKLEDİĞİ ALAN
Kadın Kaynakçılar Yetiştiriyor Projesi	İstihdam, Eğitim
Yerelde Eşitiz Projesi	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı	Kadına Şiddet
Kadın Sığınma Evi-Kadın Yaşam Evi	Kadına Şiddet
KİHEP	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Kadın Sağlığı Eğitim Programı	Sağlık, Eğitim
Potlaç Ağı ve Kooperatifi	İstihdam
Gebe Okulu Projesi	Sağlık, Eğitim
Zehra Mustafa Yüksel Mamografi ve Kadın Sağlığı Merkezi	Sağlık
Flört Şiddeti Farkındalık Atölyesi	Kadına Şiddet

Tablo 8: Esenler ve Kadıköy Belediyelerinin Politika ve Hizmetlerindeki Temel Farklar

ESENLER BELEDİYESİ	KADIKÖY BELEDİYESİ
Kadın ve Aile Hizmetleri	Toplumsal Eşitlik Birimi
Nar Projesi	Potlaç + Kadın Kaynakçılar Yetiştiriyor Projesi
Kadın faaliyetleri için özel mekanlar	Sosyo-kültürel hizmetler tüm halka aynı mekân
Hizmetler yerel yönetim tarafından sunulmakta	Hizmet sunumunda STK ve dernekler ile İşbirliği
Anne ve çocuğun birlikte vakit geçireceği mekanlar	Annelerin kendilerine vakit ayırabileceği fırsatlar
Sosyal dayanışma, aile ve toplum vurgusu	Toplumsal cinsiyet eşitliği ve özgürlük vurgusu
Dezavantajlı kesim tanımı dar	Dezavantajlı kesim tanımı kapsayıcı

Tablo 8’de Esenler ve Kadıköy Belediyelerinin kadınlara yönelik hizmet ve politikalarında ortaya çıkan temel farklılıklar özet olarak sunulmuştur. Bu tablo incelendiğinde; Esenler ve Kadıköy Belediyelerinin sosyo-ekonomik, kültürel ve ideolojik açıdan farklılıklarının kadınlara yönelik hizmet ve politikalara da yansıdığı söylenebilir.

Tablo 8’de görüldüğü gibi, Esenler Belediyesi kadına yönelik hizmetlerinin büyük bir kısmını (neredeyse tamamını) “Kadın ve Aile Hizmetleri” birimi bünyesinde gerçekleştirmektedir. Bu birimin doğrudan karşılığı olmamakla birlikte Kadıköy Belediyesi’nde de “Toplumsal Eşitlik Birimi” bu anlamda karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan, bu birimlerin Esenler’in kadın ve aile vurgusuna ve kadını en başta bir anne olarak değerlendiren düşüncesine karşılık, Kadıköy’ün birey olarak kadın vurgusunun bir yansıması olduğu dikkati çekmektedir.

Bu vurguya bir başka kanıt olarak da Esenler’de anne ve çocuğun birlikte vakit geçirmesine uygun etkinlik ve mekanlar yoğunken, Kadıköy’de açılan gündüz bakım evlerinin asıl hedefinin annelere kişisel vakit ayırabilecekleri fırsat alanı sağlamak olduğu gösterilebilir.

İstihdam alanında iki belediyenin projelerine bakıldığında Esenler Belediyesi kadınların evden çalışabileceği ve ufak bir kazanç elde edebileceği bir hizmet modeli sunmaktayken, Kadıköy Belediyesi buna ek olarak kadınları “erkek egemen” bir iş sahasına sokmayı ve tam anlamıyla bir meslek dalında eğitmeyi hedefleyen bir proje yürütmektedir. Yine burada da karşımıza iki farklı ideolojinin kadın ve

toplum yaklaşımı çıkmaktadır. Kadını ailenin bir parçası olarak değerlendiren düşünce ile cinsiyet eşitliği ve birey vurgusunun ağır bastığı düşünce farkı kendini belli etmiştir.

Esenler Belediyesi kadınlar için yürüttüğü sosyal faaliyetler için ayrı binalar ve mekanlar tahsis etmektedir. Spor, kurs, sosyal paylaşım alanları gibi etkinlikler Hanımlar Konağı, Kadın Spor Merkezi gibi ayrı birimlerde gerçekleştirilmektedir. Kadıköy Belediyesi bu minvaldeki hizmetleri tüm vatandaşlara aynı yerde vermektedir. Burada yine ideolojik görüşten bahsedilebilir ancak buna ek olarak yerel halkın bu yöndeki talep ve memnuniyeti yani sosyo-kültürel farkı daha çok ön plana çıkmaktadır.

Esenler Belediyesi'nde hizmetlerin bizzat belediye yönetimi tarafından üretildiği ve sunulduğu görülmektedir. Kadıköy Belediyesi'ne bakıldığında ise, belediye yönetiminin hizmet ve projelerinin çoğunu dernek, STK vb. gönüllü kuruluşlar ile işbirliği halinde sunduğu görülmektedir. AK Parti ve CHP parti programlarının her ikisinde de "kadın sorunlarına çözüm üreten STK ve derneklerin desteklenmesi ve işbirliği" vurgusu olmasına karşın çalışma dahilinde sadece CHP'li belediyede bu anlamda somut bir karşılık görülmüştür.

Son olarak ise Kadıköy Belediyesi'nde dezavantajlı kesim olarak kadın tanımını LGBTİ bireylerini de kastederek daha kapsayıcı ve geniş anlamda kullanılmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgular dahilinde incelenen iki örnek için bakıldığında hizmet ve politikalarda asıl fark yaratanın ve yönlendirici etkenin ideolojik temeller olduğu görülmektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyindeki farklılığın hizmetlerdeki etkisine örnek olarak Esenler'de sosyal dayanışmaya yönelik etkinlikler (Hanımlar Konağı) ya da Mihmandar Kadın gibi eğitime destek faaliyetleri verilebilir. Bunun yanında yetişkinler için okuma-yazma atölyeleri de yerel halkın kültürel farklarına yönelik bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Toplumun refahını ve sosyal adaleti temin etmeyi amaçlayan bir alan olan sosyal politika bunu devlet, sivil toplum kuruluşları, ulusal ve uluslararası kuruluşlar vb. diğer sosyal aktörler eliyle gerçekleştirmektedir. Sağlık, emeklilik, işsizlik gibi sosyal güvenlik konularını, eğitim, istihdam ve yoksullukla mücadele politikalarını kapsayan sosyal politika bu alanlar için toplumun dezavantajlı kesimlerini önceliklendirmekte ve gözetmektedir. Öncelikler, genellikle toplum içindeki belirli grupların ihtiyaçları, güvencesizlikleri veya maruz kaldıkları sosyal sorunlar temel alınarak belirlenmektedir. Buna göre kadınlar, engelliler, yoksullar, yaşlılar, çocuklar, göçmen ve mülteciler ve hükümlüler çeşitli ihtiyaç ve yoksunluklara sahip, dezavantajlı gruplardandır. Toplumun çeşitli kesimlerini kapsayan bu sıralamada yer alan esasen savunmasız grupların haklarının korunması ve yaşam koşullarının iyileştirilerek toplumsal refahın artırılması sosyal politikanın başlıca hedefi ve görevi sayılmaktadır.

Sosyal politikanın önemli uygulayıcılarından olan belediyeler de yerel halka sundukları çeşitli hizmetler ile toplum refahını iyileştirmede etkin bir role sahip olabilmektedir. Bu bağlamda, sosyal politika hedefleri doğrultusunda hizmet ve politika üretmekte olan belediyelerin toplumun dezavantajlı bireylerinden olan kadınlar için ve kadınların sorunlarına yönelik sundukları hizmetler bu anlamda önem taşımaktadır.

Bu çalışmada belediyelerin sosyal hizmetler kapsamında kadınlara yönelik sundukları hizmet ve politikalar ele alınarak, bu hizmet ve politikaların farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip bölgelerde ve farklı siyasi partiler tarafından yönetilen belediyelerde bir değişim gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede farklı siyasi partiler tarafından yönetilen ve sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan farklı özelliklere sahip olan Esenler ve Kadıköy ilçe belediyeleri örnekleri üzerinden bir analiz gerçekleştirilmiştir. Bu örnekler kapsamında, kadınların toplumsal alanda yaşadığı sorunlar karşısında ihtiyaç duyduğu çözümlerin belediyeler tarafından nasıl sağlanabildiği, kadınlara yönelik politikalarda hangi ihtiyaçların vurgulandığı ya da vurgulanmadığı, bu konuda belediyelere yasal olarak yüklenen görevlerin ne ölçüde yerine getirilebildiği, belediyelerin sosyal hizmetler içinde kadınlara yönelik hizmetleri ne ölçüde önemseydiği ve önceliklendirdiği ve farklı siyasi düşünceleri temsil eden iki belediyenin hizmet ve politikalarında bu konuda bir farklılık olup olmadığı soruları cevaplanmaya çalışılmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçları şöyle özetlemek mümkündür:

Öncelikle her iki ilçe belediyesi de kadınlara yönelik faaliyetler üretmekte ve stratejik amaç ve hedeflerinde kadınlara yönelik hizmetlere yer vermektedir. Sosyal belediyecilik ilkesi doğrultusunda her iki belediye de eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi temel hizmetleri yerine getirmekle birlikte

kadınların ihtiyacına özel çalışmalarla da ayrıca dezavantajlı gruba yönelik sorumluluklarını büyük ölçüde yerine getirmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır. Araştırma kapsamındaki belediyelerin stratejik planları incelendiğinde, Kadıköy Belediyesi'nin *toplumsal eşitlik* ve *sağlık* kavramları çerçevesinde belirlediği stratejik amaçlarının altında kadınlara yönelik hedef ve faaliyetlere yer verdiği görülmektedir. Benzer şekilde Esenler Belediyesi de "*Kültürel, Sosyal ve Bilimsel Faaliyetlerin Ön Plana Çıktığı, Kararların Yönetişim Anlayışıyla Alındığı Bir Kültür, Sanat ve Eğitim Kenti Olmak*" stratejik amacı altında kadınlarla doğrudan ilişkili hedef ve faaliyetlere yer vermiştir.

Diğer yandan her iki belediye de kadınlara yönelik hizmetlere daha etkin ve hızlı ulaşmak için bu hizmetlere özel müdürlük ve/veya merkezler oluşturmuştur. Örneğin Esenler Belediyesi "Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü" adı ile doğrudan kadınlara yönelik hizmet sunan bir birime ve bu birimin çatısı altında kadınlara özel çeşitli hizmetleri yürüten hizmet binalarına sahiptir. Kadıköy Belediyesi doğrudan kadınlara yönelik bir birim oluşturmamış olmakla birlikte, Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü bünyesinde kadınlara yönelik faaliyetleri yoğun olarak gerçekleştirmektedir. Yine Kadıköy Belediyesi'nde kadınların satış yapabileceği özel hizmet alanları ve şiddet gören kadınlara tahsis edilen konutlar bulunmaktadır. Bu açılardan değerlendirildiğinde her iki belediyenin de stratejik planlarında kadınlara yönelik hedef ve faaliyetlere yer vermek ve kadınlara hizmet vermeye yönelik özel bir birim ya da hizmet binaları/merkezleri kurmak suretiyle bu hizmetleri önceliklendirdiği ve önemseydiği söylenebilir.

Belediyelere Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunu ile yasal olarak yüklenen görevler açısından bakıldığında; Büyükşehir Belediye Kanunu'nun büyükşehir ilçe belediyelerinin görevlerini düzenleyen 7. Maddesinde yer alan "*yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak, mesleki eğitim ve beceri kursları açmak, sağlık, eğitim ve kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı,*" ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesi'nde yer alan "*Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır*" ibareleri doğrudan sosyal belediyecilik kapsamında kadınlarla ilişkili olan yükümlülükler olarak değerlendirilmiştir. Kadıköy Belediyesi'nin kadınlara yönelik düzenlediği eğitim, istihdam, sağlık, sosyal ve kültürel hizmetleri ile; Esenler Belediyesi'nin ise kadınlara yönelik düzenlediği eğitim, istihdam, sağlık, sosyal ve kültürel hizmetler ve spor faaliyetleri ile, Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. Maddesinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmeye yönelik faaliyetler yürüttüğü görülmektedir.

Diğer yandan, iki belediyenin nüfusu da Belediye Kanunu'nun 14. Maddesinde yer alan kadınlar için konuk evi açma konusunda zorunluluk oluşturan 100.000 nüfus kriterinin üzerindedir. Dolayısıyla, kanun uyarınca her iki belediyenin de kadın konuk evi açma yükümlülüğü bulunmaktadır. Kadıköy Belediyesi Kadın Sığınma Evi ve Kadın Yaşam Evi yoluyla bu yükümlülüğü yerine getirmiştir. Ancak,

Esenler Belediyesi'nin bu araştırma kapsamında yapılan inceleme ve görüşmeler sonucunda kadın konuk evi açma yükümlülüğünü yerine getiremediği görülmektedir. Bu bağlamda, Belediye Kanunu'nda yer alan görevler ve kadınlara yönelik yürütülen hizmetler açısından değerlendirildiğinde bu durumun Esenler Belediyesi'nin önemli bir gelişim alanını oluşturduğu söylenebilir.

Çalışmanın ikinci bölümünde genel başlıklar halinde sıralanan kadınların başlıca sorunlarından olan eğitimde eşitsizlik, istihdamda eşitsizlik, kadın sağlığı, şiddet, siyasal katılım başlıklarına göre değerlendirme yapıldığında Esenler ve Kadıköy Belediyelerinde bu sorun alanlarının birçoğunun çözümüne yönelik hizmetler gerçekleştirildiği görülmektedir.

Kadıköy Belediyesi'nin kadın istihdamını içeren projelerinde kadınlara çeşitli eğitimler sağlanmaktadır. Örneğin "Kadın Kaynakçılar Yetiştiriyor" projesi hem istihdam hem de eğitim alanında değerlendirilecek bir projedir. Diğer yandan, Kadıköy Belediyesi'nin kadına şiddet konulu seminer, psikolojik destek ve sığınma evleri gibi hizmetleri kadına şiddet sorununu çözmeye yönelik hizmetler grubunda değerlendirilebilir. Kadıköy Belediyesi kadın sağlığı konusunda da yine bilgilendirici eğitim faaliyetlerinin yanı sıra Mamografi Merkezi ile kadınlara ücretsiz sağlık hizmeti sunmaktadır. Bununla birlikte, yapılan doküman incelemeleri ve belediye yetkilileri ile yapılan görüşmeler sonucunda Kadıköy Belediyesi'nin kadınların katılımını sağlamaya yönelik özel bir çalışmasının bulunmadığı tespit edilmiştir.

Esenler Belediyesi yukarıda sayılan kadın sorunları açısından özellikle eğitim ve istihdam desteği noktasındaki hizmetleri ile öne çıkmaktadır. Çeşitli mesleki ve sanatsal kursların yanında kadınları ekonomik yönden desteklemeyi hedefleyen Nar Projesi de e-ticaret üzerine eğitim veren kapsamlı bir hizmettir. Bunun yanı sıra, Esenler Belediyesi'nde kadınlara özel olarak tahsis edilmiş çok sayıda sosyalleşmeyi destekleyici hizmete ve hizmet binasına rastlanmaktadır. Esenler Belediyesi tüm vatandaşlarına yönelik sunduğu sağlık hizmetlerinin yanı sıra, kadınlara özel olarak sağlık konusunda bilgilendirici/egitici faaliyetleri ve özellikle yeni anne olan veya anne adayları kadınlara yönelik hizmetleri ile karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, Esenler Belediyesi'nde kadına şiddet sorunu ve siyasal katılım alanlarında bir hizmet ve politikaya rastlanamamıştır.

Sonuç olarak sağlık, istihdam ve eğitim alanlarının her iki belediyenin de kadınlara yönelik sorunlar konusunda hizmet sunduğu ortak alanlar olduğu söylenebilir. Siyasal katılım konusunda kadınları desteklemeye yönelik özel bir faaliyete ise her iki belediyede de rastlanmamış, kadına şiddet konusu ise yalnızca Kadıköy Belediyesi'nin hizmet gündeminde yer almıştır.

Farklı siyasi çevreleri temsil eden Esenler ve Kadıköy Belediyelerinin kadına yönelik hizmet ve politikalarında fark olup olmadığı, varsa bu farkların neler olduğu sorusuna gelindiğinde ise öncelikle iki belediyenin mensubu olduğu partileri "kadın" bakış açısı yönünden kıyaslamak yanıtı daha anlamlı

kılacaktır. Bu bağlamda, çalışmanın ikinci bölümünde ele alınan AKP ve CHP'nin parti programlarında “kadın” kavramına ilişkin yüklenen anlam ve kadın sorunlarına yönelik belirtilen ifadelere göre: Adalet ve Kalkınma Partisi sıklıkla kadınların annelik yönüne vurgu yapmaktayken, Cumhuriyet Halk Partisi kadını özgürleştirme vurgusunu yapmaktadır. Ayrıca CHP Parti programında kadın-erkek ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularındaki somut hedef ve politikalar dikkat çekmiştir. AKP parti programında “*yerel yönetimlerin kadınların sorunları ile ilgili çalışmalar yapması teşvik edilecektir*” şeklinde bir vurgu var iken, CHP kadın sorunlarına çözüm üreten STK'ların desteklenmesi şeklinde bir hedef belirtmektedir. Eğitim, sağlık, şiddet, temsil ve katılım konularına değinen iki parti programında bir diğer farklı nokta AKP'de “kadın ve aile ile ilgili kurumları düzenlemek” hedefi bulunurken, CHP programında aile kurumuyla ilgili hedef veya bulguya rastlanılmamaktadır. Sonuçta her iki parti de kadına şiddeti önlemek, kadın istihdamını ve katılımını arttırmak, eğitimde kadınlara ve kız çocuklarına öncelikle destek olmak gibi temel meselelerden bahsetmekle birlikte bunlara kendi düşünce ve bakış açıları doğrultusunda yaklaşmaktadır. Bu sebeptendir ki AKP'de en başından beri yapılan “birey yetiştiren, anne” olan kadın vurgusu CHP'de “özgür kadın” olarak karşımıza çıkmış, hatta CHP'de kadın olmayı tercih etmiş LGBT bireyler de bu kapsama dahil edilmiştir.

Bu doğrultuda, AKP'li Esenler Belediyesi ile CHP'li Kadıköy Belediyesi'nin yukarıda sayılan politika farklılıklarının kadınlara yönelik hizmetlerini ne şekilde farklılaştırdığı değerlendirilecek olursa özetle şu değerlendirmeler yapılabilir:

- Esenler Belediyesi kadına yönelik hizmetleri için ayrı bir birim olarak “Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü” kurmuştur. Kadıköy Belediyesinde kadın hizmetleriyle ilgili özel bir birim olmamakla birlikte Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı olan “Toplumsal Eşitlik Birimi” verdiği hizmetler ile öne çıkmaktadır. Bu iki birimin başta isimlerinden ve daha sonra hizmet içeriklerinden farkı görmek mümkündür. AKP'li Esenler Belediyesi kadını aile kavramıyla birlikte ele almış ve hizmetlerini de kadın, anne-çocuk, dede-torun gibi kavramlar etrafında çeşitlendirerek aile vurgusunu devam ettirmiştir. CHP'li Kadıköy Belediyesi'nde aile temalı hizmetler hiç yok değilse de yoğunluk kadının toplumsal eşitlik çerçevesinde bağımsız birey şeklinde ele alınmasıdır ve LGBT bireylerin de buna dahil edildiği görülmektedir.
- Her iki belediyede de kadınları istihdam yönünden destekleyici hizmetlere rastlanmıştır. Esenler Belediyesi Nar Projesi ile Kadıköy Belediyesi'nin Potlaç kadın kooperatifleri benzer çerçevede değerlendirilecek hizmetlerdir. Nar ve Potlaç projelerinde kadınlar el sanatları icra etmekte ve bunları satacakları bir platform elde etmektedir. Ancak buna ek olarak Kadıköy Belediyesi'nin “Kadın Kaynakçılar Yetiştiriyor” projesi ile kadınları erkeklerin çoğunlukta olduğu, marjinal bir alanda eğiterek istihdam etmesi yine kadına bakış açısının ve siyasi tutumun paralelinde olan bir fark olarak değerlendirilebilir.

- Kültürel ve sosyal hizmetlerde muhafazakâr anlayışın ve halkın sosyo-kültürel farklılaşmasının bir sonucu olarak Esenler Belediyesi kadınlar için ayrı faaliyetler ve özel mekanlar sunmakta iken, Kadıköy Belediyesi'nde tüm sosyo-kültürel hizmetler tüm halka aynı mekân ve zamanda sunulmuştur.
- Esenler Belediyesi'nde kadına yönelik hizmetlerin sunucusu ve sorumlusu tamamen belediye gibi görünmekte iken, Kadıköy Belediyesi ağırlıklı olarak çeşitli STK ve topluluklar ile işbirliği yapmakta, sıklıkla kuruluşların organizasyonlarına katılarak belli projelerin ortağı ve destekleyicisi olmaktadır. Kadıköy Belediyesi hizmetlerde gönüllülük ve işbirliğini daha sık tercih etmektedir.
- Esenler Belediyesi anneler için çocuklarıyla vakit geçirebileceği mekân ve etkinlikler sunmaktadır. Bununla birlikte, Kadıköy Belediyesi annelerin kendi sosyal hayatlarına daha fazla zaman ayırabilmeleri için çocuklarını bırakabileceği kreşler açmakta ve bunları arttırmayı hedeflemektedir. Bu durumun da yine iki belediyenin mensubu olduğu siyasi partilerin kadının aile içi ve dışı konumlandırılmasındaki bakış açısından kaynaklandığı söylenebilir.
- Her iki belediyenin de hitap ettiği dezavantajlı kesim sosyal politikanın dezavantajlı tanımı ve grubuyla büyük oranda uyumlu olmakla birlikte, Kadıköy Belediyesi'nde LGBT mensubu bireyler de tanım kapsamına alınmıştır. Dolayısıyla toplumsal eşitlik konusuna yaklaşımlarda da bu bağlamda farklılıklar mevcuttur.
- Kadıköy Belediyesi'nin kadını içine alan stratejik amaç ve hedeflerinde “toplumsal cinsiyet eşitliği ve özgürlük” temaları belirleyici iken, Esenler Belediyesi “sosyal dayanışma, aile ve toplum” temalarını tercih etmektedir.
- Kadına yönelik şiddet konusunda Kadıköy Belediyesi bünyesinde Kadın Konuk Evi bulunmakta iken, Esenler Belediyesi'nde bugüne kadar böyle bir hizmete rastlanmamıştır. Oysaki gerek parti programında hedeflenmiş olması gerekse de günümüzün en sık dile getirilen sorunlarının başında olması sebebiyle konu güncel ve önemli bir konudur.

Çalışmada belediye yönetiminde temsil edilen farklı siyasi partilerin benzer sorunlara farklı ideolojik yaklaşımlarla yanıt verebildikleri ve hizmetlerin bu bağlamda farklılaştığı saptanmıştır. İncelenen iki örnek bağlamında belediyeler dezavantajlılar içerisinde yer alan kadınları önemsemiştir, ancak kadına bakış açısı yine siyasi söylemlerine paralel olarak farklılaşmıştır. Esenler Belediyesi'nin faaliyetlerinde muhafazakâr düşünce ve manevi değerler ön plana çıkmakta ve sorunların çözümü manevi değerlerde aranmaktayken, Kadıköy Belediyesi'nde seküler bir tavır ve kapsayıcı bir tutum bulunmaktadır. Her iki belediye de çok uzun sürelerdir aynı partiler tarafından idare edilmektedir. Dolayısıyla yerel halkın mevcut hizmetlerden ve yönetimden memnun olduğu sonucunu çıkarmak yanlış olmayacaktır. Diğer yandan, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip olan bölgelerde

belediyelerin halkın beklentileri doğrultusunda hizmet ve politikalarının çeşitlenmesi de yadrganmamalıdır. Örneğin; Esenler Belediyesi'nde kadınlara yönelik özel ve ayrı kültürel ve sosyal hizmetler yoğun iken, Kadıköy Belediyesi'nde kadınlar tarafından böyle bir talepte bulunulmamış olması da ihtimal dahilindedir. Bunun yanı sıra, Kadıköy Belediyesi'nin kadınlara yönelik eğitim faaliyetlerinin genel olarak istihdam, insan hakları ve kadın sağlığı gibi konularda yoğunlaştığı görülmekle birlikte, Esenler Belediyesi'nde istihdam ve kadın sağlığının yanı sıra, genç kadınlar için üniversiteye hazırlık kursları, okuma yazma kurslarının da ön plana çıkması yine bu bölgelerdeki halkın farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri nedeniyle ihtiyaçlarının farklılaşması ile ilişkilendirilebilir.

Çalışmada incelenen iki belediyede de “kadınların siyasal katılımının” desteklenmesi gelişime açık bir alan olarak görülmektedir. İki belediyede de bulunan Kent Konseyleri konu açısından iyi bir fırsat olarak düşünölmelidir. Kadınlar karar mekanizmalarında bulunmaya teşvik edilmeli, bu konuda eğitilmeli ve böylece kent yaşamına aktif bir şekilde dahil edilmelidir. Etkin işleyen bir kadın meclisi, hizmet üretilen kesimin (kadınların) sorunlarının ve taleplerinin tespitinde daha isabetli kararlar verilmesine yardımcı olacaktır. Diğer yandan Esenler Belediyesi'nin Kadın Konuk Evi konusunda çalışmalara başlaması, sosyo-ekonomik açıdan Kadıköy Belediyesi'ne göre daha az gelişmiş durumda olan bu bölgede kadınlar açısından önemli bir hizmet olacaktır.

Kadınların temel sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik belediyelerin ne tür hizmet ve politikalar yürüttüğünü ele alan bu çalışma ile, incelenen örnekler kapsamında farklı siyasi partiler tarafından yönetilen ve farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip bölgelerdeki belediyelerin hizmetlerinde bir farklılaşma olup olmadığı ve belediyelerin bu konudaki gelişim alanları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu konuda yapılan çalışmanın daha farklı örnekler ile desteklenmesinin, uygulama örneklerinin paylaşılması ve belediyelerin bu alandaki hizmetlerinin gelişimi noktasında yasa yapıcılara ve uygulamacılara katkı sağlayabileceği düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

Adalet ve Kalkınma Partisi (2002), “Kalkınma ve Demokratikleşme Programı”, *Adalet ve Kalkınma Partisi Yayınları*, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/4baa7399-15a8-44bb-88ce-abf5519b6183>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024).

Adıyaman, A., T. & Demirel, S. (2011), “Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir İnceleme: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Sayder Dış Denetim Dergisi*, 115/1: 115-129.

Aktan, C., C. (1995), 21. “Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru Optimal Devlet”, (TÜSİAD-T/95,2-174). <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1798-optimal-devlet> (Erişim Tarihi:10 Ocak 2024).

Albayrak Tümerkan, E., Birinci, M. (2017), “Sosyal Devlet Modelleri: Sosyal Demokrat Model, İsveç-Norveç Örneği”, *Journal of Social Work*, 1/1:64-100, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/scd/issue/29973/323073>. (Erişim Tarihi: 10 Mart 2023).

Alemdar, Z., & Çetin, E. (2021), “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erişimde Normlar ve Standartlar”, *CEİD Yayınları*, <https://ceidizler.ceid.org.tr/Toplumsal-Cinsiyet-Esitligine-Erisimde-Normlar-ve-Standartlar-i217>. (Erişim Tarihi: 15 Haziran 2023).

Altan, Ö., Z. (2007), *Sosyal Politika*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Altay, A. (2005), “Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme”, *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 2/2: 156-177.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. Ve Yıldırım, E. (2012), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Andersen, G., E. (2013), “Toplumsal Riskler ve Refah Devletleri”, Buğra, A., Keyder, Ç., (Ed.), *Sosyal Politika Yazıları*, İstanbul: İletişim Yayınları: 33-54.

Araç, M. (2019), Savaş, Siyasal Şiddet Ekseninde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Türkiye’de Mültecilik, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aşkın, E. Ö. & Aşkın, U. (2017), “Kadın Aile İçi Şiddet ve Yoksulluk İlişkisi: Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlar Üzerine Bir Araştırma”, *Kapadokya Akademik Bakış*, 1/ 2:16-37.

Başar, F. (2017), “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Kadın Sağlığına Etkisi”, *ACU Sağlık Bilimi Dergisi*, 3:131-137.

Bayraktar, B. (2013), Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikaya Bakış Açısı “Sosyal Belediyecilik” (Nilüfer ve Yıldırım Belediyeleri Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Bursa, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.

- Bayramoğlu, S. (2015), *Toplumcu Belediye*, Ankara: NotaBene Yayınları.
- Beland, D., Lecours, A. (2008), *Nationalism and Social Policy (The Politics of Territorial Solidarity)*, New York, Oxford University Press.
- Berktaş, F. (2004), Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi*, No:7, <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=104811&forceview=1>. (Erişim Tarihi:5 Ekim 2023).
- Boybek, S. (2009), Sosyal Yardım Uygulamaları ve Çocuk İşçiliği Arasındaki İlişki: Keçiören, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Briggs, A. (2006), “The Welfare State In Historical Perspective”, Castles, F., G., Pierson, C. (Ed.), *The Welfare State Reader*, Cambridge: Blackwell Publishing.
- Bükecik, E., ve Özkan, B. (2017), “Kadına Yönelik Şiddet: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Sağlığına Etkisi”, *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3/2:33-37.
- Cockburn, C. (1991), *In the Way of Women: Men’s Resistance to Sex Equality in Organizations*, London :Macmillan.
- Council of Europe (2023, 10 Mayıs), “The European Convention on Human Rights” <https://www.coe.int/en/web/human-rights-convention/the-convention-in-1950> (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2023).
- Cumhuriyet Halk Partisi (2018), “Cumhuriyet Halk Partisi Programı (Çağdaş Türkiye İçin Değişim)”, *Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları*, <https://chp.azureedge.net/1d48b01630ef43d9b2edf45d55842cae.pdf>. (Erişim Tarihi: 7 Kasım 2023).
- Çubuk, A. (1979), *Sosyal Politika*, Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (2011), *Dilovası’nda Dezavantajlı Grupların İstihdam Potansiyelinin Artırılması: Araştırma Sonuç Raporu*, Kocaeli: MARKA Yayınları.
- Ecevit, Y. (2021), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları*, <http://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/1417> (Erişim Tarihi:11 Ocak 2024).
- Ektiren, M., T. Ve Kaynar, M., N. (2017), “Mahalli İdarelerin Dezavantajlı Gruplara Eğitim Desteği Verme Sürecindeki Rollerini”, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3/1: 51-68. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/743684>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2024).

Erbay, N., Ö. (2017), “Müzelerde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Eğitimler”, *Milli Eğitim*, 46/214 :289-302, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36135/405937>. (Erişim Tarihi:6 Kasım 2023).

Eroğlu, T., H. (2013), “Kamu Yönetiminde Sosyal Hizmetler”, Acar, H., Negiz, N., Akman, E. (Ed.), *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmetlerin Temelleri ve Uygulama Alanları*, Ankara: Maya Akademi: 25-42.

Ersöz, H. (2005), “5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S:50: 133-151. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/891/9915>. (Erişim Tarihi: 2 Mart 2023).

Ersöz, H., Y. (2011), *Sosyal Politikada Yerelleşme*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası

Esenler Belediyesi (2019), “2020-2024 Stratejik Planı”, <https://esenler.bel.tr/kurumsal/stratejik-plan/2020-2024-stratejik-plan/>. (Erişim Tarihi: 13 Kasım 2023).

Esenler Belediyesi (2020a), “2020 yılı Performans Programı”, <https://esenler.bel.tr/kurumsal/performans-programi/2020-performans-programi/>. (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2023).

Esenler Belediyesi (2020b), “2020 Yılı Faaliyet Raporu”. <https://esenler.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporu/2020-yili-faaliyet-raporu/>. (Erişim Tarihi: 25 Aralık 2023).

Esenler Belediyesi (2021a), “2021 Yılı Performans Programı”, <https://esenler.bel.tr/kurumsal/performans-programi/2021-performans-programi/>. (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2023).

Esenler Belediyesi (2021b), “2021 Yılı Faaliyet Raporu”, <https://esenler.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporu/2021-yili-faaliyet-raporu/>. (Erişim Tarihi: 25 Aralık 2023).

Esenler Belediyesi (2022a), “2022 yılı Performans Programı”, <https://esenler.bel.tr/kurumsal/performans-programi/2022-performans-programi/>. (Erişim Tarihi: 25 Aralık 2023).

Esenler Belediyesi (2022b), “2022 Yılı Faaliyet Raporu”, <https://esenler.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporu/2022-faaliyet-raporu/>. (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2023).

Esenler Belediyesi (2023a), “2023 yılı Performans Programı”, <https://esenler.bel.tr/kurumsal/performans-programi/2023-performans-programi/>, (Erişim Tarihi: 15 Aralık 2023).

Esenler Belediyesi (2023b), <https://esenler.bel.tr/> .(Erişim Tarihi: 16 Kasım 2023).

Esenler Belediyesi (2023c), “T.C. Esenler Belediye Başkanlığı Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü Yönetmeliği”. <https://esenler.bel.tr/kurumsal/mudurlukler/sosyal-destek-hizmetleri-mudurlugu/> adresinden alındı (Erişim Tarihi: 11 Aralık 2023).

Esenler Belediyesi (2024), “2024 Yılı Performans Programı”, <https://esenler.bel.tr/kurumsal/performans-programi/2024-performans-programi/>. (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2023).

Freyer, H. (2014), *Sanayi Çağı*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Genç, Y., Altıparmak, İ., B. Ve Ustabası Gündüz, D. (2019), “Kadına Yönelik Şiddetin Erkekler Tarafından Değerlendirilmesi: Sakarya Örneği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21/2:391-408, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/748013>. (Erişim Tarihi: 8 Ekim 2023).

Gough, I. (2010), “Güney Avrupa’da Sosyal Yardım”, Buğra, A., Keyder, Ç. (Ed), *Sosyal Politika Yazıları*, İstanbul: İletişim Yayınları: 231-260.

Gökbunar, R., Kovancılar, B. (1998), “Sosyal Refah Devleti ve Değişim”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3/3: 251-266.

Göktürk, İ., Yılmaz, M. (2020), “Sosyal Problemlerin Yerel Ölçekte Çözümünde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, Derin, K., H. (Ed.), *Eğitim, Enerji ve Emek Piyasası*, Ankara: İKSAD: 29-78.

Gümüş, i. (2018), “Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğu, Yükseliş ve Yeniden Yapılanma Süreci”, *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 1/1: 33-66. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jpaljournal/issue/37016/424484>. (Erişim Tarihi: 9 Mart 2023).

Güven, S. (1995), *Sosyal Politikanın Temelleri*, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Hacımahmutoğlu, H. (2009), “Türkiye’deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi”, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.

Hobsbawm, E., J. (2003), *Sanayi ve İmparatorluk*, (Çev. A. Ersoy), Ankara: Dost Kitabevi.

Huberman, L. (2013), *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*, (Çev. M. Belge), İstanbul: İletişim Yayınları.

IASSW & IFSW (2003), “Global Definition of Social Work”. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> (Erişim Tarihi: 9 Ekim 2023).

Inter-Parliamentary Union (1999), “Participation of Women in Political Life”, (Inter-Parliamentary Union-Geneva), http://archive.ipu.org/pdf/publications/womenplus5_en.pdf (Erişim Tarihi: 9 Ekim 2023).

İlçioğlu, K., Keser, N. & Çınar, N. (2017), “Ülkemizde Kadın Sağlığı ve Etkileyen Faktörler Women's Health and Affecting Factors in Turkey”, *Journal of Human Rhythm*, 3/3:112-119, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/johr/issue/31267/340412>. (Erişim Tarihi:15 Ekim 2023).

İpek, E. (2022), “Sosyal Politikanın Dünyada ve Türkiye’de Tarihsel Gelişimi”, Develi, A., İpek, E. (Ed.), *Sosyal Politikayı Keşfetmek: Temel Çalışma Konuları*, Ankara: Nobel Yayınevi:1-26.

İslam, A. Ve Dever, A. (2022), “Erken Cumhuriyet Döneminde Köy Okullarında Beden Terbiyesi Dersi (1923-1950)”, *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12/2:489-508, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2374712>. (Erişim Tarihi:15 Ekim 2023).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Açık Veri Portalı (2023), “İlçe Bazlı Okuma Yazma Bilen/Bilmeyen Kişi Sayısı”, <https://data.ibt.gov.tr/dataset/ilce-bazli-okuma-yazma-bilen-bilmeyen-kisi-sayisi>. adresinden alındı (Erişim Tarihi:12 Aralık 2023).

Kadıköy Belediyesi (2019), “Kadıköy Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı”, <https://www.kadikoy.bel.tr/StratejikPlan/2020-2024/#sayfa/1> (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2023).

Kadıköy Belediyesi (2020a), “2020 Yılı Performans Programı”, file:///C:/Users/tfkhi/Downloads/2020_yili_performans_programi.pdf. (Erişim Tarihi: 27 Aralık 2023).

Kadıköy Belediyesi (2020b), “2020 Yılı Faaliyet Raporu”, file:///C:/Users/tfkhi/Downloads/Kadikoy_Belediyesi_2020_Faaliyet_Raporu_k-02a5f0fe-5030-49b6-8afd-c5ca4ca06853.pdf, (Erişim Tarihi: 28 Aralık 2023).

Kadıköy Belediyesi (2021a), “2021 Yılı Performans Programı”, file:///C:/Users/tfkhi/Downloads/PerformansProgram%C4%B12021-9182ac73-2426-4609-99de-9e922e20fe67%20(1).pdf (Erişim Tarihi: 28 Aralık 2023).

Kadıköy Belediyesi (2021b), “2021 Yılı Faaliyet Raporu”, file:///C:/Users/tfkhi/Downloads/2021-faaliyet.pdf (Erişim Tarihi: 29 Aralık 2023).

Kadıköy Belediyesi (2022a), “2022 Yılı Performans Programı”, file:///C:/Users/tfkhi/Downloads/2022%20Y%C4%B11%C4%B1%20Performans%20Program%C4%B1.002-17a63e27-49b5-409c-adea-9438c531b19a.pdf (Erişim Tarihi: 29 Aralık 2023).

Kadıköy Belediyesi (2022b), “2022 Yılı Faaliyet Raporu”, file:///C:/Users/tfkhi/Downloads/FaaliyetRaporu2022-56fb7bc3-cfd6-405a-a6e0-e4224804aa33%20(1).pdf (Erişim Tarihi:29 Aralık 2023).

Kadıköy Belediyesi (2023a), “2023 Yılı Performans Programı”, file:///C:/Users/tfkhi/Downloads/2023%20Y%C4%B1%C4%B1%20Performans%20Program%C4%B1-82138564-f407-45db-b079-657672b53366.pdf (Erişim Tarihi: 28 Aralık 2023).

Kadıköy Belediyesi (2023b), <https://www.kadikoy.bel.tr/> (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2023)

Kadıköy Belediyesi (2024), “2024 Yılı Performans Programı”, file:///C:/Users/tfkhi/Downloads/2024%20Y%C4%B1%C4%B1%20Performans%20Program%C4%B1-69f15b55-debd-4ac6-9b07-2c5ed901ebe0.pdf (Erişim Tarihi: 28 Aralık 2023).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2008), “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013”, Ankara. http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/502_1.pdf (Erişim Tarihi:9 Ocak 2024)

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2023), “Kadın Konukevi”, <https://www.aile.gov.tr/ss/kadinin-statusu-genel-mudurlugu/> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 11 Eylül 2023)

Kadının İnsan Hakları Derneği (2023), “Kadının İnsan Hakları Derneği: Biz Kimiz?”, <https://kadinininsanhaklari.org/biz-kimiz/> adresinden alındı (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2023)

Kara, B. (2009), “Sosyal Devletten Küresel Devlete: Türkiye’de Kamu Çalışanları ve Temel Haklar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/1: 369-386 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/20831/223153> (Erişim Tarihi:10 Kasım 2023)

Kaya, E. (2003), *Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma*, İstanbul: İlke Yayıncılık

Kayadibi, F. (2011), “Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü”, *Journal of Economy Culture and Society*, 28: 19-31. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9523/118980> (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2023)

Kesgin, B. (2008), *Yoksulluğa Yerel Müdahale “Sosyal Belediyecilik” Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kesgin, B. (2013), *Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım*, İstanbul: Açılım Kitap.

Kışlalı, A., T. (2003), *Siyasal Sistemler, Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, Ankara: İmge Kitabevi.

Kızılkaya, Beji, N., Kaya, G. & Savaşer, S. (2021), “Ülkemizde Kadın Sağlığının Öncelikli Sorunları”, *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 4/1:105-112, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ouhcd/issue/61579/830833>. (Erişim Tarihi:20 Eylül 2023)

Kleinman, M. (2013), “Kriz mi? Ne Krizi? Avrupa Refah Devletlerinde Süreklilik ve Değişim”, Buğra, A., Keyder, Ç., (Ed.), *Sosyal Politika Yazıları*, İstanbul: İletişim Yayınları: 159-194.

Koray, M. (2008), *Sosyal Politika*, Ankara: İmge Kitabevi.

Koyuncu Lorasdağı, B. ve Sumbas, A. (2015), “Türkiye’de Yerel Siyaseti Toplumsal Cinsiyet Üzerinden Düşünmek: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Belediyeler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 24/2: 1-26. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/172395/turkiyede-yerel-siyaseti-toplumsal-cinsiyet-esitsizligi-uzerinden-dusunmek-kadina-yonelik-siddetle-mucadelede-belediyeler>. (Erişim Tarihi:21 Eylül 2023).

Küçükali, A., Özmen, K. (2020), “Dezavantajlı/Risk Altındaki Gruplara Yönelik Sosyal Hizmetler”, Doğan, H. (Ed.), *Sosyal Hizmette Dezavantajlı/Risk Altındaki Gruplar*, Ankara: Nika Yayınları :23-54.

Mahiroğulları, A. (2011), “Endüstri Devrimi Sonrasında Emeğin İstismarını Belgeleyen İki Eser: Germinal ve Dokumacılar”, *Journal of Economy Culture and Society*, s32:41-53 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jusoskon/issue/9520/118927>. (Erişim Tarihi:16 Şubat 2023).

Mayer, S., E. (2003), “What is a “Disadvantaged Group””. <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1083#:~:text=Groups> adresinden alındı (Erişim Tarihi:6 Kasım 2023).

Mermer, B., Şataf, C., ve Negiz, N. (2016), “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Denizli Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21/4: 1299-1322, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/52991/701803>. (Erişim Tarihi: 27 Mart 2023).

Önal, A. (2017), “Türkiye’de Devletin Sosyal Politikaları: Sahici Mi ve Arka Planı Ne?”, Taşçı, F. (Ed.), *Türkiye’de Sosyal Politika Aktörleri: Zemin ve Uygulama*, Ankara: Nobel Yayınları.

Ören, K. (2021), *Sosyal Politika*, Ankara: Nobel Yayınları.

Öz, S., C. (2010), *Sosyal Belediyecilik Bağlamında Evde Bakım Hizmetleri (İstanbul, Ankara, Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri Örnekleri)*, Doktora Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.

Özdemir, S. (2007), *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Öztürk, H., Gül, H., (2012), “Sosyal Belediyecilik Sosyal Haklar ve Sosyal Devlete Bir Alternatif mi?”, *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu 4*, İstanbul, ss.377-392. https://www.academia.edu/11710967/SOSYAL_BELED% C4% B0YEC% C4% B0L% C4% B0K_SOSYAL_DEVLETE_VE_SOSYAL_HAKLARA_B% C4% B0R_ALTERNAT% C4% B0F_M% C4% B0.

(Erişim Tarihi:1 Mart 2023).

POTLAÇ Kadın Kooperatifi (2023), “Potlaç Projemiz Nasıl Başladı?”, <https://www.potlac.com.tr/hakkimizda/> adresinden alındı Inter-Parliamentary Union (1999), “Participation of Women in Political Life”, (Inter-Parliamentary Union-Geneva), http://archive.ipu.org/pdf/publications/womenplus5_en.pdf. (Erişim Tarihi:18 Aralık 2023).

Ramazanoglu, C. (1989), “Feminism and the Contradictions of Oppression, Routledge (London)”, https://www.researchgate.net/publication/288175499_Feminism_and_the_Contradictions_of_Oppression adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2023).

Sayılan, F. (2012), *Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim: Olanaklar ve Sınırlar*, Ankara: Dipnot Yayınları.

Schultz T. P. (2002), “Why governments should invest more to educate girls”, *World Development*, 30/2: 207-225. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0305750X01001073>. (Erişim Tarihi:26 Nisan 2023).

Selvi, E., B. (2019). Kadınların Siyasete Katılımı: Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sezgin, D. (2015), “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Sağlık ve Tıbbileştirme”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18/1:153-186, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117729> (Erişim Tarihi: 14 Kasım 2023).

Şataf, C., Taşdelen, S. (2019), “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri Çerçevesinde Antalya Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 11/1: 1-23, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebd/issue/46905/587933>. (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2023).

Şeker, M., Nas, Ş. Vd. (2022), “Yerelde Eşitiz Projesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Bakış Raporu”, *Yanındayız Derneği*, https://www.yanindayiz.org/uploaded_files/dosyaKayit/230825151520_YereldeEsitizAlgianaliziraporu.pdf (Erişim Tarihi:10 Ocak 2024).

Şengün, E., Akman, Ç. (2020), *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik*, Ankara: Nobel Akademik.

Şenkal, A. (2007), *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Şenocak, H. (2009), “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları*, 1/56: 409-468, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/886/9855>. (Erişim Tarihi: 19 Ekim 2023).

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2013). Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. (28519). [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm>]. (Erişim Tarihi: 11 Eylül 2023).

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2008), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013*, KSGM: Ankara.

Taşçı, F. (2007), *1980 Sonrası Türkiye’de Sosyal Yardımların Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tezgel, O. (2013), *Sendikacılık Akademisi Ders Notları 2*, Ankara: Türk-İş.

Tokol, A. (2000), *Sosyal Politika*, Bursa: Vipaş Yayınları.

Tokol, A., Alper, Y. (2020), *Sosyal Politika*, Bursa: Dora Yayınları.

Topoğlu, S. (2007), *Kadın İstihdamında Fırsat Eşitsizliği Toplumsal Dışlanmışlık; Türkiye-AB Karşılaştırması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tuna, O., Yalçıntaş, N. (1998), *Sosyal Siyaset*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Turgut, A., Ş. (2019), “Türkiye’deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/38:315-329, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kosbed/issue/51799/581637> (Erişim Tarihi:18 Kasım 2023)

Tutar, F., Yetişen, H. (2009), “Türkiye’de Kadının Ekonomik Kalkınmadaki Rolü”, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2/2: 116-131. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/niguiibfd/issue/19745/211341> (Erişim Tarihi:9 Ocak 2024)

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2023, 5 Mayıs), “Güncel Türkçe Sözlük”. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (2023, 18 Aralık), “Kadın Sağlığı Eğitim Programı”, <https://www.tapv.org.tr/kadin-sagli-egitim-programi/> adresinden alındı (Erişim Tarihi:26 Aralık 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982),

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> (Erişim Tarihi: 29 Aralık 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/ikinci_Bes_Kalkinma_Plani-1968-1972.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (1962). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (1972). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Yeni-Strateji-ve-Kalkinma-Plani_Ucuncu-Bes-Yil_1973_1977.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (1978). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani_1979_1983.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1985-1989.pdf>. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Altinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1990-1994.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1996-2000.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Planı-2001-2005.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Planı-2007-2013.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019). *On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Planı-2019-2023.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2023). *On ikinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2024-2028)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. <https://onikinciplan.sbb.gov.tr/on-ikinci-kalkinma-plani-turkiye-buyuk-millet-meclisince-onaylandi/>. (Erişim Tarihi: 26 Aralık 2023).

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, (2013). *Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Planı-2014-2018.pdf. (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2022), “İşgücü İstatistikleri Ocak 2022”, <https://data.tuik.gov.tr/>. Adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2023).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023), “İşgücü İstatistikleri Ocak 2023”, <https://data.tuik.gov.tr/>. Adresinden alındı. (15 Nisan 2023).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023), *İstatistiklerle Kadın 2022*. Türkiye İstatistik Kurumu, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2022-49668>, (Erişim Tarihi: 7 Haziran 2023).

Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu (2023, 13 Aralık), “Türkiye Soroptimist Kulüpleri Federasyonu Misyonu”, <https://soroptimistturkiye.org/icerik/misyon> adresinden alındı (19 Aralık 2023).

Uluç, V. Ve Küçük, A. (2022), “Cinsiyet Açısından Siyasal Katılım”, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5 /1: 177-191, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2198969>. (Erişim Tarihi:15 Kasım 2023).

United Nations (2023), “Universal Declaration of Human Rights”. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2023).

United Nations (2023), “Universal Declaration of Human Rights”, <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2023).

Ünlü, U. (2016), “Sosyal Belediyecilik Anlayışının e-Belediyecilik Uygulamasına Entegre Edilmesi”, *Sayıştay Dergisi*, 1/102: 63-89, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayistay/issue/61558/919202> (Erişim Tarihi:5 Ocak 2024).

Üstün, İ. (2011), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Hesaba Katabiliyor muyuz?* (2. Baskı), Ankara: STGM.

Wahl, A. (2011), *The Rise and Fall of the Welfare State*, London: Plute Press.

WHO (1998), Gender and Health A Technical Paper, *Women's Health and Development (WHD)*, https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/63998/WHO_FRH_WHD_98.16.pdf (Erişim Tarihi: 9 Ocak 2024).

Yaşar, M., R. & Açıköz, R. (2011), “Yoksullukla Mücadelede Bütüncül Bir Politika: İnsani gelişme ve Yardım Merkezi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/36: 405-429, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6150/82610>. (Erişim Tarihi:29 Mart 2023).

Yay, S. (2014), “Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3/9: 147-161, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitimvetoplum/issue/5129/69937>. (21 Mart 2023).

Yeşilorman, M. (2001), “Toplumsal Eşitlikte Kör Nokta: Kadın Eşitsizliğine Genel Bir Bakış”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/2: 269-280, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/207491>. (Erişim Tarihi:24 Haziran 2023).

Yıldırım, K. (2007), *Sosyal Hizmet*, Adapazarı: Sakarya Yayıncılık.

Yılmaz, F. vd. (2022), *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) 2022*, Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege/ilce-sege-raporlari>. (Erişim Tarihi:5 Ocak 2024).

Yolcuoğlu, İ., G. (2012), “Türkiye’de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23/2: 145-158, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48425/613550>. (Erişim Tarihi: 22 Mart 2023).

Yozgat, F. (2007), *Sosyal Politika*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Yumuşak, İ. G. (2022), “Kadın Eğitiminin Ekonomik Analizi”, *Primary Issues With Providing Quality Education and Ways to Solve Them*, <https://conference.tsue.uz/index.php/PRIISS/article/download/606/292>. (Erişim Tarihi:29 Aralık 2023).

Yüksel Oktay. E., (2015), “Türkiye’nin ve Dünyanın Ortak Sorunu: Kadına Şiddet”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 1/64:57-118. https://www.academia.edu/28250487/T%C3%9CRK%C4%B0YEN%C4%B0N_VE_D%C3%9CNYA_NIN_ORTAK_SORUNU_KADINA_%C5%9E%C4%B0DDET. (Erişim Tarihi:29 Aralık 2023).

Zastrow, C. (2017), *Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People*, Boston: Cengage Learning, <https://www.hzu.edu.in/uploads/2020/9/Introduction%20to%20Social%20Work%20and%20Social%20Welfare%20Empowering%20People.pdf>. (Erişim Tarihi:10 Şubat 2023).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 1 Ocak 2024).

5393 Sayılı Belediye Kanunu (2005), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> (Erişim Tarihi: 1 Ocak 2024).